

T.C

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH ANA BİLİM DALI

YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

8 NUMARALI TOKAT ŞER'İYYE SİCİLİ ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BAHAR GÖZCÜ

Danışman: Prof. Dr. Ali AÇIKEL

TOKAT - 2024

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, **Prof. Dr. Ali AÇIKEL** danışmanlığında hazırlamış olduğum, “**8 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili Analizi**” adlı Yüksek Lisans Tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun özgün bir çalışma olduğunu, aksini tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

11/10/2024

Tez Yazarı İmza

Bahar Gözcü

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının her aşamasında vaktini ayırıp değerli bilgilerini bana aktaran ve yardımcı olup emek veren kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Ali AÇIKEL'e teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

8 NUMARALI TOKAT ŞER'İYYE SİCİLİNİN ANALİZİ

Gözcü, Bahar

Yüksek Lisans, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali Açikel

Ekim 2024, viii + 111

Osmanlı İmparatorluğu bilindiği üzere üç kıtaya hakim olarak yüzyıllarca bu kıtaları yönetmiştir. Bu denli önemli bir imparatorluk askeri, siyasi, sosyal ve ekonomik olarak merak konusu olup, birçok araştırmacının araştırma konusu olmuştur. Ancak büyük bir imparatorluğu bir bütün olarak ele alıp araştırmak oldukça zor olduğundan dolayı bölgesel ve şehrsel araştırmalar günümüzde daha rağbet görmektedir.

Şehir araştırmaları için en önemli kaynaklardan bir tanesi Şer'iyye Sicilleridir. Şer'iyye Sicilleri araştırdığımız şehir hakkında geniş yelpazede bilgi aktarır. İçerisinde bulunan belge kayıtları vasıtasıyla o şehrin siyasi, iktisadi ve sosyal hayatları hakkında bilgiler sunar. Özelde şehir tarihçiliği ve genelde Osmanlı İmparatorluğu tarihine katkı yapmak için Tokat'a ait olan 8'Nolu Şer'iyye Sicilini araştırma konusu olarak belirledik.

Ele aldığımız tez, giriş kısmı ile birlikte üç bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Giriş kısmında Şer'iyye Sicilinin tanımı, önemi ve Tokat'a ait mevcut siciller hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde, araştırma konusunu teşkil eden 8 numaralı Tokat Şer'iyye Sicilinin ayrıntılı bir şekilde tanıtımı yer almaktadır. 3 başlıktan meydana gelen ilk bölüm H. 1217-1219/M. 1802-1805 tarihli Tokat Şer'iyye Sicili, sicilde bulunan belgelerin konulara göre tasnifi ve transkripsiyonu yapıp ardından özetleri çıkartılan belgelerden oluşmaktadır. İkinci bölüm bizlere Tokat şehrinin tarihi, coğrafi ve idari yapısı hakkında genel çerçevede bilgiler vermektedir. Son bölümü oluşturan üçüncü bölümde de Tokat'ın sosyo-ekonomik yapısı ve müesseseleri hakkında incelediğimiz Şer'iyye Sicili doğrultusunda değerlendirmeler yapılmıştır. Sonuç kısmında ise ele alınan ve yazılan tezin genel değerlendirilmesi yapıp sonuca bağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şer'iyye Sicili, Kadı, Tereke, Vakıf, Buyruldu.

ABSTRACT

ANALYSIS OF TOKAT SHARİA REGİSTRY NO. 8

Master's Thesis, New Age History Scientific

Advisor: Prof. Dr. Ali Açikel

October 2024, viii + 111

The Ottoman Empire, as it is known, dominated three continents and ruled these continents for centuries. Such an important empire is a matter of military, political, social and economic curiosity and has been the subject of research for many researchers. However, since it is very difficult to examine and research a large empire as a whole, regional and urban studies are more popular nowadays.

The most important source for urban research is the Sharia Registers. Sharia Registries provide a wide range of information about the city we are researching. It provides information about the political, economic and social life of that city through the document records it contains. In order to contribute to city historiography in particular and the history of the Ottoman Empire in general, we determined the Sharia Register No. 8 of Tokat as the subject of research.

The thesis we are considering consists of an introduction, three chapters and a conclusion. In the introduction, information about the definition and importance of the Sharia registry and the existing registries of Tokat is given. In the first chapter, there is a detailed introduction of Tokat Sharia Registry number 8, which is the subject of the research. The first part, consisting of 3 titles, is the Tokat sharia registry dated H. 1217-1219/AD 1802-1805, consists of documents in the registry classified according to their subjects, transcribed and then summarized. The second part gives us general information about the historical, geographical and administrative structure of the city of Tokat. In the third part, which constitutes the last part, evaluations were made about Tokat's socio-economic structure and institutions in line with the Sharia registry we examined. In the conclusion part, the general evaluation of the thesis discussed and written is made and concluded.

Keywords: Sharia Court Records, Qadi, Divorce, Foundation, Orders of Governor-general.

İÇİNDEKİLER

Sayfa.

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	i
TABLolar LİSTESİ.....	i
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	ii
GİRİŞ.....	1
1.Şer’ iyye Sicillerinin Kapsamı ve Önemi	1
2.Tokat Şer’iyye Sicilleri Hakkında Genel Bilgi.....	2
BİRİNCİ BÖLÜM.....	10
8 NOLU TOKAT ŞER’İYYE SİCİLİ TANITIMI.....	10
1.H. 1217-1219 / M. 1802-1805 Tarihli Tokat Şer’iyye Sicili.....	10
2.Sicildeki Belgelerin Türlerine ve Konulara Göre Sınıflandırılması.....	10
3. Belge Özetleri.....	22
İKİNCİ BÖLÜM	67
TOKAT’IN COĞRAFI KONUMU, TARİHİ VE İDARİ YAPISI.....	67
1.Tokat’ın Coğrafi Konumu	67
2.Tokat İsminin Menşei.....	67
3.Tokat Tarihi	67
4. Tokat’ın İdari Yapısı	69
4.1. Nahiyeler.....	69
4.2. Mahalleler	70
4.3. Köyler	73
4.4. Tokat’taki İdari Görevliler	76
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	84
TOKAT’IN SOSYO-EKONOMİK YAPISI VE MÜESSESELERİ	84
1. İktisadi Yapı	84
2. Sosyal Statü	85
3. Müslim-Gayrimüslim İlişkileri	86
4. Aile Hayatı	87

5. Cürüm ve Cinayet Hadiseleri	91
6. Tokat Ve Çevresinde Eşkîyâlık Hareketleri	92
7. Vakıflar.....	93
8. Terekeler.....	94
9. İhtidâ Ve Tövbe.....	96
SONUÇ.....	98
KAYNAKÇA	100
EKLER.....	105
Ek-1 TŞS. 8, 39/1 Akpınar Cami-i Şerifinin Nısf Su Yolculuk Beratı; TŞS. 8, 39/2 Rukiye Bint-i Ahmed'in Tereke Kaydı; TŞS. 8, 39/3 Sivas Valiliğine Atanan Valinin Buyruldu Kaydı.	105
Ek- 2 TŞS. 8, s. 67-68. Ağnam İçin Gelen Emir Kaydı; TŞS. 8, 68/1 Agob Veled-i Serkiz'in Tereke Kaydı; TŞS. 8, 68/ Erzurum Valiliğine Atanan Abdülmakzun'dan Gelen Buyruldu Kaydı.	106
Ek-3 TŞS. 8, 7/1 Sagire Fatma'nın Miras Defteri	107
Ek-4 T.Ş.S. 19/1 Hoca Zade Es-Seyyid Abdurrahman Efendi'nin Tevcih Beratı	108
Ek-5 TŞS 31-32/1 Mart Menzil Defteri.....	109
Ek-6 Özgeçmiş	111

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Tokat’a Ait Şer’iyye Sicilleri Listesi	2
Tablo 2. 8 Numaralı Sicildeki Belgelerin Belge Türleri ve Konularına Göre Sınıflandırılması	10
Tablo 3. 8 Numaralı Şer’iyye Sicilinde Yer Alan Belge Türlerinin Sayıları	19
Tablo 4. 8 Numaralı Sicildeki Tokat Mahalleleri.....	70
Tablo 5. 8 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicilinde Yer Alan Gayrimüslim Mahalle Adları.....	73
Tablo 6. Dönekseâbad Nahiyesine Tabi Köyler.....	74
Tablo 7. Kâfirni Nahiyesine Tabi Köyler.....	74
Tablo 8. Komanat Nahiyesine Tabi Köyler.....	75
Tablo 9. Tozanlı Nahiyesine Tabi Köyler	75
Tablo 10. Yıldız Nahiyesine Tabi Köyler	76
Tablo 11. Vasi Tayininin cinsiyet, Çocuk Sayısı ve Etnik Unsura Göre Sınıflandırılması.....	89
Tablo 12. 8 Numaralı Şer’iyye Sicilinde Yer Alan Vakıf Senetleri	93
Tablo 13. Tereke Kayıtlarına Göre Miras Bırakılan Eşya İsimleri	95

SİMGELER VE KISALTMALAR

A.g.e :Adı Geçen Eser

A.g.md: Adı Geçen Madde

Bk.: Bakınız

C. :Cilt

Çev.: Çeviren

DİA :Diyamet Vakfı İslam Ansiklopedisi

Ed.: Editör

H.: Hicri

Haz.: Hazırlayan

M.: Miladi

TOGÜ: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

TŞS: Tokat Şer'iyye Sicili

Yay.: Yayınevi

yy.:Yüzyıl

GİRİŞ

Osmanlı Devleti kurulduğu andan itibaren ülkesinde adaleti sağlayarak halkının güvenli ve huzur içerisinde yaşamasını istemiştir. Bu düşünce doğrultusunda hemen hemen bütün şehirlerinde şer‘î mahkemeler oluşturmuştur. Bu mahkemelerin başına kadıları tayin ederek şehirlerdeki yolsuzlukların, anlaşmazlıkların ve haksızlıkların önüne geçilmeye çalışılmıştır. Mahkemelerde görülen davalar kayıt altına alınıp Şer‘iyye Defterlerinde muhafaza edilerek günümüze kadar ulaşmıştır.

Tez çalışmamız, 8 numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili analizi olması hasebiyle konuya giriş sağlamak açısından aşağıda genel olarak Şer‘iyye Sicilleri hakkında özet tanıtıcı bilgiler verilmiştir.

1.Şer‘iyye Sicillerinin Kapsamı ve Önemi

Şer‘iyye kelimesi sözlükte “şer‘î mahkeme, şeriât hükümlerine göre davalara bakan mahkeme”¹, Sicil ise, “resmi vesikaların kaydedildiği kütük”² anlamına gelmektedir. Bu iki kelimenin birleşiminden oluşan Şer‘iyye Sicilleri, mahkemedeki davaların kayıt altında tutulduğu defterlere denilmiştir. Siciller, Osmanlı tarihi araştırmacıları için vazgeçilmez kaynakların başında gelmektedir. Şer‘iyye Sicilleri XV. yüzyılın ikinci yarısı ile XX. yüzyılın ilk çeyreği arasındaki döneme ait Osmanlı tarihi ve kültürünün hukuki, içtimai ve siyasi kaynaklarıdır. Aynı zamanda bu sicillere; “Kadı Sicilleri”, “Kadı Divânı”, “mahkeme kayıtları” ve “Sicillât-ı Şer‘iyye” denilmektedir³.

Osmanlı Devleti’nde merkezde ve taşrada her tabakadan insanlar arasındaki hukuki ilişkilere dair kayıtları içeren bu defterler Osmanlı hayatının aile, toplum, ekonomi ve hukuk gibi birçok alanının tarihi için en önemli kaynaklardır. Kadıların Osmanlı sistemindeki etkin rolleri sebebiyle Şer‘iyye Sicilleri sosyal ve yerel tarih çalışmalarında da ana kaynak niteliği taşımaktadır⁴.

Genellikle boyu uzun ve dar enli olup, mahkemelere ya da hakimlere göre defterlerin boyutları farklılık gösterirdi. Çoğunlukla ta’lik kırmısı yazı siliyle yazılırdı. Bir kadı görevine

¹ Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, (Ankara: Aydın Kitabevi, 2010), , “Şer‘iyye”, 1157.

² Develioğlu, “Sicil”, 1110.

³ Yunus Uğur, “Şer‘iyye Sicilleri”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınevi, 2010), 39/ 8-11.

⁴ Uğur, “Şer‘iyye Sicilleri”, 39/ 8.

başladığı an, ilk yaptığı görevlerden bir tanesi Şer'iyye Sicilinin ilk sayfasına adını ve göreve başlama tarihini yazmaktı. Görev süresi bittiği zaman ise Şer'iyye Defterini ya bizzat ya da emini aracılığıyla halefine teslim ederdi⁵.

2.Tokat Şer'iyye Sicilleri Hakkında Genel Bilgi

Tokat şehri, 1398 tarihinde I. Bayezid döneminde Osmanlı idaresine girmiştir. Osmanlı Devleti döneminde Tokat ekonomik ve kültürel olarak gelişim göstermiştir. Ticaret yollarının kesişim noktası olması şehrin önemini artırmıştır⁶. Tokat'a ait ilk Sicil Defteri, H.1186-1189/M.1772-1776 tarihinde, son Sicil Defteri ise Rumi.1341/M.1925 tarihinde tutulmuştur ve toplamda 121 adettir. Bu Şer'iyye Sicilleri arasında 53 sayfadan oluşan en az sayfalı sicil 41 numaralı sicildir. En fazla sayfalı sicil ise 78 numaralı defter olup 521 sayfadan oluşmaktadır⁷. Bu bilgilere göre, günümüze intikal eden Tokat Şer'iyye Sicilleri 153 yıllık bir süreci kapsamaktadır. 1398-1771 dönemi sicilleri günümüze ulaşamamıştır. Muhtemelen çeşitli nedenlerle tahrip olmuşlardır. Araştırmacılar, Tokat'a ait mevcut Şer'iyye Sicil Defterlerine Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nden ulaşılabilir. Bu sicillerin toplu bir listesi aşağıda Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Tokat'a Ait Şer'iyye Sicilleri Listesi⁸

No	Hicri	Miladi	Sayfa Sayısı
1	1186-1189	1772-1776	374
2	1210-1211	1795-1796	300
3	1212-1213	1797-1799	177
4	1213-1214	1798-1800	265
5	1214	1799-1800	214
6	1215	1800-1801	192
7	1216-1217	1801-1803	209
8	1217-1219	1802-1805	181
9	1219-1220	1804-1806	178
10	1221-1222	1806-1808	166
11	1222-1223	1807-1809	189
12	1223-1224	1808-1810	151
13	1224-1225	1809-1810	190
14	1226	1811	194
15	1227	1812	176
16	1227-1228	1812-1813	159
17	1228	1813	190

⁵ Ahmet Akgündüz, *Şer'iyye Sicilleri-Mahiyeti, Toplu Kataloğu Ve Seçme Hükümler* (İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1988), 17.

⁶ Ali Açıkel, *XVII. Ve XVIII. Yüzyıl Tokat Tarihine Dair Bir Kaynak: 119 Numaralı İcmal Şer'iyye Sicili* (Ankara: Berikan Yayınevi, 2022), 1.

⁷ Açıkel, *XVII. Ve XVIII. Yüzyıl Tokat Tarihine Dair Bir Kaynak: 119 Numaralı İcmal Şer'iyye Sicili*, 15.

⁸ Akgündüz, *Şer'iyye Sicilleri-Mahiyeti, Toplu Kataloğu Ve Seçme Hükümler*, 211-212. Açıkel, *XVII. Ve XVIII. Yüzyıl Tokat Tarihine Dair Bir Kaynak: 119 Numaralı İcmal Şer'iyye Sicili*, 15.

18	1229	1813-1814	96
19	1229-1230	1813-1815	200
20	1230-1231	1814-1816	183
21	1231-1232	1815-1817	188
22	1232-1233	1816-1818	196
23	1234	1818-1819	118
24	1234-1235	1818-1820	129
25	1234-1235	1818-1820	167
26	1235-1236	1819-1821	200
27	1237-1238	1821-1823	199
28	1238-1239	1822-1824	228
29	1239-1241	1823-1826	238
30	1240-1241	1824-1827	192
31	1242-1243	1826-1828	197
32	1243-1244	1827-1829	177
33	1244	1828-1829	168
34	1244-1245	1828-1830	240
35	1245-1246	1829-1831	199
36	1246-1247	1830-1832	188
37	1247-1248	1831-1833	216
38	1248-1249	1832-1834	204
39	1249-1250	1833-1835	236
40	1250-1251	1834-1836	188
41	1250	1834-1835	53
42	1250	1834-1835	166
43	1251	1835-1836	111
44	1251	1835-1836	104
45	1254	1838-1839	66
46	1250-1275	1834-1859	146
47	1251-1252	1835-1837	146
48	1252	1836-1837	92
49	1253	1837-1838	236
50	1254	1838-1839	80
51	1254-1255	1838-1840	187
52	1255-1256	1839-1841	197
53	1252-1255	1836-1840	211
54	1256-1257	1840-1842	209
55	1257-1258	1841-1843	157
56	1259-1260	1843-1844	188
57	1260-1261	1844-1845	178
58	1261-1262	1845-1846	184
59	1263-1264	1846-1848	325
60	1265-1266	1848-1850	115
61	1266-1268	1849-1850	181
62	1269-1270	1852-1854	154
63	1270-1272	1853-1856	95
64	1271-1272	1854-1856	96
65	1272-1273	1855-1857	295

66	1272-1273	1855-1857	50
67	1273-1275	1856-1859	152
68	1275-1276	1858-1860	131
69	1276-1278	1859-1862	207
70	1278-1279	1861-1863	222
71	1279-1281	1862-1865	163
72	1281-1282	1864-1866	285
73	1283-1284	1866-1868	301
74	1285-1286	1868-1870	175
75	1287-1288	1870-1872	283
76	1289-1291	1872-1875	283
77	1291-1292	1874-1875	277
78	1297-1303	1879-1886	521
79	1293-1296	1876-1879	319
80	1296-1301	1878-1884	80
81	1303-1305	1885-1888	190
82	1304-1313	1886-1896	118
83	1305-1307	1887-1890	246
84	1307-1309	1889-1892	184
85	1309-1311	1891-1896	115
86	1309-1311	1891-1894	169
87	1309-1315	1891-1898	286
88	1311-1314	1893-1897	156
89	1311-1315	1893-1898	154
90	1314-1329	1896-1911	194
91	1315-1317	1897-1900	195
92	1315-1319	1897-1902	195
93	1316-1317	1898-1900	426
94	1316-1317	1898-1900	482
95	1317-1319	1899-1902	218
96	1317-1324	1899-1907	219
97	1317-1321	1899-1904	245
98	1317-1324	1899-1907	309
99	1319-1323	1901-1906	197
100	1319-1323	1901-1906	245
101	1319-1323	1901-1906	198
102	1319-1323	1901-1906	199
103	1319-1323	1901-1906	191
104	1321-1325	1903-1908	279
105	1323-1326	1905-1908	187
106	1323-1327	1905-1909	159
107	1323-1327	1905-1909	187
108	1323-1327	1905-1909	229
109	1323-1327	1905-1909	184
110	1325-1327	1907-1909	198
111	1327-1332	1909-1914	232
112	1329-1332	1911-1914	298
113	1329-1342	1911-1924	198

114	1330-1337	1911-1919	244
115	1331-1334	1912-1916	198
116	1332-1334	1913-1918	274
117	1333-1338	1914-1920	192
118	R.1341	1925	462
119	1106-1271	1695-1854	103
120	1322-1326	1904-1908	202
121	1102	1699	124

Bugüne kadar ulaşan Tokat Şer'iyye Sicillerinden bir kısmı yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Tokat'a ait şer'iyye sicilleri üzerine yapılan yüksek lisans tezlerinin sayısı 29'u bulunmaktadır. Bu çalışmalar sırasıyla şu şekildedir:

Yüksek lisans tezlerinden ilki, 1992 yılında Mustafa YEŞİLAY tarafından araştırılıp kaleme alınan "H.1227/M.1812 Tarihli Tokat Sicil Defterinin Transkripsiyonu ve indeksi" isimli tezdır. Tezde 15 numaralı sicil esas alınmıştır⁹. Aynı defter 1994 yılında Nurcan ABACI tarafından "1812 Tarihli Şer'iyye Siciline Göre XIX. Yüzyılın Başında Tokat Şehrinin Sosyo-Ekonomik Durumu" adlı tez çalışmasında yeniden değerlendirilmiştir. Yazar, tezde Tokat şehrinin ticari hayatı ve nüfusu hakkında önemli bilgiler sunmaktadır¹⁰.

Ayfer SEYREK, "117 Nolu Şer'iyye Siciline Göre Tokat-Pazar Nahiyesi" adlı tez çalışmasını yapıp önemli değerlendirilmelerde bulunmuştur¹¹.

Hadi BELGE, "80 Numaralı Ve (H. 1296-1301; M.1878-1884) Tarihli Tokat Şer'iyye Sicil Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi" adlı çalışmasında Tokat'ı birçok alanda ele alıp değerlendirmelerde bulunmuştur¹².

Mehmet KELEŞ, "Tokat'ın 18 Numaralı Şer'iyye Sicili (1229/1813-1814)" adlı tezinde H. 1219 yılı Tokat şehrinin sosyo-ekonomik yapısı üzerinde yoğunlaşıp, kapsadığı tarih aralığına ışık tutmaktadır¹³.

Zübeyde AKIN, "25 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nin (1234-1236/ 1819-1821)

⁹ Mustafa Yeşilay, *H.1217/M. 1812Tarihli Tokat Sicil Defterinin Transkripsiyonu Ve İndeksi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1992).

¹⁰ Nurcan Abacı, *1812 Tarihli Şer'iyye Siciline Göre 19. Yüzyılın Başında Tokat Şehrinin Sosyo-Ekonomik Durumu* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1994).

¹¹ Ayfer Seyrek, *117 Nolu Şer'iyye Siciline Göre Tokat-Pazar Nahiyesi* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996).

¹² Hadi Belge, *80 numaralı Ve (H.1296-1301; M. 1813-1814)* (Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002).

¹³ Mehmet Keleş, *Tokat'ın 18 numaralı Şer'iyye Sicili (1229/1813-1804)* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003).

Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi” başlıklı çalışmasında Tokat’ta yaşayan Müslim-Gayrimüslim arasındaki ilişkiler üzerinde yoğunlaşmıştır¹⁴.

İsmet SARIBAL, “23 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili, Transkripsiyon Ve Değerlendirilmesi” adlı tez çalışmasında Tokat’a dair sosyo-ekonomik değerlendirmeler yapmıştır¹⁵.

Harun ASIL, “18 Numaralı (H.1219/ M.1813-1814) Tokat Şer’iyye Sicili Transkripsiyon Değerlendirmesi” adlı tez çalışmasını hazırlamıştır¹⁶.

Tahir BİLİRLİ, “111 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicilinin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi” adlı tez çalışmasında döneminin Tokat kültürü hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur¹⁷.

Ahmet DEMİRCİ, “3 Numaralı (1797-1799) Tokat Şer’iyye Sicilinin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirmesi” adlı tez çalışması da Tokat’ın sosyal ve ekonomik hayatı hakkında kıymetli bilgiler bizlere sunarken, aynı zamanda incelediği sicil defterinde yer alan belgeleri bilimsel olarak değerlendirmiştir¹⁸.

Hacer YILDIZ, “50 Numaralı (H. 1253-1254/ M. 1837-1839) Tokat Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi” adlı tez çalışması Tokat şehrinin ticari açıdan jeopolitik önemi hakkında bilgiler aktarmaktadır¹⁹.

Ömer YILDIRIM, “1797-1798 Yıllarına Ait Tokat Şer’iyye Sicilinde Yer Alan Belgelerin Sosyal ve Ekonomik Yönden Tahlili” adlı tez çalışması isminden de anlaşılacağı üzere Tokat’ı ekonomik ve sosyal yönden ele alıp değerlendirmelerde bulunmuştur²⁰.

Hasan DEMİRTAŞ, “12 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni Ve Değerlendirmesi” adlı tez çalışması diğer tez çalışmalarında olduğu gibi sosyo-ekonomik

¹⁴ Zübeyde Akın, *25 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nin (1234-1236/ 1819-1821) Transkripsiyonlu Metni Ve Değerlendirilmesi* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004).

¹⁵ İsmet Sarıbal, *23 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyon Ve Değerlendirmesi* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004).

¹⁶ Harun Asıl, *18 Numaralı (H. 1253-1254/M. 1837-1839) Tokat Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirmesi* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006).

¹⁷ Tahir Bilirli, *111 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirmesi* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006).

¹⁸ Ahmet Demirci, *3 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicilinin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007).

¹⁹ Hacer Yıldız, *50 Numaralı (H. 1254/ M.1838-1839) Tokat Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007).

²⁰ Ömer Yıldırım, *1797-1798 Yıllarına Ait Tokat Şer’iyye Sicilinde Yer Alan Belgelerin Sosyal ve Ekonomik Yönden Tahlili* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007).

olarak değerlendirmelerde bulunmuştur²¹.

Kazım KARABAY, “63 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili” adlı tez çalışmasında, ağırlıklı olarak belge tanıtımı ve Tokat tarihi üzerinde durulmuştur²².

Betül Nazik ÇELİK, “Tereke Defterlerine Göre II. Mahmud Döneminde Tokat’ın Sosyal ve Ekonomik Yapısı” adlı tez çalışmasında, tereke belgelerini temel alıp sosyal hayat hakkında bilgiler aktarılmıştır²³

Ahmet ERDOĞAN, “Osmanlı Aile Araştırmaları Bakımından Tokat Ve Şer’iyye Sicillerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi (1805-1845)” adlı tez çalışmasında M. 1805-1845 tarihleri arasındaki Şer’iyye Sicillerindeki aile konulu belgelerden yararlanılarak Tokat ve Tarsus’un aile hukuku konusunda değerlendirmelerde bulunmuştur²⁴.

Murat HANİLÇE, “16 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni Ve Değerlendirilmesi” adlı tez çalışmasında sosyo- ekonomik değerlendirmelerde bulunulmuştur²⁵.

Adem KIZKAPAN, “Şer’iyye Sicillerine Göre XIX. Yüzyılda Tokat’ta Gayr-i Müslimler” adlı tez çalışması Tokat şehrinin halklarından olan gayrimüslimler hakkında bilgiler aktarmaktadır²⁶.

Oktay EKİCİ, “33 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirmesi” adlı tez çalışmasında M. 1828-1829 tarihleri arası dönemdeki Tokat’ın idari, sosyal ve ekonomik yapısı deęerlendirilmiştir²⁷.

Bekir SUBAŞI, “60 Numaralı (H. 12165-1266/ M. 1848-1850) Tokat Şer’iyye Sicili’nin Metni ve Değerlendirilmesi” adlı tez çalışmasında XIX. Yüzyıl Tokat’ı hakkında bilgiler

²¹ Hasan Demirtaş, *12 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007).

²² Kazım Karabey, *63 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili* (Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Yüksek Lisans Tezi, 2007).

²³ Betül Nazik Çelik, *Tereke Defterlerine Göre II. Mahmud Döneminde Tokat’ın Sosyal ve Ekonomik Yapısı* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007).

²⁴ Ahmet Erdoğan, *Osmanlı Aile Araştırmaları Bakımından Tokat ve Tarsus Şer’iyye Sicillerinin Karşılaştırmalı İncelemesi (1805-1845)* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2008).

²⁵ Murat Hanılçe, *16 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirmesi* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009).

²⁶ Adem Kızkapan, *Şer’iyye Sicillerine Göre XIX. Yüzyılda Tokat’ta Gayr-i Müslimler* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009).

²⁷ Oktay Ekici, *33 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010).

aktarıp, 60 Numaralı Şer'iyye Sicili belgeleri ışığında değerlendirilmeler yapılmıştır²⁸.

Şaban DEMİR, “10 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonlu Metni Ve Değerlendirmesi” adlı tez çalışmasında, Tokat'ın M. 1805-1807 tarihleri arasındaki, sosyo-ekonomik ve idari yapısı üzerinde durulmuştur²⁹.

Yasemin YILMAZ, “82 Numaralı (H. 1304-1313/ M.1886-1896) Tokat Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi” isimli tezinde Tokat'ı sosyal, ekonomik ve idari olarak ele alıp değerlendirmelerde bulunmuştur³⁰.

Çetin KAPLAN, “55 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonlu Metni Ve Değerlendirmesi” adlı tez çalışmasında, transkripsiyonu yapılan belgeler çerçevesinde M. 1842-1843 yılları arasındaki Tokat idari, sosyal ve ekonomik hayatı hakkında bilgiler verilmiştir³¹.

Emel YAZICI, “47 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirmesi” adlı tez çalışmasında Tokat şehrini incelediği sicil doğrultusunda sosyal ve ekonomik olarak ele almıştır³².

Gülten Altınakan, “1 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nin Analizi” adlı tez çalışmasında 1772- 1776 tarihlerine ait Şer'iyye belgelerinin özetleri yapılmış ve Tokat'ın aile hayatı, iktisadi yönü, cinayet olayları, eşkıyalık hareketleri, vb. konuları hakkında değerlendirilmeler yapılmıştır³³.

Şule Sema Alkoç, “Osmanlı Dönemi Ev Eşyalarının Şer'iyye Sicillerine Göre Sosyal ve İktisadi Açından Değerlendirilmesi: Tokat Örneği (1811-1850)” adlı tez çalışmasında miras olarak bırakılan ev eşyaları üzerinden değerlendirmelerde bulunmuştur³⁴.

Enes Furkan ÇOLAKOĞLU, “106 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonu

²⁸ Bekir Subaşı, *60 Numaralı (H. 1265-1266/ M. 1848-1850) Tokat Şer'iyye Sicili'nin Metni ve Değerlendirilmesi* (Nenşehir: Nevşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010).

²⁹ Şaban Demir, *10 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonlu Metni Ve Değerlendirilmesi* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010).

³⁰ Yasemin Yılmaz, *82 Numaralı (H. 1304-1313/M. 1886-1896) Tokat Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010).

³¹ Çetin Kaplan, *55 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011).

³² Emel Yazıcı, *47 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirmesi* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011).

³³ Gülten Altıntakan, *1 Numaralı Şer'iyye Sicilinin Analizi* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014).

³⁴ Şule Sema Alkoç, *Osmanlı Döneminde Ev Eşyalarının Şer'iyye Sicillerine Göre Sosyal ve İktisadi Açından Değerlendirilmesi: Tokat Örneği (1811-1850)* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015).

Ve Değerlendirilmesi” adlı tez çalışmasında Tokat’ı hukuki ve sosyo- ekonomik açıdan değerlendirmiştir³⁵.

Zeynep SOY, “83 No’lu Tokat Siciline Göre Gayrimüslim Davaları” adlı tez çalışmasında 1887-1890 yılları arasındaki gayrimüslim dava türleri ve sosyal ilişkileri hakkında bilgiler sunmaktadır³⁶.

Son olarak, Fatma BOZDOĞAN, “64 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi” adlı tez çalışmasında Tokat’ı genel bir çerçeveden ele alıp değerlendirmelerde bulunmuştur³⁷.

³⁵ Enes Furkan Çolakoğlu, *106 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi* (Karabük: Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022).

³⁶ Zeynep Soy, *83 No’lu Tokat Şer’iyye Siciline Göre Gayrimüslim Davaları* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023).

³⁷ Fatma Bozdoğan, *64 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi* (Karabük: Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024).

BİRİNCİ BÖLÜM

8 NOLU TOKAT ŞER'İYYE SİCİLİ TANITIMI

1.H. 1217-1219 / M. 1802-1805 Tarihli Tokat Şer'iyye Sicili

Çalışmamızın konusunu oluşturan “8 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili” Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde bulunmaktadır. Bu sicil toplam 182 sayfa, 94 yaprak, 382 belgeden oluşmaktadır.

Tarih sıralamasında genel olarak kronolojik sıra takip edilmiş, ancak 126. sayfadan sonra numaralandırma tersten yazılmaya başlanmıştır. Bunun sebebi, sicillerin tutulma tekniğinden kaynaklanmaktadır. Sicilin bir tarafında mahkeme kayıtları yer alırken diğer tarafında merkezden gelen yazıların kayıtları yer almaktadır. Yazı stili hemen hemen okunaklı olup, pek fazla olmamakla birlikte bazı belgelerde kâtip değişikliğinden dolayı gerçekleşen yazım farklılığından okumada biraz zorlanma yaşanmıştır. İncelediğimiz sicilde tam olarak okunamayan belge sayısı birkaç taneyi geçmemektedir.

Sicildeki tarihlendirmenin çoğu yazı biçiminde belirtilmiş olsa da Arapça rakamları ile belirtilen tarihler de mevcuttur. Kayıtlar hicri tarih esas alınarak tutulmuştur.

Sicildeki belge türleri; fermân, i'lâm, tereke, buyruldu, berât, vakfiye, hüccet, hatt-ı hümayûn gibi belgelerden oluşmaktadır.

2.Sicildeki Belgelerin Türlerine ve Konulara Göre Sınıflandırılması

İncelenen 8 numaralı Şer'iyye Sicilinde toplam 382 adet belge vardır. Bu belgelerin türlerine ve konulara göre dağılımı aşağıda Tablo 2'de toplu halde verilmiştir. Tabloda sicildeki kayıtlar ilk sayfadan başlanarak belge numarası, belge türü, belge konusu ve belge tarihi başlıkları altında hülasa edilmiştir.

Tablo 2. 8 Numaralı Sicildeki Belgelerin Belge Türleri ve Konularına Göre Sınıflandırılması

Sıra no:	Sayfa	Belge no:	Belge türü:	Belge konusu	Belge Tarihi
1	1	1	Hüccet	İhtida	Gurre-i Şevval 1217
2	1	2	Hüccet	Tövbe	Zilkade 1217
3	1	3	Hüccet	İhtida	Zilhicce 1217
4	1	4	Hüccet	İhtida	29 Şaban 1217
5	1	5	Hüccet	Narh	9 Şevvâl 1217

6	2	1	Hüccet	Sevkiyât	15 Cemâziye'l-evvel 1217
7	2	2	Hüccet	Sevkiyât	19 Cemâziye'l-evvel 1217
8	2	3	Hüccet	Sevkiyât	7 Şevvâl 1218
9	3	1	Hüccet	Cami Tamiri	1230
10	3	2	Hüccet	Cami Muhasebesi	1221
11	3	3	Hüccet	Cami Muhasebesi	1222
12	4	1	Hüccet	Vakıf Dükkanlarının Muhasebesi	1217
13	4	2	Vakıf muhasebesi	Cami Masraf Muhasebesi	Gurre-i Ramazan 1218
14	5	1	Hüccet	Tereke	19 Cemâziye'l-evvel 1217
15	5	2	Hüccet	Tereke	19 Cemâziye'levvel 1217
16	5-6	3	Defter	Sâlyâne	21 Ceâaziye'l evvel 1217
17	6	1	Hüccet	Tereke	5 Cemâziye'l evvel 1217
18	7	1	Hüccet	Tereke	21 Cemâziye'l evvel 1217
19	7	2	Hüccet	Tereke	25 Cemâziye'l evvel 1217
20	8	1	Mektup	Serdar Tayini	Gurre-i Cemâziye'l-ahir 1217
21	8	2	Hüccet	Tereke	20 Cemâziye'l Evvel 1217
22	9	1	Hatt-ı Hümâyûn	Rahibin ıtlak emri	Evahir-ü Rebi'ü'l-âhir 1217
23	9	2	Berât	Rahip Ataması	18 Rebi'ü'l-âhir 1217
24	10	1	Fermân	Avarız Reddi	Evâsıt-i Zi'l-hicce 1215
25	10	2	Hüccet	Tereke	Gurre-i Recep 1217
26	11	1	Hüccet	Tereke	3 Recep 1217
27	11	2	Hüccet	Tereke	6 Recep 1217
28	12	1	Hüccet	Tereke	6 Recep 1217
29	13	1	Hüccet	Tereke	5 Recep 1217
30	13	2	Hüccet	Tereke	7 Recep 1217
31	14	1	Hüccet	Tereke	19 Recep 1217
32	14	2	Hüccet	Tereke	29 Recep 1217
33	15	1	Hüccet	Tereke	10 Şa'bân 1217
34	16-17	1	Hüccet	Sâlyâne	10 Şa'bân 1217
35	18	1	Vakfiye	Muhasebe	15 Şa'bân 1217
36	19	1	Berât	İmam ve Muallim ataması	16 Cemâziye'l- evvel 1217
37	19	2	Berât	Nâzır Tayini	14 Cemâziye'l-evvel 1217
38	19	3	Berât	Müdür Ataması	14 Recep 1217
39	20	1	Berât	Müezzin Feragâtı	16 Cemâziye'l-âhir 1217
40	20	2	Berât	İmam Tayini	16 Cemâziye'l-âhir 1217
41	20	3	Mektup	Serdar ataması	10 Ramazan 1217
42	20	4	Hüccet	Tereke	2 Ramazan 1217
43	21	1	Hüccet	Tereke	16 Ramazan 1217
44	23	1	Hüccet	Tereke	26 Ramazan 1217
45	24	1	Mektup	Nâ'ib Ataması	Gurre-i Şevvâl 1217
46	24	2	Hüccet	Tereke	26 Ramazan 1217

47	24	3	Berât	Vakıf hafız ataması	14 Şa'bân 1217
48	25	1	Hüccet	Tereke	9 Şevvâl 1217
49	25	2	Hüccet	Tereke	9 Şevvâl 1217
50	26	1	Hüccet	Tereke	16 Şevvâl 1217
51	26	2	Hüccet	Tereke	15 Şevvâl 1217
52	27	1	Vakfiye	Vakıf senedi	13 Şevvâl 1217
53	27	2	Hüccet	Tereke	23 Şevvâl 1217
54	28	1	Vakfiye	Vakıf senedi	25 Şevvâl 1217
55	28	2	Hüccet	Tereke	27 Şevvâl 1217
56	29	1	Fermân	Fransız Esirlerinin Serbest bırakılması	10 Recep 1217
57	29	2	Hüccet	Tereke	2 Zilkâde 1217
58	30	1	Hüccet	Şikâyet	4 Zilkâde 1217
59	30	2	Buyruldu	Vali Ataması	21 Şevvâl 1217
60	30	3	Defter	Salyane hesap Defteri	Evası-it Zilkâde 1217
61	31-32	1	Defter	Mart menzil defteri	18 Zilkâde 1217
62	33	1	Vakfiye	Vakıf senedi	17 Zilkâde 1217
63	34	1	Hüccet	Tereke	23 Zilkâde 1217
64	34	2	Hüccet	Tereke	23 Zilkâde 1217
65	34	3	Hüccet	Beytü'l-mal defteri	Evahir-i Zilkâde 1217
66	35	1	Hüccet	Tereke	25 Zilkâde 1217
67	36	1	Hüccet	Tereke	14 Zi'l-hicce 1217
68	36	2	Hüccet	Tereke	15 Zi'l-hicce 1217
69	37	1	Hüccet	Tereke	23 Zi'l-hicce 1217
70	37	2	Hüccet	Tereke	24 Zi'l-hicce 1217
71	37	3	Hüccet	Tereke	26 Zi'l-hicce 1217
72	38	1	Hüccet	Tereke	3 Muharrem 1218
73	39	1	Berât	Suyolcu Ataması	20 Zilkâde 1217
74	39	2	Hüccet	Tereke	16 Muharrem 1218
75	39	3	Buyruldu	Mütessellim Ataması	17 Muharrem 1218
76	40	1	Hüccet	Tereke	17 Muharrem 1218
77	40-44	2	Hüccet	Tereke	26 Muharrem 1218
78	45	1	Mektup	Nâ'ib Ataması	18 Muharrem 1218
79	45	2	Hüccet	Tereke	Evail-i Safer 1218
80	45	3	Hüccet	Tereke	26 Muharrem 1218
81	46	1	Hüccet	Tereke	27 Muharrem 1218
82	46	2	Hüccet	Tereke	29 Muharrem 1218
83	47	1	Hüccet	Tereke	13 Safer 1218
84	47	2	Hüccet	Tereke	14 Safer 1218
85	48	1	Hüccet	Tereke	13 Safer 1218
86	48	2	Hüccet	Tereke	9 Safer 1218
87	49	1	Buyruldu	Yakalama emri	13 Safer 1218
88	49	2	Hüccet	Tereke	19 Safer 1218
89	50	1	Hüccet	Tereke	Evasıt-ı Rebi'ü'l-evvel 1218
90	50	2	Hüccet	Tereke	11 Rebi'ü'l-evvel 1218
91	50	3	Hüccet	Tereke	25 Rebi'ü'l-evvel 1218
92	51	1	Hüccet	Bakır Nakli	15 Rebi'ü'l-evvel 1218
93	52	1	Hüccet	Tereke	26 Rebi'ü'l-evvel 1218

94	53	1	Hüccet	Tereke	23 Rebiülevvel 1218
95	54-55	1	Hüccet	Tereke	Gurre-i Rebi'ü'l-evvel 1218
96	56	1	Fermân	Para Tağışı yasağı	Evasıt-ı Rebi'ü'l-evvel 1218
97	57	1	Hüccet	Tereke	15 Rebi'ü'l-evvel 1218
98	57	2	İ'lâm	Arpalık	4 Muharrem 1218
99	58	1	Mektup	Nâ'ib Ataması	Gurre-i Rebi'ü'l-âhir 1218
100	58	2	Mektup	Nâ'ib Ataması	Gurre-i Rebi'ü'l-âhir 1218
101	58	3	Buyruldu	Borç	27 Rebi'ü'l-âhir 1218
102	58	4	Buyruldu	Alacak	5 Rebi'ü'l-âhir 1218
103	58	5	İ'lâm	İstismar	6 Rebi'ü'l-âhir 1218
104	59	1	Mektup	Müftü Ataması	Gurre-i Rebi'ü'l-âhir 1218
105	59	2	Hatt-ı Hümâyun	Boyahane	7 Safer 1218
106	60	1	Hüccet	Tereke	11 Rebiülahir 1218
107	61	1	Hüccet	Narh	13 Rebi'ü'l-âhir 1218
108	62	1	Mektup	Serdarlık Tayini	Gurre-i Rebi'ü'l-evvel 1218
109	62-65	2	Defter	Sâlyâne	15 Rebi'ü'l-âhir 1218
110	65	1	İ'lâm	Pir Ahmet Vakıf Tevliyeti	29 Rebi'ü'l-âhir 1218
111	66	1	Fermân	Mirasa müdahale	Evail-i Rebi'ü'l-evvel 1218
112	66	2	İ'lâm	Mülk Talebi	27 Rebi'ü'l-âhir 1218
113	66	3	Buyruldu	Yol tamiri	3 Safer 1218
114	67	1	Fermân	Ağnam resmi	Evahir-i Muharrem 1218
115	68	1	Hüccet	Tereke	4 Cemâzievvel 1218
116	68	2	Buyruldu	Vali İçin Güzergâh Hazırlığı	5 Rebi'ü'l-âhir 1218
117	69	1	Hüccet	Tereke	18 Cemâziye'l-evvel 1218
118	69-70	2	Defter	Mart Menzil Defteri	19 Cemâziye'l-evvel 1218
119	71	1	Hüccet	Tereke	19 Cemâziye'l-evvel 1218
120	71	2	Hüccet	Tereke	3 Cemâziye'l-evvel 1218
121	71	3	Buyruldu	Valinin Yol İhtiyaçları	19 Cemâziye'l-evvel 1218
122	72	1	Hüccet	Tereke	21 Cemâziye'l-evvel 1218
123	72	2	Vakıf muhasebesi	Vakıf Muhasebe kaydı	1 Cemâziye'l-âhir 1218
124	73	1	Mektup	Serdarlık Tayini	Gurre-i Cemâziye'l-âhir 1218
125	73	2	Berât	Şeyh Ataması	8 Rebi'ü'l-âhir 1218
126	73	3	Hüccet	Tereke	6 Cemâziye'l-âhir 1218
127	74	1	Hüccet	Tereke	7 Cemâziye'l-âhir 1217
128	74	2	Hüccet	Beytül-mâl Terekesi	7 Cemâziye'l-âhir 1218
129	75	1	Hüccet	Beytül-m'al Terekesi	Evasıt-ı Cemâziye'l-âhir 1218
130	75	2	Fermân	Metropolitliğe ait vakıf akarları	8 Cemâziye'l-âhir 1218
131	75	3	Hüccet	Tereke	7 Cemâziye'l-âhir 1218

132	76	1	Hüccet	Tereke	7 Cemâziye'l-âhir 1218
133	76	2	Hüccet	Tereke	 Cemâziye'l-âhir 1218
134	77	1	Vakıf muhasebesi	Vakıf muhasebe kaydı	5 Recep 1218
135	77	2	Hatt-ı Hümâyûn	Vergi Usulsüzlüğü	Evasıt-ı Cemâziye'l-âhir 1218
136	78	1	Buyruldu	İmdad-ı Hazariyye	5 Recep 1218
137	78	2	Buyruldu	İmdad-ı Hazariyye	5 Recep 1218
138	78	3	Buyruldu	Sürgün	Evail-i Rebi'ü'l-âhir 1218
139	78-79	4	Fermân	Vakıf Muhasebesi	7 Cemâziye'l-evvel 1218
140	80	1	Fermân	Ulakların Menzillerde Bekletilmesi	Evasıt-ı Cemâziye'l-âhir 1218
141	80	2	Hüccet	Tereke	12 Cemâziye'l-âhir 1218
142	80	3	Defter	Zimem Defteri	13 Recep 1218
143	81	1	Hüccet	Tereke	9 Recep 1218
144	81	2	Hüccet	Tereke	9 Recep 1218
145	82	1	Hüccet	Tereke	9 Recep 1218
146	82	2	Hüccet	Tereke	25 Recep 1218
147	83	1	Defter	Sâlyâne Defteri	Evasıt-ı Recep 1218
148	84	1	Hüccet	Tereke	21 Recep 1218
149	85	1	Defter	Sâlyâne	Evasıt-ı Recep 1218
150	86	1	İ'lâm	Ayan Tayini	27 Recep 1218
151	86	2	Hüccet	Tereke	19 Recep 1218
152	86	3	Buyruldu	Ayan Tayini	Evasıt-ı Cemâziye'l-ula 1218
153	87	1	Fermân	Hesap Tertibi	Evasıt Cemaziye'l -ula 1218
154	88	1	Defter	Eylül menzil defteri	Gurre-i Şa'bân 1218
155	89	1	Defter	Sâlyâne Defteri	Gurre-i Şa'bân 1218
156	89	2	Hüccet	Tereke	6 Şa'bân 1218
157	90	1	Hüccet	Tereke	13 Şa'bân 1217
158	90	2	Mektup	Kaymakam Ataması	Gurre-i Şa'bân 1218
159	90	3	Hüccet	Tereke	Evasıt-ı Şa'bân 1218
160	91	1	Hüccet	Tereke	22 Şa'bân 1218
161	91	2	Hüccet	Tereke	Evasıt-ı Şa'bân 1218
162	91	3	Hüccet	Tereke	25 Şa'bân 1218
163	92	1	Buyruldu	Mütesellim Tayini	Evail-i Şa'bân 1218
164	92	2	İ'lâm	Vakıf Hisse Ödemesi	Gurre-i Ramazan 1218
165	93	1	Mektup	Serdar Ataması	Gurre-i Ramazan 1218
166	93	2	Hüccet	Tereke	29 Şa'bân 1218
167	94	1	Buyruldu	Deve Mübâya'ası	11 Şa'bân 1218
168	95	1	Buyruldu	Deve Mübâya'ası	13 Ramazan 1218
169	96	1	Hüccet	Tereke	6 Şevvâl 1218
170	96	2	Mektup	Nâ'ib Ataması	Gurre-i Şevvâl 1218
171	96	3	Mektup	Müftü Ataması	Gurre-i Şevvâl 1218
172	97	1	Hüccet	Tereke	13 Şevvâl 1218
173	97	2	Berât	Şeyh Tayini	18 Şa'bân 1218
174	97	3	Buyruldu	Kanunsuz Vergi	Evasıt-ı Ramazan 1218
175	98	1	Hüccet	Tereke	21 Şevval 1218

176	99	1	Vakfiye	Vakıf Senedi	11 Zilkade 1218
177	99	2	Vakfiye	Vakıf Senedi	Evasıt-ı Ramazan 1218
178	100	1	Hüccet	Tereke	23 Şevval 1218
179	101	1	Hüccet	Tereke	23 Şevval 1218
180	101	2	İ'lâm	Tımar	Evahir Şevval 1218
181	102	1	Defter	Sâlyâne Defteri	Evahir Şevval 1218
182	103	1	Hüccet	Tereke	9 Zilkade 1218
183	103	2	Mektup	Kaymakam ataması	Gurre-i Zilkade 1218
184	104	1	Hüccet	Tereke	7 Zilkade 1218
185	104	2	Buyruldu	Cezalandırma	Tarih yok
186	105	1	Hüccet	Beytü'l-mal defteri	23 Zilkade 1218
187	105	2	Hüccet	Tereke	22 Zilkade 1218
188	106	1	Hüccet	Tereke	23 Zilkade 1218
189	107	1	Hüccet	Tereke	23 Zilkade 1218
190	107	2	Hüccet	Tereke	25 Zilkade 1218
191	108	1	Mektup	Serdar tayini	Gurre-i Zilkade 1218
192	108	2	Defter	Mart menzil hesap Defteri	26 Zilkade 1218
193	109	1	Fermân	Deve ve zahire bedeli	2 Şevval 1218
194	110	1	Hüccet	Tereke	7 Zi'l-hicce 1218
195	111	1	Fermân	Mülk iptali	Evasıt Zilkade 1218
196	112	1	Hüccet	Tereke	23 Zi'l-hicce 1218
197	112	2	İ'lâm	Deve Alımı	11 Şevvâl 1218
198	112	3	İ'lâm	Tokat Deve Hissesi	11 Şevvâl 1218
199	113	1	Hüccet	Beytü'l-mal / Tereke	Gurre-i Muharrem 1219
200	113-117	1	Defter	Avarız vergisi müfredat defteri	7 Muharrem 1219
201	118	1	Hüccet	Tereke	8 Muharrem 1219
202	119	1	Hüccet	Tereke	5 Zilkade 1218
203	119	2	Buyruldu	Fişenkhaneler	5 Zi'l-hicce 1218
204	120	1	Vakfiye	Vakıf senedi	23 Recep 1217
205	120	2	Hüccet	Menzil Su Anlaşmazlığı	17 Muharrem 1219
206	121	1	Hüccet	Tereke	21 Muharrem 1219
207	121	2	Hüccet	Tereke	25 Muharrem 1219
208	122	1	Vakfiye	Vakıf senedi	23 Muharrem 1219
209	122	2	Hüccet	Tereke	25 Muharrem 1219
210	123	1	Hüccet	Tereke	22 Ramazan 1218
211	123-124	2	Defter	Sâlyâne	Gurre-i Muharrem 1219
212	125	1	Hüccet	Tereke	9 Şevvâl 1218
213	125	2	Vakfiye	Vakıf senedi	25 Muharrem 1219
214	126	1	Buyruldu	Sürgün	Evail-i Muharrem 1219
215	127	1	Hüccet	Nafaka ve Vasi tayini	25 Muharrem 1219
216	127	2	Hüccet	Vasi Tayini ve Nafaka	25 Muharrem 1219
217	128	1	Hüccet	Mülk Anlaşmazlığı	25 Muharrem 1219
218	128	2	Hüccet	Tereke/ İbra	23 Muharrem 1219
219	128	3	Hüccet	Tereke/ Hisse talebi	
220	129	1	Hüccet	Tereke/ İbra	19 Muharrem 1219

221	129	2	Hüccet	Vasi ve nafaka	23 Muharrem 1219
222	129	3	Hüccet	Vasi ve nafaka	25 Muharrem 1219
223	129	4	Hüccet	Arazi Satışı	Evasıt-ı Muharrem 1219
224	130	1	Hüccet	Alacak	15 Muharrem 1219
225	130	2	Hüccet	Vasi Tayini	21 Muharrem 1219
226	130	3	Hüccet	Tereke	Gurre-i Recep 1218
227	131	1	Hüccet	Tereke	11 Muharrem 1219
228	131	2	Hüccet	Diyet	3 Rebi'ü'l-evvel 1212
229	132	1	Hüccet	İbra	Evail-i Muharrem 1219
230	132	2	Hüccet	Şikayet	Evasıt-ı Muharrem
231	133	1	Hüccet	Vasi Tayini ve Nafaka	21 Zi'l-hicce 1218
232	133	2	Hüccet	Rehin altın davası	21 Zi'l-hicce 1218
233	133	3	Hüccet	Vasi Tayini ve Nafaka	
234	134	1	Hüccet	Kayyum Ataması	23 Zilkade 1218
235	134	2	Defter	Mart Hesap defteri	19 Zilkade 1218
236	134	3	Hüccet	Bayram İkramiyesi	19 Zi'l-hicce 1218
237	135	1	Hüccet	Borç için mülk satışı	19 Zilkade 1218
238	135	2	Hüccet	Miras Talebi	19 Zilkade 1218
239	136	1	Hüccet	Tereke	Gurre-i Zilkade 1218
240	136	2	Hüccet	Tereke	Evasıt-ı Zilkade 1218
241	136	3	Hüccet	Tereke	Evasıt-ı Zilkade 1218
242	137	1	Hüccet	Tımara müdahale	Evasıt-ı Şevvâl 1218
243	137	2	Hüccet	Mülk Tasarruf Sorunu	Gurre-i Zilkade 1218
244	137	3	Hüccet	Tarla Satışı	7 Zilkade 1218
245	138	1	Hüccet	Borç ödemesi	22 Şevvâl 1218
246	138	2	Hüccet	Eşya Satışı	24 Şevvâl 1218
247	138	3	Hüccet	İhraç	Evahir-i Şevvâl 1218
248	139	1	Hüccet	Borç Alacak Davası	19 Şevvâl 1218
249	139	2	Hüccet	Vasi ve Nafaka	15 Şevvâl 1218
250	140	1	Hüccet	Vasi Tayini	Evasıt-ı Şevvâl 1218
251	140	2	Hüccet	Eşya Satışı	Evasıt-ı Şevvâl 1218
252	140	3	Hüccet	Miras Talebi	15 Şevvâl 1218
253	141	1	Hüccet	Nafaka Talebi	11 Şevvâl 1218
254	141	2	Hüccet	Kereste Ticareti	13 Şevvâl 1218
255	141	3	Hüccet	Vasi Tayini	Gurre-i Şevvâl 1218
256	142	1	Hüccet	Vasi ve Nafaka	Evasıt Şa'bân 1218
257	142	2	Hüccet	Vasi ve Nafaka	Şa'bân 1218
258	142	3	Hüccet	Vakıf Şikayeti	15 Ramazan 1218
259	143	1	Hüccet	Muaraza/ Tereke	10 Şa'bân 1218
260	143	2	Hüccet	Tereke/ Hisse Talebi	17 Şa'bân 1218
261	143	3	Hüccet	Tereke/Hisse Talebi	Evasıt-ı Şa'bân 1218
262	144	1	Hüccet	Eşya Satışı	3 Şa'bân 1218
263	144	2	Hüccet	Menzil Satışı	Gurre-i Şa'bân 1218
264	145	1	Hüccet	Menzil Tasarruf Hakkı	5 Receb 1218
265	145	2	Hüccet	Vasi Tayini	27 Receb 1218
266	146	1	Hüccet	Eşya Satışı	5 Cemazeyilahir 1218
267	146	2	Hüccet	Vasi' Tayini	3 Cemazeyilahir 1218

268	146	3	Hüccet	Nafaka	4 Cemazeyilahir 1218
269	146	4	Hüccet	Vasi' Tayini	5 Cemazeyilahir 1218
270	146	5	Hüccet	Bakır satışı	3 Receb 1218
271	147	1	Defter	Mart Menzil Hesap Defteri	19 Cemazeyilevvel 1218
272	147	2	Hüccet	Tazminat Talebi	27 Cemazilevvel 1218
273	148	1	Hüccet	Mera Satışı	3 Cemazeyilahir 1218
274	148	2	Hüccet	Vasi' Tayini	Gurre-i Cemazeyilevvel 1218
275	148	3	Hüccet	Nafaka	2 Cemazeyilevvel 1218
276	148	4	Hüccet	Bağ Satışı	7 Cemazeyilevvel 1218
277	149	1	Hüccet	Arsa Satışı	29 Rebi'ü'l-âhir 1218
278	149	2	Hüccet	Mübayaa	27 Rebi'ü'l- âhir 1218
279	149	3	Hüccet	Tereke satışı	27 Rebi'ü'l- âhir 1218
280	150	1	Hüccet	Darp ve Diyet	15 Rebi'ü'l- âhir 1218
281	150	2	Hüccet	Bağ Satış İbrası	15 Rebi'ü'l-âhir 1218
282	150	3	Hüccet	Men'	19 Rebi'ü'l-âhir 1218
283	151	1	Hüccet	Hisse Talebi	5 Rebi'ü'l-âhir 1218
284	151	2	Hüccet	Vasi' Tayini	11 Rebi'ü'l-âhir 1218
285	151	3	Hüccet	Vasi' Tayini	8 Rebi'ü'l- evvel 1218
286	152	1	Hüccet	Vasi' ve Nafaka	28 Rebi'ü'l-evvel 1218
287	152	2	Hüccet	Şikayet	25 Rebi'ü'l-evvel 1218
288	152	3	Hüccet	Tereke/Hisse Talebi	Evahir-i Rebi'ü'l-evvel 1218
289	152	4	Hüccet	İbra	12 Rebi'ü'l-âhir 1218
290	153	1	Hüccet	Nafaka	2 Rebi'ü'l-evvel 1218
291	153	2	Hüccet	Mülk Satışı	28 Rebi'ü'l-evvel 1218
292	153	3	Hüccet	Menzil Satışı	25 Rebi'ü'l-evvel 1218
293	153	4	Hüccet	Tereke/ Hisse Satışı	27 Rebi'ü'l-evvel 1218
294	154	1	Hüccet	Dükkan Satışı	Evahir-i Rebi'ü'l-evvel 1218
295	154	2	Hüccet	Mal Satışı	19 Rebi'ü'l-âhir 1218
296	154	3	Hüccet	Vasi' Tayini	Gurre-i Rebi'ü'l-evvel 1218
297	155	1	Hüccet	Vasi' Tayini	1 Rebi'ü'l-evvel 1218
298	155	2	Hüccet	Tereke/ Hisse Talebi	25 Rebi'ü'l-evvel 1218
299	155	3	Hüccet	Vasi' Tayini	12 Rebi'ü'l-evvel 1218
300	156	1	Hüccet	Vasi' ve Nafaka	21 Rebi'ü'l-evvel 1218
301	156	2	Hüccet	Vasi' Tayini	Evast-ı Rebi'ü'l-evvel 1218
302	156	3	Hüccet	Menzil Satışı	21 Rebi'ü'l-evvel 1218
303	156	4	Hüccet	Vasi' Tayini/Nafaka	26 Rebi'ü'l-evvel 1218
304	157	1	Hüccet	Bahçe Satışına itiraz	21 Safer 1218
305	157	2	Hüccet	Tereke/ Hisse Satışı	3 Rebi'ü'l-evvel 1218
306	158	1	Hüccet	Vasi' Tayini	11 Safer 1218
307	158	2	Hüccet	Sulama Nöbeti	15 Rebi'ü'l-evvel 1218
308	158	3	Hüccet	Alacak	19 Rebi'ü'l-evvel 1218
309	158	4	Hüccet	Bahçe Satışı	18 Rebi'ü'l-evvel 1218
310	159	1	Hüccet	Bağ Satışı/ Şikayet	5 Safer 1218

311	159	2	Hüccet	Tereke/ Alacak	5 Safer 1218
312	160	1	Hüccet	İbra	29 Muharrem 1218
313	160	2	Hüccet	Vasi' Tayini	Gurre-i Safer 1218
314	160	3	Hüccet	Tarla Satış İbrası	4 Sâfer 1218
315	161	1	Hüccet	Nikah Ahdi	25 Muharrem 1218
316	161	2	Hüccet	Tereke/Şikayet	21 Muharrem 1218
317	161	3	Hüccet	Namezed	27 Muharrem 1218
318	161	4	Hüccet	Vergi Kefaleti	23 Zi'l-hicce 1217
319	162	1	Hüccet	Diyet Davası/İbra	Evâst-ı Muharrem 1218
320	162	2	Hüccet	Tereke	17 Muharrem 1218
321	162	3	Hüccet	Kayyım Ataması	23 Muharrem 1218
322	162	4	Hüccet	Vasi Tayini/Nafaka	Gurre-i Muharrem 1218
323	162	5	Hüccet	Bağ Talebi	23 Muharrem 1218
324	163	1	Hüccet	Tarla Satışı	9 Muharrem 1218
325	163	2	Hüccet	Tereke/ Hisse Talebi	13 Muharrem 1218
326	163	3	Hüccet	Tereke/ Hisse Talebi	11 Muharrem 1218
327	164	1	Hüccet	Arsa Satışı	Evahir-i Zi'l-hicce 1217
328	164	2	Hüccet	Mübayaa	Gurre-i Muharrem 1218
329	164	3	Hüccet	Hibe	Evail-i Muharrem 1218
330	165	1	Hüccet	Nafaka	19 Zi'l-hicce 1217
331	165	2	Hüccet	Boşanma	21 Zi'l-hicce 1217
332	165	3	Hüccet	Tereke/ Hisse Talebi	23 Zi'l-hicce 1217
333	165	4	Hüccet	Bağ Satışı	23 Zi'l-hicce 1217
334	166	1	Hüccet	Vasi' / Hisse Satışı	7 Zi'l-hicce 1217
335	166	2	Hüccet	Mehir	19 Zi'l-hicce 1217
336	166	3	Hüccet	Mehir	19 Zi'l-hicce 1217
337	167	1	Hüccet	Hibe	15 Zilkade 1217
338	167	2	Hüccet	Vasi' Tayini	23 Zilkade 1217
339	167	3	Hüccet	Menzil Satış İbrası	21 Zilkade 1217
340	168	1	Hüccet	Mart menzilci tayini	18 Zilkade 1217
341	168	2	Hüccet	Tereke/ Vasi Tayini	11 Zilkade 1217
342	169	1	Hüccet	Dükkan Paylaşımı	11 Zilkade 1217
343	170	1	Hüccet	Vasi' Ve Nafaka	25 Şevvâl 1217
344	170	2	Hüccet	Vasi Tayini/Nafaka	25 Şevvâl 1217
345	170	3	Hüccet	Tarla Tasarrufu	12 Zilkade 1217
346	171	1	Hüccet	Vasi' Tayini	25 Şevvâl 1217
347	171	2	Hüccet	Tarla Satışı	21 Şevvâl 1217
348	172	1	Hüccet	Vasi' Ve Nafaka	18 Şevvâl 1217
349	172	2	Hüccet	Gasp	9 Şevvâl 1217
350	172	3	Hüccet	Nafaka	Evâhir-i Şevvâl 1217
351	173	1	Hüccet	Vasi' Tayini	13 Ramazan 1217
352	173	2	Hüccet	Nafaka	14 Ramazan 1217
353	173	3	Hüccet	Nazır Tayini	13 Ramazan 1217
354	173	4	Hüccet	Tereke/Hisse Talebi	17 Şevvâl 1217
355	174	1	Hüccet	Vasi' Tayini	12 Recep 1217
356	174	2	Hüccet	Vasi' Tayini	11 Recep 1217
357	174	3	Hüccet	Vasi' Tayini	17 Recep 1217
358	174	4	Hüccet	Vasi' Tayini	27 Recep 1217

359	174	5	Hüccet	Nazır Tayini	22 Recep 1217
360	174	6	Hüccet	Vasi' Ve Nafaka	11 Şa'ban 1217
361	175	1	Hüccet	Alacak	Evâhir-i Cemâziye'l-evvel 1217
362	175	2	Hüccet	Vasi' ve Nafaka	Gurre-i Recep 1217
363	175	3	Hüccet	Alacak/Verecek	Gurre-i Recep 1217
364	176	1	Hüccet	Tereke/Şikayet	21 Cemâziye'l-âhir 1217
365	176	2	Hüccet	Mübaaya	Evâhir-i Cemâziye'l-âhir
366	177	1	Hüccet	Tereke/ Hisse Talebi	23 Cemâziye'l-âhir 1217
367	177	2	Hüccet	Vergi Kaçakçılığı	15 Cemâziye'l-âhir 1217
368	177	3	Hüccet	Vasi' Tayini	18 Cemâziye'l-âhir 1217
369	178	1	Hüccet	Tereke/ Hisse Talebi	21 Cemâziye'l-evvel 1217
370	178	2	Hüccet	Vasi' Tayini	25 Cemâziye'l-evvel 1217
371	178	3	Hüccet	Nafaka	25 Cemâziye'l-evvel 1217
372	178	4	Hüccet	Vasi' Tayini	5 Cemâziye'l-âhir 1217
373	178	5	Hüccet	Miras Güvencesi	5 Cemâziye'l-âhir 1217
374	178	6	Hüccet	Vasi' Tayini	18 Cemâziye'l-âhir 1217
375	179	1	Hüccet	Kanal ırgat defteri	1131
376	179	2	Hüccet	Kan Diyeti/ İbra	27 Muharrem 1219
377	180	1	Hüccet	Narh	25 Muharrem 1218
378	180	2	Hüccet	Nafaka ve Kısve	Tarih Yok
379	180	3	Hüccet	Tereke	25 Muharrem 1219
380	182	1	Hüccet	Kasap esnafı narhı	1218
381	182	2	Hüccet	Tövbe	19 Zilhicce 1218
382	182	3	Hüccet	Tövbe	21 Zilhicce 1218

Tablo 2’de toplu halde verilen belge türleri, tür adetleri ile birlikte aşağıda Tablo 3’de verilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere sicilde dokuz ayrı belge türü tespit edilmiştir. Bu türlerin her biri, adet toplamı en yüksekten başlanarak aşağıda kısaca değerlendirilmiştir.

Tablo 3. 8 Numaralı Şer’iyye Sicilinde Yer Alan Belge Türlerinin Sayıları

Belge Türü	Adet toplamı
Hüccet	287
Buyruldu	19
Defter	16
Mektup	15
Vakfiye ve vakıf muhasebesi	12
Fermân/Emr-i Âli	11
Berât	10
İlâm	9
Hatt-ı Hümayun	3
Toplam	382

Sicildeki belge türleri içinde en fazla bulunan belge örneği hüccettir (287 adet). Hüccet,

Osmanlı diplomatiğinde Şer’iyye mahkemeleri tarafından verilen, hüküm içermeyen, karşılıklı anlaşmaların kadı huzurunda onaylanması dair belgelerdir. Günümüzde noterlik belgeleri de denilebilir³⁸. İncelediğimiz sicildeki hüccet konularının çoğunluğu tereke, vasi tayini ve mülk anlaşmazlığından dolayı meydana gelen alacak verecek konulu belgelerden oluşmaktadır (Bk. Tablo 2).

Sicilde 19 adet buyruldu kaydına rastlanılmıştır. Buyruldu, Osmanlı Devleti’nde yüksek rütbeli kişilerin (Sadrazam, beylerbeyi, İstanbul Kadısı, vb.) kendilerinden düşük görevlerde bulunan kimselere gönderdikleri emir belgeleridir³⁹. Bu kayıtların konuları incelediğimiz sicilde genel olarak; yeni tayin edilen valinin görev yerine varıncaya kadar güzergâhın hazırlanması, eşkıyalık yapan kişilerin yakalanması emri, savaş zamanlarında acil toplanması istenilen vergilerin usulünce toplanması gibi konular hakkında talimatlardır (Bk. Tablo 2).

Defter örneği avârız⁴⁰, menzil⁴¹ ve salyane vergileri için tutulan ve sicile kaydedilen defterleri kapsamaktadır. Osmanlı Devleti’nin yıllık olarak eyaletlerden topladığı vergilere sâlyâne denilmiştir⁴². İncelenen sicilde 7 adet Mart ve Eylül menzil defteri, 1 adet avarız defteri, 1 adet zimem⁴³ defteri ve 7 adet salyane defteri olmak üzere toplam 16 adet defter kaydı tespit edilmiştir.

8 numaralı Şer’iyye Sicilinde 15 adet mektup örneğine rastlanılmıştır. Osmanlı bürokrasisinde mektup, yazışma evrakı olarak önemli bir yer ihtiva etmektedir⁴⁴. Mektupların birçok yazılma sebepleri vardır. Ancak ele alınan sicilde genel çerçevede konusu atamalardır. Örnek olarak nâib ataması ve serdar tayini verilebilir (Bk. Tablo 2).

İncelenen Şer’iyye Sicil Defterinde Tokat’taki vakıflarla ilgili 9 tane vakfiye kaydı ve 3 adet vakıf muhasebe kaydı yer almaktadır. Şer’iyye sicillerinde vakfiye, vakf edilen mal ve

³⁸ Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili* (İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1998), 350.

³⁹ Mübahat S. Kütükoğlu, “Buyruldu”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/478-480.

⁴⁰ Avârız kelime olarak “sonradan meydana gelen, asli ve sabit olanın zıttı” anlamlarına gelir. Terim olarak ise, Osmanlı Devleti’nde olağanüstü durumlarda alınan vergi anlamındadır. Ancak XVII. Yüzyıldan itibaren peş peşe yapılan savaşlar nedeniyle normal vergilerden sayılmıştır. Halil Sahillioğlu, “Avârız”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 4/108-109.

⁴¹ “Menzil” kelimesi Arapça bir kelime olup, sözlükte “ev, konak, posta ve posta tatarlarının atlarının bulunduğu yer” manalarına gelmektedir. Osmanlı Devleti’nde ise haberleşmeyi sağlayan posta teşkilatı anlamına gelmektedir. (Yusuf Halaçoğlu, “Menzil”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/159-161. İncelediğimiz şer’iyye sicilinde ev anlamına kullanıldığı ve bu evlerden alınan vergilerden bahsedilmiştir.

⁴² İdris Bostan, “Sâlyâne”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/59.

⁴³ Zimem, zimmet kelimesinin çoğulu olup sözlükte “ödemeye mecbur olduğu borç, antlaşma, bir kimsenin yüklediği” anlamına gelmektedir. Mustafa Fayda, “Zimmi”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/428. Osmanlı Devleti’nde borçların yazıldığı defterlere Zimem defteri denilmiştir.

⁴⁴ Mübahat S. Kütükoğlu, “Osmanlı Bürokrasisinde Mektup”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/18-21.

mülklerin vasıfları, vakf edilme sebepleri ve şartlarını bildiren ve kadı tarafından onaylanan belgelerdir⁴⁵. İncelenen sicildeki vakfiye belge türünün konu içeriği vakıf senedi ve vakıf muhasebe kaydından oluşmaktadır (Bk. Tablo 2).

Karşılaşılan bir diğer belge örneği de fermân veya emr-i âlidir. Fermân, Divân-ı Hümayun gibi önemli divanlarda alınan kararların uygun bir şekilde yazıya aktarılan emirlerdir. Fermânlar da padişah tuğraları yer almaktadır⁴⁶. 8 numaralı Şer’iyye Sicilinde 11 adet ferman örneğine rastlanılmıştır. Bu fermanların konuları genel olarak, para rayici, miras, vergi, vakıf ve menzil sistemi gibi muhtelif hususlardır (Bk. Tablo 2).

Berât, Osmanlı Devleti’nde padişahın tuğrasını taşıyan, padişahın bizzat atadığı memuriyeti ifade eden, gelir tahsisleri, imtiyaz ve muafiyet gibi konuları içeren belge türüdür⁴⁷. İncelediğimiz Şer’iyye Sicilinde toplamda 10 adet berât mevcuttur. Berâtlar genel olarak vakıf görevlilerinin atanması ile ilgilidir (Bk. Tablo 2).

İ’lâm, Osmanlı diplomatiğinde, kadı tarafından mahkemede verilen kararın üst makamlara bildirip tasdik ettirilen belge örneğine denilmektedir⁴⁸. İncelenen sicilde 9 adet i’lâm kaydı vardır. Genel olarak bunların konuları, arazi, vakıf, arpalık ve aya tayini gibi farklı hususlardır (Bk. Tablo 2).

Son olarak çok az da olsa sicilde hatt-ı hümayun suretleri de bulunmaktadır. Hatt-ı hümayun, padişahların bizzat kendi el yazıları ile yazdıkları vesikalardır⁴⁹. Suretleri ise o belgenin çoğaltılmış haline denilmektedir. Sicilde yer alan hatt-ı hümayunlar dönemin padişahı III. Selim tarafından devletin düzeni ve halkın huzur içinde yaşaması için yazılmış asıl belgenin sureti olarak yer almaktadır (Bk. Tablo 2).

⁴⁵ Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, 359.

⁴⁶ Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, 99.

⁴⁷ Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, 124.

⁴⁸ Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, 345.

⁴⁹ Mübahat S. Kütükoğlu, “Hatt-ı Hümayun”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16/485.

3. Belge Özetleri

1. Sayfa

Belge 1:Kirkor adlı 8 yaşındaki bir çocuğun Müslüman olduğuna dair kayıttır.

Belge 2:Abdullah kızı Şerife'nin tövbe kaydıdır.

Belge 3:Hatos oğlu Hacer adlı bir gayrimüslimin Müslüman olduğuna dair belgedir.

Belge 4:Kirkor oğlu Kirkoz'un Müslüman olup Mehmed adını aldığına dair belgedir.

Belge 5:Adana pamuğu narh kaydıdır.

2. Sayfa

Belge 1:Ergani'den İstanbul'a gidecek olan 38 hazine yükünün Tokat'a ulaştığına dair belge kaydıdır.

Belge 2:Erzurum'dan İstanbul'a gidecek 9 hazine yükünün Tokat şehrine ulaştığının kaydıdır.

Belge 3:Muş şehrinden İstanbul'a gidecek 20 hazine yükünün Tokat'a ulaştığının kaydıdır.

3. Sayfa

Belge 1:Sultan Murat Han döneminde Tokatta inşa edilen caminin hasarlı olduğunu ve bunun için dükkanlardan para toplandığını, toplanan bu paraların Mehmet Hilmi Efendi tarafından Ali zade hacı Mehmet'e tamir için verildiğini belirten belge kaydıdır.

Belge 2:Tokat'ta bulunan Sultan Murat caminin balmumu ve kandil kapları için vakıf kiralalarının toplandığı dükkanların kaydıdır.

Belge 3:Tokat'ta bulunan Sultan Murat Camii'nin masrafları için vakf olunan dükkanlardan toplanan kiralaların kaydıdır.

4. Sayfa

Belge 1:Tokat'ta Sultan Murat Han Camii'nin gelir giderleri için vakf olunan dükkanlardan toplanan kiralaların H.1217 / M. 1803-1804 yılına ait kaydıdır.

Belge 2:Tokat Sultan Murat Han camisinin mum ve kandil ihtiyaçlarını gidermek için vakf olunan dükkanların H. Gurre-i Ramazan 1218 / M. 15 Aralık 1803 yılına ait muhasebe defter kaydıdır.

5. Sayfa

Belge 1:Van ahalilerinden Zeyrek adındaki bir şahıs İstanbul'dan gelir iken Kazabat kazasında vefat etmiştir. Bunun sonucunda mevcut eşyaları ve nakit paraları Tokat Mahkemesine getirilip

kayıt altına alınmıştır.

Belge 2: Yukarıdaki belgenin devamı niteliğindedir. Vefat eden gayrimüslim Zeyrek'in eşyaları ve nakit paralarının kayıt altına alındıktan sonra maiyetinde bulunduğu Tatar Süleyman Ağa'ya verildiğine dair belge kayıdır.

Belge 3: Tokat şehri 21 Cemaziyülevvel 1217 / 19 Eylül 1802 tarihine ait sâlyâne kayıdır.

6. Sayfa

Belge 1: Tokat Beybağı Mahallesi sakinlerinden Ahmet oğlu El-Hac Ebu Bekir'in miras (tereke) kayıdır.

7. Sayfa

Belge 1: Tokat Soğukpınar Mahallesi sakinelerinden Mehmed kızı küçük Fatma'ya babası Mehmed, kız kardeşi Ayşe ve annesi Fatma'dan intikal eden ve vasisi Hüseyin Efendi aracılığıyla hazırlanan miras kayıdır.

Belge 2: Tokat Mihmad Hacib Mahallesi sakinlerinden Mustafa Alemdar'ın vefat etmesi üzerine mallarının iki eşi Emine ve Fatma, küçük oğlu Mehmed Emin ve küçük kızı Nefise'ye miras olarak paylaşmasına dair tereke kayıdır.

8. Sayfa

Belge 1: Tokat ve Turhal kazasına serdar olarak tayin olunan Es-Seyyid Halil Ağa'nın serdarlık mektubudur.

Belge 2: Eğin kazası ahalilerinden Ali Seyyid Abdullah adlı askerin, Tokat'ta İsmail Ağa hanında misafir olarak kalırken vefat etmiştir. Varisi bulunmadığından malları Tokat voyvodası tarafından beytül-mal eminlerine teslim edildiğine dair kayıttır.

Belge 3: Tokat Çay Mahallesi sakinlerinden Hatice bint-i Mehmed vefat etmiştir. Bunun üzerine geriye kalan mal varlığı eşi Şafî Hoca b. El- Hac Ahmed, oğlunun oğlu Ahmed b. Mustafa ve büyük kızı Ayşe ve Osman Efendi'ye ait olduğunu belirten tereke kayıdır.

9. Sayfa

Belge 1: Merkezden Tokat naibliğine gönderilen emr-i âli kayıdır. Emirde İstanbul Ermeni patriği Kirkor rahip ricası üzerine daha önce görevden alınan Ohannes Rahib'in serbest bırakılması uygun görülmüştür.

Belge 2: İstanbul Ermeni patriği Kirkor Rahib divan-ı hümayuna berat talebinde bulunup, İstanbul Ermeni patriğine bağlı Tokat Ermeni rahibi olan Toma görevini yerine

getirmediğinden, onun görevinden alınıp yerine Ohannes adli rahibin getirilmesini talep etmiştir. Bunun üzerine H. 22 Rebi'ü'l-ahir 1217/ M. 22 Ağustos 1802 senesinde berat verilmiş Ohannes adlı rahip göreve alınmıştır.

10. Sayfa

Belge 1: Merkez tarafından Tokat naibliğine yazılan emr-i âlidir. Bu yazıda Ömer Beşe, avarız vermeye yetecek mal varlığı olmadığından, Çay-ı Müslim Mahalle halkının kendisinden avarız alınması talebinin kabul edilmemesi istenilmektedir.

Belge 2: Tokat'ın Soğuk Pınar Mahallesi sakinlerinden Simon veled-i Davit vefat etmiştir. Mirası eşi Ositan ve amcası Vartan arasında paylaştırılarak verilmesine dair tereke kaydıdır.

11. Sayfa

Belge 1: Tokat Kaya Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Akseperat bint-i Simavon ait tereke kaydıdır. Malları eşi Manuk ve öz kız kardeşi Alta arasında paylaştırılmıştır.

Belge 2: Tokat Horuş Mahallesi sakinlerinden vefat eden Halil b. Abdullah'ın miras kaydıdır. Mirası eşi Fatma bint-i Abdurrahman ile küçük kızları Elif, Emine ve doğacak çocuğa kalmıştır.

12. Sayfa

Belge 1: Tokat Hoca Ahmet Mahallesi mensup olan Mehmed Ağa Kahire'ye ticaret için giderken vefat ettiğinden dolayı malları kayıt altına alınmıştır. Bu mallar eşi Hatice, oğulları; Hüseyin, Ahmet, Abdullah, Salih, Mahmut ve kızları Şerife ile Atike arasında mahkeme tarafından miras olarak paylaştırılmıştır.

13. Sayfa

Belge 1: Tokat Rüstem Çelebi Mahallesi sakinlerinden vefat eden Agob veled-i Ohan'ın mirası eşi Zara bint-i Ohan ve oğlu Murat arasında paylaştırıldığına dair kayıttır.

Belge 2: Tokat Terbiye-i Kebir Mahallesi sakinlerinden vefat eden Agob veled-i Aleksan'ın mirası eşi Hirosima bint-i Serkez, büyük oğlu Serki ve kızı Maryem arasında paylaştırıldığına dair tereke kaydıdır.

14. Sayfa

Belge 1: Tokat Çahkenli Mahallesi sakinlerinden vefat eden Ebu Bekir b. Abdullah'tan kalan mal varlıkları iki eşi Saliha ve Rafia ile kızları Rukiye ve Ümmü Gülsüm arasında paylaştırıldığına dair kayıttır.

Belge 2: Tokat Sarı Güllük Mahallesi sakinlerinden vefat eden İnas veled-i Karaçik'in veraset

kaydıdır. Mirası eşi Maryem, kız kardeşi Maria, anne bir kız kardeşi Yakuti, amcaları Avadik ve diğer Avadik ve kötü oğlan arasında paylaştırılmıştır.

15. Sayfa

Belge 1: Tokat Çay Mahallesi sakinlerinden vefat eden Ümmühani bint-i Ebu'l- Kasım'ın miras kaydıdır. Mirası ; eşi Yusuf Ağa ibn-i Süleyman, oğlunun oğulları Mustafa, Mehmed, başka diyarda olan Ali ve küçük olan Ebu'l-Kasım arasında paylaştırılmıştır.

16. Sayfa

Belge 1: H.1 Safer 1217 (M. 3 Haziran 1802) den itibaren 6 aylık Tokat sâlyâne defteri kaydır.

18. Sayfa

Belge 1: Tokat'ta bulunan Kabili Mehmet Paşa ve İbrahim Paşa vakfının 15 Şaban 1217 (11 Aralık 1802) tarihli muhasebe kaydır.

19. Sayfa

Belge 1 : Tokat'ta Yaş Meydan-ı Reis Cedit Mahallesi mescidinde 3 vakit imamlık ve mescidin yanındaki muallim hanede muallimlik yapan Es- Seyyid Ömer'in vefat etmesi üzerine yerine oğlu Es- Seyyid Abdurrahman'ın göreve getirilmesine dair berât kaydır.

Belge 2: Tokat'ta bulunan Genç Mehmet Paşa vakfının nazırı olan Seyyid Ömer Fevzi'nin vefat etmesi üzerine yerine oğlu Es- Seyyid Abdurrahman'ın tayin olduğuna dair gelen berât kaydır.

Belge 3: Bu belge yukarıdaki berâtın devamı niteliğinde olup, Seyyid Ömer Fevzi Efendi vakfın aynı zamanda mütevellisi olduğundan dolayı oğlu Es-Seyyid Abdurrahman'ın müteveli olarak da tevcih edildiğini belirten kayıttır.

20. Sayfa

Belge 1: Tokat'ta Debbağ Hane-i Atik Mahallesinde bulunan Pir Hoca Mescidinde müezzin olarak görev yapan Ali b. Mustafa kendi rızasıyla müezzinlikten ferâgat ettiğini bildirip yerine Es- Seyyid Mehmed Halife b. Hasan'ın getirildiğini bildiren berât kaydır.

Belge 2: Bu belge yukarıda bulunan berâtın devamı niteliğindedir. Müezzin olarak görev yapan Ali b. Mustafa aynı zamanda mescidin imamı olduğundan dolayı imamlıktan da ferâgat etmiş ve yerine Es- Seyyid Mehmed Halife'nin tayin edildiği kayıttır.

Belge 3: Yeniçeri Ağası Es-Seyyid Halil'in Mustafa Ağa'ya serdarlık tayin mektubudur. Tokat ve Turhal kadılarına hitaben yazılmıştır.

Belge 4: Tokat Mihmad Hacib Mahallesi sakinlerinden vefat eden İsmail b. Yakup'un mirası

eşi Hatice, oğulları Abdullah, Mustafa , Mehmed ve kızları Şerife Hatice, diğer küçük Şerife, Emine'ye ait olduğunu ve arasında paylaştırıldığına dair tereke kaydıdır.

21. Sayfa

Belge 1: Tokat Hacı İvaz Paşa Mahallesi sakinlerinden vefat eden Es- Seyyidü'l-hac Ahmed ibn-i İbrahim Efendi'nin miras kaydıdır. Mirası eşi Emetullah Hanım, kızları Emine, Ayşe, Şerife ve Hanife, erkek kardeşleri Es- Seyyid Ali ve Es- Seyyid Ebu Bekir , gaib olan kız kardeşi Şerife arasında paylaştırılmıştır.

23. Sayfa

Belge 1: Sivas sakinlerinden İstefan veled-i Minas adlı bir şahıs Tokat Astarıcılar Hanı'nda misafir olarak kalır iken vefat etmiştir. Malları için bilinen varisi olmadığından, malları beytül mala aktarmak için hazırlanan defter kaydıdır.

24. Sayfa

Belge 1: Anadolu kadiaskeri Mustafa Paşa Zade Es-Seyyid İbrahim tarafından tasarruf edilen Tokat kazası kadılığına Seyyid Abdurrahman Efendi'nin nâ'ib olarak atanma mektubudur.

Belge 2: Tokat Akdeğirmen Mahallesi sakinlerinden vefat eden Küçük Hasan b. Hasan'ın miras defteridir. Mirası; ana baba bir kız kardeşi Emetullah, baba bir erkek kardeşi Hasan, kız kardeşi Şerife, annesi Penbe ile doğacak bebeğe miras hükmüne göre intikal etmiştir.

Belge 3: Tokat'ta Mehmed Paşa ve İbrahim Paşa vakfından almak üzere senelik 10 müd hinta (buğday) ile hafızlık yapan Hafız Mehmed'in erkek evlat bırakmadan vefatı üzerine boşalan görevine Halife Ali'nin getirilmesine dair berât kaydıdır.

25. Sayfa

Belge 1: Tokat Rüstem Çelebi Mahallesi sakinlerinden vefat eden Abdullah b. El Hac Ali'nin tereke kaydıdır. Miras dökümüne göre eşi Zeynep, oğlunun oğlu küçük Ahmed, küçük kızları Ayşe ve Şerife'ye miras paylaşımı yapılmıştır.

Belge 2: Tokat Meydan Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Avak veled-i Kirekoz'un mirası ana baba bir erkek kardeşi Parsic'e ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

26. Sayfa

Belge 1: Tokat Hoca Ahmet Mahallesi sakinlerinden vefat eden El-Hac Mehmed Emin Ağa ibn-i Musa'nın mirası eşleri; Saime, Hatice, Arife ve oğulları Salim, Ali, Hafız Ahmed ile kızları Ayşe ve Abide'ye ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: Tokat Çay Mahallesi sakinlerinden vefat eden Şerife bint-i Mehmed mirası, eşi İsmail ve babası Es- Seyyid'e ait olduğu, arasında paylaştırıldığını belirten tereke kaydıdır.

27. Sayfa

Belge 1: Tokat'ta bulunan El-Hac Halil Ağa'nın H.13 Şevval 1217/ M.6 Şubat 1803 tarihli vakfiye senedi kaydıdır.

Belge 2: Tokat Meydan Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Berat bint-i Mikail'in geride kalan mal varlığı mahkeme tarafından hesaplanıp eşi Asador veled-i Kevork , oğlu Anuk, kızları Maryem ve Takoke arasında paylaştırıldığına dair kayıttır.

28. Sayfa

Belge 1: Tokat şehrinde bulunan İbrahim oğlu Mustafa'nın Genç Mehmed Camii için yaptığı vakfın H. 25 Şevval 1217/ M. 18 Şubat 1803 tarihli vakıf senedidir.

Belge 2: Tokat Terbiye-i Sağır Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Hanım bint-i Mardoros mal varlığı eşi Manuk veled-i Manas kızı Ahsaperes ve erkek kardeşi Artin arasında paylaştırıldığına dair tereke kaydıdır.

29. Sayfa

Belge 1: Fransız esirlerin vilayetleri tarafına gitmeleri için gelen emr-i âli kaydıdır.

Belge 2: Tokat Soğuk Pınar-ı Müslim Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Serpuk bint-i Karabet Hanım'ın malları eşi Asador veled-i Artin, oğlu Ohan, babası Karabet ve annesi Anna'ya ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

30. Sayfa

Belge 1: Tokat Mihmad Hacib Mahallesi sakinlerinden Hasan b. Ali, Turhal kazasına bağlı Artuk köyünden Zileli oğlu Ali tarafından öldürülmesi sırasında olaya şahitlik eden Katırcı oğlu Seyyid Ahmed, İbrahim oğlu İlyas ile Süleyman oğlu Veliyüddin'in olaya müdahale etmemeleri sebebiyle maktulün annesi Fatma şikayetçi olmuştur . Mahkeme dava hakkında men-i muaraza kararı vermiştir.

Belge 2: Eski Erzurum valisi olup Sivas valiliğine atanan El- Hac Abdurrahman Efendi'nin vazifesinin duyurulmasına dair buyruldu kaydıdır.

Belge 3: H. 1217 Evasıt Zilkade(M. Şubat/ Mart 1803) ale'l- hesap defteridir.

31. Sayfa

Belge 1: H. 1217 senesinin Zilkade ayının 18. Günü (12 Mart 1803) gerçekleşen Mart

ibtidasından (başlangıcından) 6 aylık menzil giderleri defter kayıdır.

33.Sayfa

Belge 1: Tokat Cemaleddin Mahallesi sakinlerinden El- Hac Halil Ağa ibn-i Ömer'in H. 17 Zilkade 1217/11 Mart 1803 tarihinde evlerinin içerisinde bulunan eşyaları vakfa bağış yaptığına dair vakfiye kayıdır.

Belge 2 : H. 21 Zilkade 1217 / M. 15 Mart 1803 tarihli şem'hane⁵⁰ hüccet kayıdır.

34. Sayfa

Belge 1: Tokat Yar Ahmet Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Sava veled-i Yurdan'ın geride kalan mirası eşi Kadrina bint-i Sifan, oğulları Yudan, Nazar ve kızı Merana'ya ait olduğunu belirten kayıttır.

Belge 2: Tokat Cedid Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Despot veled-i Kirkos'un geride kalan mal varlığı eşi Maryem ve küçük oğlu İstefan'a ait olduğunu belirten tereke kayıdır.

Belge 3: Aslen Vanlı olan Es-Seyyid Hasan Efendi Tokat Taşhan'da misafir olarak kalır iken vefat etmiştir. Görünürde bilinen varisi olmadığından dolayı geride kalan malları devlete ait olduğundan beytü'l-mala verilmesine dair kayıttır.

35. Sayfa

Belge 1: Tokat Simavon Keşiş Mahallesi sakinlerinden iken borçları terekesinden fazla olduğu halde vefat eden Çörekçi Yakup b. Hüseyin'in terekesi gurema⁵¹ usulü aile alacaklılarına dağıtılmasına dair belge kayıdır.

36. Sayfa

Belge 1: Tokat Kabe Mescit Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Dülger (Marangoz) Kirkoz veled-i Boğos'un mal varlığı eşi Anna bint-i Kirkor, büyük kızı Hanım, küçük kızları Ahseperet, Maryem, Serpeke ve amcası Girekoz'a ait olduğunu belirten tereke kayıdır.

Belge 2: Tokat Hoca Ahmet Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Hasan b. el- Hac Mehmed'in geride kalan mal varlığı annesi Emine bint-i el- Hac Salih ile erkek kardeşi küçük

⁵⁰ Şemhane bir diğer adı ile mumhane Osmanlı Devleti'nin balmumu ve mum üretim yerlerine verilen addır. (Neslihan Ünal, "Osmanlı Şem'haneleri Ve Mumcu Esnafı", *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi* 2, S.3, (Haziran 2020): 231-250.

⁵¹Guremâ ifadesi "alacaklılar" manasına gelmektedir. Ölen kişinin borçlandığı kimseleri işaret etmektedir. Guremâ usulünde ise; vefat eden kimsenin ardında kalan borçları miraslarından ayrıştırılır ve varislere borç yüklenmeyerek bölüştürülür. (Muazzez Gündüz Oğul, "Tereke Kayıtlarına Göre Guremâ Usulü Ve Servet-Borç İlişkisi: Bursa Örneği (1703-170)", *Osmanlı Mirası Araştırma Dergisi*, S.29(Mart 2024): 205-223.)

Hüseyin'e ait olduğunu belirten miras kaydıdır.

37. Sayfa

Belge 1: Tokat Çay Mahallesinden Es-Seyyid Mehmed b. Halil'in vefat etmesi üzerine mirası eşi Şerife bint-i Hamza ve anne bir kız kardeşi Hatice bint-i Yusuf'a ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: Tokat Yaş Meydan Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Agya veled-i İsrail'in mirası eşi Hirosima bint-i Karabet küçük oğlu Kirkor'a ait olduğuna dair tereke kaydıdır.

Belge 3: Tokat Kabe Mescit Mahallesi'nde kira ile ikamet eder iken vefat eden Maryem bint-i Sekez'in görünürde bilinen varisi olmadığından geride kalan malları devlete ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

38. Sayfa

Belge 1: Tokat Yaş Meydan Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Berber Ahmed Çelebi ibn-i Mehmed'in mirası eşi Atike bint-i Es- Seyyid Ali ve büyük kızı Emine'ye ait olduğunu ve mahkeme tarafından paylaştırıldığını belirten tereke kaydıdır.

39. Sayfa

Belge 1: Tokat Akpınar Camisi'nde yarım hisse su yolculuğuna mutasarrıf olan Mahmud adındaki görevli vefat etmiştir. Onun yerine Es- Seyyid Ahmed, Es- Seyyid Ali, Es- Seyyid Ebu Bekir ve Osman adlı kardeşlerin göreve başlamalarına dair yazılan berât kaydıdır.

Belge 2: Tokat Kaya Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Rukiye bint-i Ahmed'in mirası büyük kızları Habibe ve Hatice ile oğlunun oğlu Şerif Mehmed'e ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 3: H. 1217 Zilhicce ayının ikinci günü (M.26 Mart 1803) Sivas valiliğine vezir rütbesiyle atanan şahıs gelene kadar idarenin mütesellim tarafından idare edilmesi ve gelen vali için karşılama masrafları için ödeme yapılmasına dair buyruldu kaydıdır.

40. Sayfa

Belge 1: Tokat Dere mahallesi sakinlerinden iken vefat eden İstifan veled-i Parsuk'un mirası eşi Yağuka bint-i Mardoros ile gaib amcasına ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: Tokat Cedid Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Zaros veled-i Parhık'ın mirası eşi Anna bint-i Artin ve öz erkek kardeşi oğulları Bedrus ve Karabet ibn-i Artin'e ait olduğunu ve mahkeme tarafından hesaplanıp paylaştırıldığına dair tereke kaydıdır.

Belge 3: H. 21 Muharrem 1218 / M. 13 Mayıs 1803 yılına özgü toplanan avarız vergi kaydıdır. Avarız vergilerinin Tokat kazasında mahalleler, nahiyeler ve köylere taksimini göstermektedir.

45. Sayfa

Belge 1: Tokat naibi olan Es- Seyyid Mevlana Abdurrahman Efendi'nin görevine devam etmesine dair Kazasker Kethüdazâde Mehmed Sadık tarafından yazılan mektup kaydıdır.

Belge 2: Tokat Yaş Meydan Mahallesi'nde kiracı olarak kalır iken vefat eden Biryen veled-i Zağoluk'un mirası kızları Anna, İlte, Sofya'ya ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 3: Tokat Yar Ahmet Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Es-Seyyid Salih b. Hızır'ın mirası eşi Teslime bint-i Osman, küçük kızı Abide, erkek kardeşi Es-Seyyid Ömer ve Ebu Bekir, kız kardeşi Fatma'ya ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

46. Sayfa

Belge 1: Tokat Çay Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Osman Efendi ibn-i Mehmed'in mirası eşi Ümmü Gülsüm bint-i Ali ve küçük oğlu Osman'a ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: Tokat Yar Ahmet Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Mehmed Efendi ibn-i Mustafa'nın mirası iki eşi Rafia bint-i Mustafa ve Nefise bint-i Hasan'a ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

47. Sayfa

Belge 1: Tokat Hoca Ahmet Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Es-Seyyid Mehmed b. Abdullah'ın mirasının iki eşi Ayşe bint-i Hüseyin ve Fatma bint-i Yakup, küçük oğlu Hüseyin, kızları Büyük Fatma ve Küçük Fatma'ya paylaştırıldığına dair tereke kaydıdır.

Belge 2: Tokat Soğukpınar-ı Müslim Mahallesi'nde kirayla kalan Hacator veled-i Manas'ın vefatıyla mirasının büyük oğlu Anzun, iki büyük kızı Aksaperet ve Anna'ya ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

48. Sayfa

Belge 1: Tokat Simavon Keşiş Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Artin veled-i Hacator'un mirası Elmas bint-i Ohannes ile amcası Ohannes veled-i Evabeşe'ye ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: Tokat Soğukpınar Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Es- Seyyid Mustafa b.

Abdullah'ın mirası eşi Şerife bint-i Mustafa ve karnındaki çocuğuna ait olduğuna dair tereke kaydıdır.

49. Sayfa

Belge 1: Eski Çıldır valisi Şerif Paşa'nın delilbaşısı olan firari Sarban oğlu İsmail'in uzun zamandan beri Erzurum kazalarında serserilik ve hırsızlık yaparak fakir insanlara zarar vermesinden dolayı idamı için karar alınmıştır. Bu kişi Sivas tarafına gelir ise hemen yakalanmasına dair Tokat kadısına yazılan buyruldu belgesidir.

Belge 2: Tokat Gaybi Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Sarıkçı İsmail b. Hüseyin'in mirası eşi Şakire bint-i Mustafa, oğulları Hasan, Hüseyin ve Ahmed'e ait olduğunu bildiren tereke kaydıdır. Terekenin devamında Ahmed'in de vefat etmesi üzerine ondan kalan miras eşi Safiye bint-i Ömer, küçük oğlu Ali Mehmed, küçük kızı Nefise ve annesi Şakire'ye verildiği belirtilmiştir.

50. Sayfa

Belge 1: Tokat Çay-ı Müslim Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden El- Hac Ali Ağa ibn-i Abdullah'ın mirası iki eşi Fatma bint-i Abdullah, Fatma bint-i Abdurrahman ve büyük kızı Hatice'ye ait olduğuna dair tereke kaydıdır.

Belge 2: Tokat Çay Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Osman Efendi ibn-i Mehmed'in vefatı üzerine mirası küçük oğlu Osman'a verilmiştir. Ancak Osman küçük olduğundan dolayı vasi olarak annesi Ümmü Gülsüm bint-i Ali vasisi olarak tayin edilip nafaka bağlandığına dair hüccet kaydıdır.

Belge 3: Tokat Debbağhane-i Atik Mahallesi'nde kirayla ikamet eder iken vefat eden Basmacı Kostin veled-i Lefez'in mirası eşi Ahsaperet bint-i Panayut, büyük oğulları Porik ve Dimik ile küçük oğlu Nazar ve küçük kızları Anna ve Maryam'a ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

51. Sayfa

Belge 1: Hicri 1216 yılında Ergani madeni hasılatından Tokat'ın kalhânesinde mevcut bakırın, maden emini Abdi Bey tarafından bakır nazırı Mehmet Emin Efendi'nin bilgisi doğrultusunda Kavak, Ladik ve Samsun kazalarının arabacıları ile nakil işlemlerinin H. 15 Rebi'ü'l-evvel 1218/ M. 5 Temmuz 1803 tarihli defter kaydıdır.

52. Sayfa

Belge 1: Tokat Gaybi Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Urgancı İbrahim b. Osman'ın mirası eşi Ayşe bint-i Mustafa, büyük oğlu Halil ve küçük oğlu Mehmed'e ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

53. Sayfa

Belge 1: Tokat Rüstem Çelebi Mahallesi sakinlerinden olan Mehmed el-Muî Efendi ibn-i Salih'in hacdan döner iken Şam'da vefat etmesi üzerine mirasının iki eşi Hafize bint-i El-Hac Mehmed Ağa ve Abide bint-i Abdurrahim, annesi Fatma bint-i El-Hac Ahmet Ağa, oğulları; Es-Seyyid Salih, Es-Seyyid Abdurrahim, Arif Mehmed ve Ahmed arasında paylaştırıldığını gösteren tereke kaydıdır.

54. Sayfa

Belge 1: Tokat Soğukpınar-ı Müslim Mahallesi sakinlerinden vefat eden es-Seyyid Ali Bey ibn-i Es-Seyid Abdurrahman'ın mirasının eşi Nefise bint-i El-Hac Ahmed, oğulları; Es-Seyyid Seydullah, Es-Seyyid Mustafa, kızları; Zeynep, Rabia ve annesi Ümmühani bint-i Es-Seyyid El-Hac Ahmed Ağa'ya ait olduğunu dair tereke kaydıdır.

56. Sayfa

Belge 1: Merkezden Anadolu ve Rumeli taraflarında para taşımasının olduğu belirtilerek bunun yasak olduğunu bildirip yapılmaması için önlemler alınması için Tokat'a gönderilen H. Evasıt-ı Rebi'ü'l-evvel 1218 / M. Haziran- Temmuz 1803 tarihli emr-i âli kaydıdır.

57. Sayfa

Belge 1: Tokat Soğukpınar-ı Müslim Mahallesi sakinlerinden ticaret için İstanbul'da bulunan ve dönüşte İznik'te vefat eden es-Seyyid Hafız Osman b. Es-Seyit Salih'in mirasının eşi Şerife bint-i Ali, küçük oğulları Es-Seyyid Hasan ve Mehmed'e ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: Eski Anadolu kazaskeri ve birinci sultan imamı olan Derviş Mehmed'e Keşan ve Antep kazaları yerine Tokat kazası kadılığının arpalık olarak verildiğini bildiren emr-i âli kaydıdır.

58. Sayfa

Belge 1: Es-Seyyid İsmail Zühdü Efendi'nin Arapça yazılmış Tokat kazasına nâ'ib atama belgesidir.

Belge 2: Yukarıdaki belge ile aynı olup Es-Seyyid İsmail Zühdü Efendi'nin Osmanlı Türkçesi

ile yazılmış nâ'ib atama belgesidir.

Belge 3: Mehmed Bey'in borcu için gelen H. 27 Rebi'ü'l-evvel 1218/ M. 17 Temmuz 1803 tarihli buyruldu kaydıdır.

Belge 4: Ortakapulu Mehmed Bey'in Tokat halkından senetli 3600 kuruş alacağı için gelen buyruldu kaydıdır.

Belge 5: Tokat Samyeli Mahallesi sakinlerinden Ali b. Hasan isimli çocuğun ustası Seyyid Ali b. Ali hakkında istismar suçlaması sebebiyle görülen dava ile ilgili i'lâm kaydıdır.

Belge 6: Sivas eyaleti valisine tahsis kılınan imdâd-ı hazariye vergisinin Tokat ve nahiyelerinin 1218 yılı hissesi ilk taksit kaydıdır.

59. Sayfa

Belge 1: Tokat müftüsü El Muî Mehmed Efendi vefat ettiğinden dolayı Es-Seyyid Osman Efendi'nin boş kalan göreve getirildiğine dair atama mektubudur.

Belge 2: Tokat boyahanesi ile ilgili gelen H. 7 Safer 1218/ M. 29 Mayıs 1803 tarihli hatt-ı hümayundur.

60. Sayfa

Belge 1: Tokat Dere Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden kasap Es-Seyyid El- Hac Ömer'in mirası eşi Zahide bint-i Osman, küçük oğlu Mehmed ve kızları Şerife, Rukiye, Saliha'ya ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

61. Sayfa

Belge 1: H. 13 Rebi'ü'l-evvel 1218 / M. 3 Temmuz 1803 tarihli narh defteri kaydıdır.

62. Sayfa

Belge 1: Tokat ve Turhal kazasına serdar olarak tayin edilen Haseki Koca Ağa'nın serdarlık mektubudur.

Belge 2: H. 1217 senesi Zilkade ayının ortasından (M. 9 Mart 1803), H. 1218 Rebiü'l-ahir ayının ortasına kadar (M. 4 Ağustos 1803) Tokat'ta meydana gelen vilayet masraflarının sâlyâne kaydıdır.

65. Sayfa

Belge 1: Tokat Pir Ahmed ve Ahmet Bey vakfının mütevellisi Es-Seyyid İbrahim Ağa ile ilgili i'lâm kaydıdır.

66. Sayfa

Belge 1: Tokat'ta sakin olan Tüfenkçibaşı Çatak'ın vefat etmesi üzerine 30 keseden fazla mirası eşi Nefise ve yeğeni Ahmed'e intikal etmiştir. Ancak Ahmed kendine düşen paydan memnun kalmamış ve bütün mirasa el koymuştur. Bunun üzerinde Nefise Hanım Ahmed'e dava açmıştır. Dava Nefise Hanım'ın lehine sonuçlanmış ancak davalı karara uymamıştır. Bu nedenle Nefise Hanım şikâyetini merkeze iletmiştir. Davanın yeniden yerel mahkemede görülmesi için merkezden emr-i şerif yazılmıştır.

Belge 2: Tokat'ta sakin olan Tüfenkçibaşı Çatak'ın vefat etmesi üzerine 30 keseden fazla mirası eşi Nefise ve yeğeni Ahmed'e intikal etmiştir. Ancak Ahmed kendine düşen paydan memnun kalmamış ve mirasa el koymuştur. Bunun üzerinde Nefise Hanım Ahmed'e dava açmıştır. Dava Nefise Hanım'ın lehine sonuçlanmış ancak davalı karara uymamıştır. Bu nedenle Nefise Hanım şikâyetini merkeze iletmiştir. Merkezden gelen emr-i şerif üzerine yerel mahkemede dava görülmüş ancak davalı katılmamıştır. Durum ile ilgili merkeze ilam yazmıştır.

Belge 3: Kütahya'dan Erzurum'a kadar köprülerin ve bozulan yolların tamiri için Erzurum valisi El- Hac Osman hazretlerinden Tokat'a gelen buyruldu kaydıdır.

67. Sayfa

Belge 1: Ağnam⁵² resmi için Tokat şehrine gelen H. Evahir-i Muharrem 1218/ M. 12-21 Mayıs 1803 tarihli emr-i âli kaydıdır.

68. Sayfa

Belge 1: Tokat İsa Fakih Mahallesi'nde kirayla ikamet eden Agop veled-i Serkiz vefat etmesiyle mirası eşi Meryem bint-i Karlos, kızları Harusum, Almasya ve erkek kardeşi Andora'ya ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: Erzurum eyaleti valiliğine atanan Abdülmakzun'un görev yerine giderken ihtiyaç duyacağı yük hayvanları ile zahirenin hazır edilmesi için güzergâhındaki kazaların yetkilerine yazdığı buyruldu kaydıdır.

⁵² Osmanlı resmi kayıtlarında resm-i ganem, adet-i ağnam şekillerinde de geçen ağnam resmi; koyun yavruladıktan sonra Nisan veya Mayıs aylarında alınan vergidir. Feridun Emecen, "Ağnam Resmi", *DİA* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, 1988), 1/ 478-479.

69. Sayfa

Belge 1: Melik Danişmend Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Hacek? kızı Nazlı Hanım'ın mirası küçük oğlunun çocukları Manas, Aleksan ve Anaya'ya ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: Hicri 1218 senesinin Cemâziye'l-evvel ayının 26. gününde (M. 13 Eylül 1803) yazılan Eylül menzil hüccetidir. Hüccet menzil giderlerinin ahaliye dökümünü de kapsamaktadır.

71. Sayfa

Belge 1: Tokat Zileli Hacı Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Ağya veled-i Kopuz'un mirasının eşi Maryem bint-i Simon, oğlu Manuk ve kızları Ahsaperet, Maryem, Herusma ve Sepuk'a ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: Tokat Zileli Hacı Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Anna bint-i Kopur'un mirasının eşi Ağya veled-i Korkud, oğlu Manuk ve kızları Hasaperet, Herusam ve Maryem'e ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 3: Anadolu eyaleti valiliğine atanan Alaeddin Paşa'nın Erzurum'dan görev yerine giderken ihtiyaç duyacağı yük hayvanları ile zahirenin hazır edilmesi için güzergâhındaki kazaların yetkililerine yazdığı buyruldu kaydıdır.

72. Sayfa

Belge 1: Tokat Çilehane Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Babük veled-i Varta'nın mirasının eşi Sara ve amcası Simavon' a ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: Tokat İvaz Paşa vakfının H. Gurre-i Cemaziyelevvel 1218 (M. 19 Ağustos 1803) tarihli muhasebe defteridir.

73. Sayfa

Belge 1: Tokat ve Turhal kazalarına serdar olarak tayin olunan Mustafa Ağa'nın serdarlık mektubudur.

Belge 2: Tokat'ta Pervane Bey zaviyesi şeyhliğine tayin edilen Derviş Es- Seyyid Ahmed'e gelen berât kaydıdır.

Belge 3: Tokat Zaim Mahallesi'nde kira ile kalır iken vefat eden Agayan veled-i Markor'un mirasının eşi Tabuka bint-i Markos, kızı Anna, oğlunun oğlu Kokasa, oğlunun kızı Marturka'ya ait olduğunu gösteren tereke kaydıdır.

74. Sayfa

Belge 1: Tokat Hoca Ahmet Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Hatice bint-i Abdürrahim'in mirası erkek kardeşi Ali'ye ait olduğunu bildiren tereke kaydıdır.

Belge 2: Van ahalilerinden olan İstanbul dönüşünde Tokat'ta Yüzbaşı İbrahim Ağa Hanı'nda misafir olarak kalır iken vefat eden ve varisi bulunmayan Esbir'in hazineye kalan miras kaydıdır.

75. Sayfa

Belge 1: Gümüşhane ahalilerinden olup Tokat'ta Koyuncuzâde Han'ında misafir olarak kalır iken vârişsiz vefat eden Abdullah oğlu Mehmed b. Abdullah'ın hazineye kalan mal varlığına ait tereke kaydıdır.

Belge 2: Metropolitliğe bağlı manastır ve kiliselere vakf olunan bağ, bahçe, tarlalar ve nakit paralar hakkında gelen emr-i âli kaydıdır.

Belge 3: Tokat Zaim Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Makruna bint-i Yasef'in mirasının eşi Yuvar veled-i Dimitri ve küçük oğulları Bavli ile Nikola'ya ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

76. Sayfa

Belge 1: Tokat Çilehane Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Ohannes veled-i Aleksan'ın mirasının eşi Mamapek bint-i Agob, oğlu Refa ve kızı Anna'ya ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: Tokat Kâbe Mescidi Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Ahsaperet bint-i Serafil'in mirasının eşi Anastas, babası Serafil ve annesi Susan'a ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

77. Sayfa

Belge 1: Tokat Emir Mahmud Yıldızî vakfının H.5 Recep 1218/ M. 21 Ekim 1803 tarihli muhasebe defteridir.

Belge 2: Sivas valileri ve mütesellimlerin maaşlarını toplamak için gönderdikleri bir grup tüfenkçi ve deliller Tokat halkını darp ederek perişan hale getirip vergi toplamışlar. Bunun üzerine önlem alınması için halkın rencide olmadan vergilerin usulüne göre toplanması gerektiğini bildiren hatt-ı hümayun sureti kaydıdır.

78. Sayfa

Belge 1: Tokat kazası ve nahiyeleri hissesi olarak imdad-ı hazariyye⁵³ taksiti için belirlenen meblağ kaydıdır.

Belge 2: Hicri 1218/ Miladi.1803-1804 yılında savaş masrafları için imdad-ı hazariye vergisinin ikinci taksitinden Tokat kazasına düşen hissenin memur tarafından toplanıp hazineye teslim edilmesine dair buyruldu kaydıdır.

Belge 3: Şeyhzâde İbrahim Paşa'nın Diyarbakır'dan Tokat'a sürgün edildiğine dair emr-i âli kaydıdır.

Belge 4: Tokat Pir Ahmed ve Ahmed Bey vakfının muhasebesi ile ilgili H. 7 Cemaziyelevvel 1218/ M. 25 Ağustos 1803 tarihli emir-i âli kaydıdır.

80. Sayfa

Belge 1: Bağdat valisi Vezir Ali Paşa'nın Dersaadet'e gelip giden tatarlarının menzillerde bekletilmeleri uygulamasına son verilmesine dair emr-i âli kaydıdır.

Belge 2: Tokat Acebşir Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Mehmet b. Mustafa'nın mirasının eşi Fatma bint-i Mustafa, küçük kızı Şerife, annesi Saliha, erkek kardeşi Ali ve kız kardeşi Fatma arasında paylaştırıldığına dair tereke kaydıdır.

Belge 3: Tokat Hacı İbrahim Mahallesi sakinlerinden Anna bint-i Asadır kendi isteği ile mahkemede tutulan eşya ve zimem defteridir.

81. Sayfa

Belge 1: Tokat Rüstem Çelebi Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden El- Hac Hüseyin b. Osman'ın mirasının eşi Fatma bint-i Mehmed, oğulları Osman, Ahmed ile kızları Atike ve Ayşe arasında paylaştırıldığına dair tereke kaydıdır.

Belge 2: Tokat Yazıcık Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden İkrane bint-i Mustafa'nın mirası eşi Mehmed b. İbrahim ile kız kardeşleri Ayşe, Raziye ve Saliha arasında paylaştırıldığına dair tereke kaydıdır.

82. Sayfa

⁵³ Osmanlı Devleti'nde ilk defa 1718 yılında toplanan imdâd-ı hazariyye , barış zamanında bütçe açığını kapatmak amacıyla toplanan vergidir . (Ahmet Tabakoğlu, “imdâdiyye”, *DİA* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, 2000), 22/222.

Belge 1: Tokat Çaşnigir Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Bersam'nın mirası eşi Memayek bint-i Adakla, büyük oğullarından Agob'un vefat etmesiyle de mirasının eşi Maryem bint-i Ağya, küçük oğulları Manuk ile Bersam ve annesi Mamayek arasında paylaştırıldığına dair tereke kayıdır.

Belge 2: Tokat Semerkant Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Manuk veled-i Ohan'ın mirası oğlunun oğlu küçük Ohannes'e ait olduğunu belirten tereke kayıdır.

83. Sayfa

Belge 1: H. Evasıt-ı Rebiü'l-âhir 1218/ M. 4 Ağustos 1803 ile H.15 Recep 1218/ M. 31 Ekim 1803 tarihleri arasında Tokat şehrinden alınacak Eylül menzil hücceti hesap defteridir.

84. Sayfa

Belge 1: Tokat Cemaleddin Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Ohan veled-i Serkez'in mirasının eşi Koher bint-i Mardoros ile kızları Maryem ve Anna'ya ait olduğunu belirten tereke kayıdır.

85. Sayfa

Belge 1: Tokat kazasının H. Evasıt Rebiülahir 1218 (M. 1803)- H. 15 Recep 1218(M. 31 Ekim 1803) dönemi vilayet masraflarını içeren sâlyâne defterinin devamı.

86. Sayfa

Belge 1: Tokat Tozanlı köy ahalileri için ayan tayin edilmesine dair i'lâm kayıdır.

Belge 2: Tokat Soğukpınar Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Şerife bint-i Emin Mehmed'in mirasının eşi Mehmed b. Derviş Emine'nin annesi Şerife, amcası Abdullah b. Mustafa arasında paylaştırıldığını gösteren tereke kayıdır.

Belge 3: Sivas valisi tarafından Tozanlı nahiyesine gönderilen buyruldu ile ayan olarak tayin olunan Cincioğlu Ömer adlı kişi kendisi için fukaradan para toplayıp zor durumda bıraktığından azli ile yerine ahali tarafından yeni bir ayan seçilmesi hakkında gelen emr-i âli kayıdır.

87. Sayfa

Belge 1: Tozanlı ayanları ile hesaplarının tertibi için gelen emr-i âli kayıdır.

88. Sayfa

Belge 1: Buradaki sâlyâne kaydı iptal edilmiştir.

89. Sayfa

Belge 1: Tokat Tozanlı nahiyesinin H. Gurre-i Şaban 1218 / M. 17 Ekim 1803 tarihli vilayet masraflarını içeren sâlyâne defter kaydıdır.

Belge 2: Tokat Musluhiddin Mahallesi sakinlerinden vefat eden Mehmed Emin b. Ahmed'in mirasının büyük kızı Şerife, büyük oğulları Ahmet ve İsmail arasında paylaştırıldığına dair tereke kaydıdır.

90. Sayfa

Belge 1: Tokat Yaş Meydanı Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Manuk veled-i Kirkoros'un mirasının eşi Horusima bint-i Kirkor ve öz erkek kardeşleri oğulları Kirkor ile Ferit'e ait olduğunu ve aralarında paylaştırıldığına dair tereke kaydıdır.

Belge 2: H. Gurre-i Şaban 1218/ M. 16 Kasım 1803 tarihinde Es-Seyyid Abdurrahman Efendi'nin yerine tayin olunan Kasım Ağazade Es-Seyyid el- Hac Mehmed Ağa'nın nakiplik mektubudur.

Belge 3: Tokat Hoca Ahmed Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Mahmut b. Mustafa'nın mirasının eşi Fatma bint-i Abdurrahman, büyük kızı Emine ve erkek kardeşi Ahmed'e ait olduğunu ve aralarında paylaştırıldığına dair tereke kaydıdır.

91. Sayfa

Belge 1: Tokat Yazıcık Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Hasan b. Ahmed'in mirasının eşi Ümmügülsüm bint-i Mehmed ile büyük oğulları Es-seyyit İbrahim, Mehmed ve büyük kızı Ayşe'ye ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: Tokat Hoca Ahmet Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Boros oğlu Kirkor'un mirasının eşi Karim bint-i Manuk ile oğulları Hacator ve Kividek kızları Maryem, Takoka, Torka ve Beropa'ya paylaştırıldığına dair tereke kaydıdır.

Belge 3: Tokat Hoca Ahmet Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Ebubekir b. Mehmed'in mirasının eşi Şerife bint-i Ali, kızları Ayşe ile Fatma ve amcası Mehmed arasında paylaştırıldığına dair tereke kaydıdır.

92. Sayfa

Belge 1: Sivas eyaleti valiliğine tayin olunan eski Diyarbakır valisi el- Hac Mehmed Paşa'nın Sivas'a gelişine kadar işleri görmek üzere Sivas eşrafından Lütfullah Bey'in mütesellim tayin

edildiğini bildirmek için gelen emr-i alidir.

Belge 2: Pir Ahmed ve Ahmed Bey vakfının yedi yıllık muhasebesinden mütevellî Seyyid İbrahim'in vakıf evlatları hissesini ödememesi üzerine açılan dava ilgili mübaşir Yüzbaşı İbrahim Ağa tarafından merkeze gönderilen i'lâm kaydıdır.

93. Sayfa

Belge 1: Mustafa Ağa'nın Tokat ve Turhal kazasına serdar tayin olduğuna dair mektup kaydıdır.

Belge 2: Tokat Hoca Ahmet Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Ayva bint-i Kırkor'un mirasının eşi Boğos veled-i Manuk ve oğlu Porsuk'a ait olduğunu ve paylaştırıldığına dair tereke kaydıdır.

94. Sayfa

Belge 1: Miri için Sivas eyaleti kazalarından deve mübayaası için gelen emr-i ali kaydıdır.

95. Sayfa

Belge 1: Miri için Sivas eyaleti kazalarından deve mübayaası için gelen emr-i âli gereğince Tokat kazası hissesi gösteren kayıttır.

96. Sayfa

Belge 1: Tokat Soğuk Pınar Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Yusuf Çavuş b. Ali'nin mirasının eşi Şerife bint-i Ali ile oğulları Osman, Ali, İbrahim ve küçük kızı Zahide'ye ait olduğunu ve aralarında paylaştırıldığına dair tereke kaydıdır.

Belge 2: Eski Anadolu kadıaskeri ve birinci sultan imamı Derviş Mehmed'in arpalık olarak üzerinde olan Tokat kazası kadılığı naipliğine Mevlana Zühdü İsmail Efendi'nin tayin mektubudur.

Belge 3: Seyyid Osman Efendi'nin yerine Hafız Ali Efendi'nin Tokat müftülüğü vazifesine atanma mektubudur.

97. Sayfa

Belge 1: Tokat Dere Mahallesi sakinlerinden iken Bavli veled-i Yuvar'ın mirasının eşi Desbene bint-i Yasef, erkek kardeşi Aleksi ve kız kardeşi Anastasya'ya ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: Tokat'ta nalbantlar esnafı şeyhi olan Es- Seyyid Mustafa'nın vefatı nedeniyle bu

makam boş kalmıştır. Boş kalan bu görev için Es-Seyyid Mustafa'nın oğulları Hasan ile Hüseyin'in göreve alınmasına dair verilen berât kaydıdır.

Belge 3: Sivas eyaletinde imdad-ı hazariye ve imdad-ı seferiye dışında kanunsuz vergi tahsilinin durdurulması için merkezden gönderilen H. Evasıt Ramazan 1218/ M.29 Aralık 1803 tarihli emr-i âli kaydıdır.

98. Sayfa

Belge 1: Tokat Cedit Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Maryem bint-i Asadır'ın mirasının eşi Tomas veled-i Matos Keşiş ve oğlu İbkor veled-i Berosa'ya ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

99. Sayfa

Belge 1: Tokat Çay Mahallesi sakinlerinden Ayşe bint-i El- Hac Mehmed b. Molla Osman'ın H. 11 Zilkade 1168 / M. 19 Ağustos 1755 tarihli vakfiye kaydıdır.

Belge 2: Tokat'ta Hamza Bey zaviyesi şeyhi Abdullah Efendi b. Ebulkasım Efendi'nin H. Evasıt-ı Ramazan 1078/ M. Şubat-Mart 1668 tarihli vakfiye kaydıdır.

100. Sayfa

Belge 1: Tokat Zaim Mahallesi sakinlerinden Camkosoğlu Agob veled-i Hacator'un mirasının eşi Elmas bint-i Kasbor, kız kardeşi Anna ile amcaları Naus ve Ferbet veled-i Manas'a ait olduğunu, aralarında paylaştırıldığını belirten tereke kaydıdır.

101. Sayfa

Belge 1: Tokat Yağcızade Han'ında misafir olarak kalan Diyarbakır ahalilerinden Hakim Bağdesar veled-i Zeker isimli zimminin borcu çok olup ödemeye yeterli gelmediğinden yanında bulunan eşyasının satılıp alacaklılara tediyesi için hazırlanan müfredat defteridir.

Belge 2: Kale muhafızlarının timarları ile ilgili H.Evahir-i Şevval 1218/ M. 3-11 Şubat 1804 tarihli il'âm kaydıdır

102. Sayfa

Belge 1: Tokat esnafı ve hanlarına taksim edilen vilayet masrafları için hazırlanan H. Evahir-i Şevval 1218/ M. 3-11 Şubat 1804 tarihli sâlyâne defter kaydıdır.

103. Sayfa

Belge 1: Tokat Hacı İbrahim Mahallesi sakinlerinden vefat eden Şerife bint-i Ebu Bekir'in mirası büyük kızı Şerife ve kız kardeşi Arife'ye ait olduğuna dair tereke kaydıdır.

Belge 2: Kasım Ağa Zade Mehmed Ağa'nın yerine Müftüzade Es-Seyyid Abdurrahman Efendi'nin Tokat, Niksar ve Artukabad kazaları nakibü'l-eşraf kaymakamlığına tayin mektubudur.

104. Sayfa

Belge 1: Tokat Çay Mahallesi sakinlerinden vefat eden Osman b. Salih'in mirasının eşi Rukiye bint-i Mehmed, küçük oğlu Salih ile küçük kızları Fatma, Arife, Hanife ve annesi Raziye bint-i Veliyüddin'e ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: Keban ve Ergani madenleri mukataası Tokat kalhanelerinde hizmet eden madenci ahali arasında meydana gelen anlaşmazlıkların halli, suçluların cezalandırılmasına ve uyarılmasına dair emr-i âli kaydıdır.

105. Sayfa

Belge 1: Tokat Hoca Ahmet Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Baldan oğlu Hacek'in varisi olmadığından devlet hazinesine kalan mirasının kaydıdır.

Belge 2: Tokat Soğukpınar Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Ayşe bint-i Mustafa'nın mirası eşi Halil b. Süleyman, küçük oğlu Hasan, annesi Hatice bint-i Abdulkadir arasında paylaştırılmıştır. Hasan'ın da vefat etmesi üzerine onun mirasının da Hatice Hanım'a kaldığına dair tereke kaydıdır.

106. Sayfa

Belge 1: Tokat Şücaüddin Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden El- Hac Hamza b. Hasan'ın mirasının iki eşi Ümmü Gülsüm bint-i Mehmed ile Kafiye bint-i Hüseyin ve kuzeni (babasının erkek kardeşi oğlu) Osman b. Ebu Bekir'e ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

107. Sayfa

Belge 1: Tokat Soğukpınar Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Arife bint-i Mehmed'in mirasının eşi Ahmed b. Abdurrahman, erkek kardeşi Hüseyin ve annesi Şerife bint-i İbrahim'e ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: Tokat Soğukpınar Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Hatice bint-i Ataullah'ın mirasının eşi Mehmed b. Ahmed'e, büyük kızı Atike ve kız kardeşi Rukiye'ye ait olduğunu

belirten tereke kaydıdır.

108. Sayfa

Belge 1: Mustafa Ağa'nın serdar olarak Tokat ve Turhal kazasına tayin mektubudur.

Belge 2: H. 1 Zilhicce 1218 / M. 13 Mart 1804 tarihinden itibaren hesaplanan Mart menzil defteri kaydıdır.

109. Sayfa

Belge 1: H. 1214/ M. 1799-1800 senesinde Sivas eyaletinden talep edilen zahire ve develerin aynen tediyesinin zorluğu sebebiyle bedel olarak tahsili için yazılan H.12 Şevval 1218 / M. 25 Ocak 1804 tarihli emr-i âli kaydıdır.

110. Sayfa

Belge 1: Tokat Şücaüddin Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Oksaya bint-i İstifan'ın mirasının eşi Berus, kızı Anna ile üç erkek kardeşi Agob, Usbab ve Boğota'ya ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

111. Sayfa

Belge 1: Nefy-i mülk davası (mülkün iptali) istima olunmaması için gelen H. Evasıt-ı Zilkade 1218/ M. Şubat- Mart 1804 tarihli emri âli kaydıdır.

112. Sayfa

Belge 1: Tokat Geyras Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Hasan b. Ahmed'in mirasının eşi Fatma bint-i Mehmed'e, büyük oğlu Ahmed'e, küçük oğlu Hüseyin ile küçük kızları Ayşe, Rukiye ve Emine'ye ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: Edirne Hayrabolu için alınacak develerden Tokat hissesine düşen kısmın alınması için mültezimler Seyyid Ahmed ve Seyyid Mehmed'e hüccet verilmesine dair i'lâm kaydıdır.

113. Sayfa

Belge 1: Tokat Zincirlikuyu Mahallesi sakinlerinden vârisiz vefat eden Fatma bint-i Abdullah'ın devlete kalan mirasının müfredat defteri kaydıdır.

Belge 2: Hicri 1219 / M. 1804/1805 yılı Tokat avarız vergisi ve sair harcamaları için yazılan müfredat defteri kaydıdır.

118. Sayfa

Belge 1: Tokat Şücaeddin Mahallesi sakinlerinden vefat eden Fatma bint-i Mehmed'in mirasının eşi İsmail b. Salih ve erkek kardeşi gaib Ömer'e ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

119. Sayfa

Belge 1: Tokat Akdeğirmen Mahallesi sakinlerinden olup Mısır Kahire'de vefat eden Ahmed Ağa b. Abdullah'ın mirasının eşi Emine bint-i Mehmed, gaip büyük oğlu Mustafa ile büyük kızları Saime ve Ayşe'ye ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: İstanbul'daki saçma ve fişenkhaneler dışında yeni saçma ve fişenkhaneler açılmaması hususunda gönderilen emr-i âli kaydıdır.

120. Sayfa

Belge 1: Tokat Yar Ahmet Mahallesi sakinlerinden El- Hac Abdurrahman İsmail'in tesis ettiği 23 Recep 1207 tarihli vakfiye kaydıdır.

Belge 2: Soğukpınar Mahallesi'nden Ayşe bint-i Süleyman ile Seyyid Derviş Mehmed b. Osman arasında menzil(ev) suyu davasına dair hüccet kaydıdır.

121. Sayfa

Belge 1: Tokat Musluhiddin Mahallesi sakinlerinden Ali b. Hasan'ın mirasının eşi Emine bint-i Hasan, küçük oğlu Hüseyin ve annesi Emine bint-i Hüseyin'e ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: Kastamonu'nun Akkaya nahiyesine tabi Kazoğlu köyü ahalilerinden Amasya'da ticaret yapmak için misafir olarak kalır iken vefat eden Mehmet oğlu Katırcı Hüseyin'in mirasının eşi Rahime bint-i Hüseyin ile oğulları Hüseyin, Mehmed ve büyük kızı Fatma'ya ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

122. Sayfa

Belge 1: Tokat Kaya Mahallesi sakinlerinden Fatma bint-i Abdullah'ın tesis ettiği vakfın H. 23 Muharrem 1219 / M. 4 Mayıs 1804 tarihli vakfiyesidir.

Belge 2: Tokat Yaş Meydan Mahallesi sakinlerinden vefat eden Ahsaperet bint-i Agop'un mirasının eşi Markos, kızı Maryem ve annesi Anna'ya ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

123. Sayfa

Belge 1: Tokat Kâbe Mescidi Mahallesi sakinlerinden vefat eden El- Hac Mehmet b. Süleyman'ın mirasının eşi Hanife bint-i Ahmed Efendi, büyük oğlu Abdurrahman ve küçük oğlu Abdurrahman'a ait olduğunu belirten tereke kaydıdır.

Belge 2: H.Gurre-i Muharrem 1219/ M.12 Nisan 1804 yılına ait salyane defter kaydıdır.

125. Sayfa

Belge 1: Tokat İvaz Paşa Mahallesi sakinlerinden seferde vefat eden Ahmed b. Salih'in mirasının eşi Şerife bint-i Ahmed, küçük kızları Fatma ile Hatice, annesi Saliha bint-i Abdürrahim ve erkek kardeşi Mehmed'e ait olduğuna dair tereke kaydıdır.

Belge 2: Akdeğirmen Mahallesi'nden Odabaşı oğlu Mehmed'e ait vakfın H. 25 Muharrem 1219/ M. 6 Mayıs 1804 tarihli vakfiye kaydıdır.

126. Sayfa

Belge 1: Eski Sivas valisi Mehmet Paşa'nın Tokat'a sürülmesi ve borçları için mallarına el konulması hakkında H. Evail-i Muharrem 1219/ M. 12-21 Nisan 1804 tarihli emr-i âli kaydıdır.

127. Sayfa

Belge 1: Yaşmeydan Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Ayşe bint-i Hasan'ın mirası büyük oğlu Molla Salih ile büyük kızları Şerife, Fatma ve Rukiye, zevci Mehmed Emin ve validesi Şerife bint-i Mustafa'ya intikal etmiştir. Daha sonra valide Şerife Hanım hissesini Molla Salih'e satmış ve satış sonrası mahkemede ibra hücceti düzenlenmiştir.

Belge 2: Zileli Hacı Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Ağya oğlu Kivork'un mirası küçük oğlu Serpuk'a intikali üzerine kendisine amcası vasi tayin edilmiştir. Vasinin mahkemeye başvurusu ile mirasın küçük kıza sarfı için nafaka ve kisve (kıyafet) hücceti düzenlenmiştir.

128. Sayfa

Belge 1: Tokat Dere Mahallesi sakinlerinden Simon veled-i Vartan ile Narin bint-i Korkut arasında yaşanan mülk anlaşmazlığı dava kaydıdır.

Belge 2: Tokat Cedid Mahallesi sakinlerinden Fatma ve Şerife bint-i Es- Seyidü'l- hac Emin kız kardeşler, erkek kardeşleri olan Es- Seyid Salih'i babalarının vefatı sonrasında kalan miras paylaşımında yaşanan anlaşmazlık nedeniyle dava ettikten sonra birbirlerini ibra ettikleri hüccet kaydıdır.

Belge 3: Tokat Samyeli Mahallesi sakinlerinden Hasan bin Abdurrahman merhume eşinden

kendisine bir kıt'a bağ kaldığını, ancak Es-Seyidü'l-Ahmed bin Feyzullah'ın bu bağ üzerinde hak talep ettiğinden dolayı dava açtığı hüccet kayıdır. Dava sonucunda davacı Hasan bin Abdurrahman'ın eşi Şerife bint-i Ahmed'in vefat etmeden önce bağı Es- Seyyidü'l-Ahmed'e sattığı ortaya çıkmıştır.

129. Sayfa

Belge 1: Tokat Cedid Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Maryem bint-i Asadır'ın mirası eşi Tomas veled-i Matos Keşiş ile büyük oğlu Abkar veled-i Bedrus'a kalmıştır. Mirastan herkes kendine düşen payı almalarına rağmen Tomas'ın oğlu Abkar'ın tekrardan hisse talebi üzerine açılan dava sonunda kişilerin birbirini ibra ettiği hüccettir.

Belge 2: Tokat Cami-i Kebir Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Saliha bint-i Osman'ın mirası küçük kızı Habibe'ye kalmıştır. Habibe küçük olduğundan dolayı ninesi Şerife hatunun vasi olarak tayin edilip nafaka bağlanmasına dair hüccettir.

Belge 3: Tokat Çaşnigir Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Agob veled-i Parsen'in mirası küçük oğulları Parsem ve Karabet'e kalmakla birlikte vefat eden kardeşi Hacator'un küçük kızı Maryem'e pay edilmiştir. Çocukların hepsi küçük olduğundan amcaları Ohan veled-i Parsan'a vasilik hüccet verilmiştir.

Belge 4: Es-Seyid Ahmet Ağa ile İbrahim bin Hasan arasında Tokat Samyeli Mahallesinde bulunan arazi için satış hüccetidir.

130. Sayfa

Belge 1: Yaş Meydan Mahallesi sakinlerinden Minas Veled-i Melkon ile vefat eden ortağı Bulgur oğlu Agob veled-i Kisrek'in mirasçıları arasında alacak davası ile ilgili dava kayıdır. Mahkeme zaman aşımı dolayısıyla davayı reddetmiştir.

Belge 2: Tokat Akdeğirmen Mahallesi'nde kiracı iken Amasya'da vefat eden Ahmed b. Abdullah'ın mirası küçük oğlu Ali'ye kalmıştır. Ali küçük olduğundan dolayı annesi Rukiye bint-i Mehmed'in vasi tayinine dair hüccet kayıdır.

Belge 3: Tokat Soğukpınar-ı Müslim Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Küçük (Sağır) Es- Seyyid Abdurrahman b. Es-Seyyid El- Hac Ömer Efendi'nin mirası Emine bint-i Eşref Mehmed Efendi ile amcası Es- Seyyid El-Hac Mehmed Efendi'ye kalmıştır. Miras malları hususunda mirasçılar anlaşarak birbirlerini ibra etmiştir ve mahkemede ibra hücceti düzenlenmiştir.

131. Sayfa

Belge 1: Tokat Acebşir Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Mehmed bin Mustafa'nın mirası eşi Fatma bint-i Mustafa, küçük kızı Şerife, Annesi Saliha, erkek kardeşi Ali ve kız kardeşi Fatma arasında pay edilmiştir. Daha sonra Fatma bint-i Mustafa mihri ve bazı eşyaları kayınvalidesi Saliha'ya kaldığı için dava etmiştir. Tarafların anlaşması üzerine mahkemece ibra hücceti düzenlenmiştir.

Belge 2: Yaş Meydan Mahallesi sakinlerinden Zahide bint-i İsmail yaralama sonucu vefat etmiş ve mirası eşi İsmail ve küçük oğlu Süleyman'a kalmıştır. Katil Rüstem bin Abdullah hakkında açılan kısas ve diyet davası geri çekilerek Zahide'nin küçük oğluna diyet parası ödenerek ibra hücceti düzenlenmiştir.

132. Sayfa

Belge 1: Cemaleddin Mahallesi sakinlerinden Mustafa bin Osman, El-Hac Halil'in yanında çalıştığını söyleyip davacı olmuştur. Mahkeme tarafından araştırılıp ortağı olarak ortaya çıkması üzerine taraflar arabulucular vasıtasıyla anlaşarak birbirlerini ibra etmiştir ve mahkemece ibra hücceti düzenlenmiştir.

Belge 2: Tokat'ta bulunan boyacı esnafından bazı şahıslar Mevlevihane vakfı mütevellisi ile debbağhane şeyhi hakkında davacı olmuşlardır. Mevlevihane'nin alt kısmında bulunan Behzat deresinin bir kısmından Mevlevihane değirmeni bir kısmından da debbağlar ve diğer bir kısmından da boyacılar yararlanıyorlarken yazın su azaldığından dolayı boyacıların yararlandığı suyu kesmelerinden dolayı boyacılar şikayetçi olmuştur. Mahkeme tarafları ve şahitleri dinleyerek eskiden olduğu gibi herkesin sudan istifade etmesine karar vermiştir.

133. Sayfa

Belge 1: Tokat Çâhkenli Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Es-Seyit Süleyman bin El-Hac Mustafa'nın mirası küçük kızları Maide ve Ümmü Gülsüm'e kalmıştır. Kızlar küçük olduğundan dolayı anneleri Alime bint-i Ali'nin vasi tayin edilip nafakaya bağlandığına dair hüccet kayıdır.

Belge 2: Tokat Horuş Mahallesi sakinlerinden Arife bint-i Mehmed eşinin 2 yıl önce yüz yetmiş kuruşluk 35 altınını Mehmed bin El-Hac Mustafa Ağa'ya rehin olarak verdiğini söyleyip, eşinin vefat etmesi üzerine bu altınları talep ettiği dava hüccetidir.

Belge 3: Tokat Soğukpınar Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Mustafa bin Mehmed'in

mirası küçük oğlu Salih'e kalmıştır. Salih küçük olduğundan annesi Lebibe bint-i El-Hac Ali Efendi'nin vasi olarak belirlenip nafakaya bağlandığını bildiren hüccettir.

134. Sayfa

Belge 1: Tokat Soğukpınar Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Arife bint-i Mehmed'in gaip olan kardeşi Hüseyin'in miras hissesinin korumak üzere validesinin kayyum tayinine dair hüccettir.

Belge 2: H. 19 Zilkade 1218/ M.1 Mart 1804 yılına ait Tokat mahallerinden toplanan Mart menzili hüccet kayıdır.

Belge 3: Tokat ehli zimmet⁵⁴reaya taifelerinden Ramazan bayram sebebiyle alınacak îdiyye⁵⁵ ile ilgili hüccet kayıdır.

135. Sayfa

Belge 1: Tokat Çâhkenli Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Ehlullah Efendi ibn-i Mehmed Efendi'nin mirası eşi Ümmü Gülsüm bint-i Emin, büyük oğlu Abdulahad, küçük oğlu Mehmed ve büyük kızı Emine'ye kalmıştır. Ancak Ehlullah Efendi'nin borcunun olduğu ve bu borcu kapatmak için küçük çocuğu Mehmed'e kalan iki kıt'a arsanın vasisi Abdulahad tarafından borca mukabil verildiği ve Mehmed'in bu arsalarla hiçbir alakasının kalmadığını belirten satış hüccet kayıdır.

Belge 2: Tokat'ta Gaybi Mahallesi'nden Osman Beşe ibn-i Ebubekir Tokat voyvodası El-Hac Ahmed Ağa ile beytülmal memuru Mustafa Ağa'dan merhum el-Hac Hamza'nın miras meselesi sebebiyle şikâyetçi olmuştur. Mahkeme bu iki ağanın mirastan el çekmeleri yönünde karar vermiştir.

136. Sayfa

Belge 1: Tokat Çilehane Mahallesi sakinlerinden gaip Anton veled-i Kolas'ın annesi Maryem Hanım, Karabet-i veled Baroz'un kızının gelini olduğunu belirtip, kayıp oğlunun bin kuruş değerindeki eşyasını gelininin aldığını söylemiştir. Maryem Hanım oğlunun bu eşyalarını kendi adına talep ettiği hüccet kayıdır.

Belge 2: Tokat Hoca Ahmed Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Es-Seyyid Mehmed bin

⁵⁴ Ehl-i Zimme, Müslümanlar ile birlikte yaşayan farklı dine mensup kişiler için kullanılan bir terimdir. (Mustafa Fayda, "Zimmi", *DİA*, C.44, Türkiye Diyanet Vakfı Yayinevi, İstanbul 2013, 428.)

⁵⁵ İdiyye, "bayramlık ve bayram bahşışı" anlamlarına gelmektedir. (Ferit Develioğlu, "İdiyye", *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 472).

Abdullah'ın mirası iki eşi Ayşe bint-i Hüseyin ile Fatma bint-i Yakup, küçük oğlu Hüseyin, küçük kızı Fatma ve diğer küçük kızı Fatma arasında paylaştırılmıştır. Küçük kız Fatma annesi Ayşe bint-i Hüseyin'i dava edip, babasından kalan iki yüz kuruş kıymetinde bir ev, altmış buçuk değerinde eşya, elli dört kuruş elli altı akçe değerindeki hissesini talep ettiği dava hüccetidir.

Belge 3: Tokat Beğbağı Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden İsmail bin Ebubekir'in mirası eşi Hatice bint-i Abdurrahman, büyük oğlu Ebubekir, büyük kızları Emine ve Cemile arasında pay edilmiştir. Daha sonra Emine erkek kardeşi Ebubekir'in bazı malları gizlemesi sebebiyle davacı olmuştur. Sonuç olarak araya giren uzlaştırıcılar vasıtasıyla anlaşarak mahkemede birbirlerini ibra etmişler.

137. Sayfa

Belge 1: Tokat kazasında Venk nahiyesine bağlı Mardosoba köyü sipahisi Seyyid Abdülkerim b. Osman, tımarına müdahale ettikleri gerekçesiyle kale mustahfızı olup Fenk köyünde gedik tımar sahibi olan sipahilerden şikâyetçi olmuştur. Mahkeme yargılama sonunda Abdülkerim'in davasını reddetmiştir.

Belge 2: Tokat Çâhkenli Mahallesi sakinlerinden Abide bint-i Abdülkerim ile Fatma bint-i diğer Abdülkerim arasında menzil satışı dava konusu olmuştur. Mahkeme yargılama sonunda Abide'in davasını reddetmiştir.

Belge 3: Tokat kazasında Komanat nahiyesine bağlı Faradoks köyünden Es- Seyid Mustafa bin Es-Seyid Ahmed amca oğlu Es- Seyid Ömer bin Abdulkadir'i babasından ona intikal eden tarlada hak iddia etmesi üzerine açılan dava hüccetidir.

138. Sayfa

Belge 1: Tokat Beğbağı Mahallesi sakinlerinden Ebubekir Alemdar ibn-i Velîyüddin sekiz yıl önce sol elini kapıya kaptırdığından dolayı İbrahim Bedrus'da bulunan bin dirhemlik borcunu talep ettiği hüccettir.

Belge 2: Tokat Melik Danişmend Mahallesi sakinlerinden Ayşe bint-i Abdullah ile İsmail bin Halil arasında gerçekleşen bina ve arsa satış hüccetidir.

Belge 3: Tokat Çilehane Mahallesi sakinlerinden Yahya Efendi, El- Hac Ömer Efendi, Es- Seyid El- Hac Hüseyin, El-Hac Molla Ebubekir, Molla Ali gibi kişiler Maryem adlı gayrimüslim kadının gayri ahlaki halleri sebebiyle mahalle huzurunu kaçırdığını belirtip mahalleden ihracı için açtıkları dava kayıdır.

139. Sayfa

Belge 1: Musluhiddin Mahallesi sakinlerinden Mustafa b. Halil'in Hoca Ahmed Mahallesi sakini olup vefat eden İsmail b. Mahmud'daki alacağı için borçlunun kızı Zahide bint-i İsmail hakkında açtığı davaya dair muarazadan men hüccetidir.

Belge 2: Tokat Rüstem Çelebi Mahalle sakinlerinden iken vefat eden El-Hac Hüseyin bin Osman'ın mirası küçük oğlu Ahmet ile küçük kızı Ayşe'ye kalmıştır. Çocuklar küçük olduğundan dolayı Es-Seyyid Osman'ın vasi olarak tayin edilip nafakaya bağlandığına dair hüccet kayıdır.

140. Sayfa

Belge 1: Tokat Yaş Meydan Mahalle sakinlerinden iken vefat eden Es-Seyit Osman bin İbrahim'in mirası küçük oğulları Hüseyin ile İbrahim'e kalmıştır. Çocuklar küçük olduğundan dolayı anneleri Rukiye bint-i Ahmed'in vasileri olarak belirlendiği hüccet kayıdır.

Belge 2: Tokat Zaim Mahallesi sakinlerinden Camkus Oğlu Agob veled-i Hacator ile Elmas Hanım arasında gerçekleşen eşya (yastık, minder, kilim, hasır vb.) satış hüccetidir.

Belge 3: Tokat Sabunhane Mahallesi sakinlerinden Es-Seyyid Ebubekir bin Hüseyin Sufiyyun Mahalle sakini iken vefat eden Rabia bint-i Mehmed adlı kişinin erkek kardeşinin kızının evlatları hakkında açtığı dava açmıştır. Dava konusu, Rabia Hanım vefat etmeden önce mal varlığının üçte birini Es- Seyid Ebubekir Bey'e bırakmış, ancak Rabia'nın varisleri bu mal varlığını kendisine vermemeleridir. Mahkeme dava ile ilgili muarazadan men kararı vermiştir.

141. Sayfa

Belge 1: Tokat Mihmad Hacib Mahalle sakinlerinden Rukiye bint-i Mustafa eşi İbrahim bin Abdurrahman'ın Mısır Kahire'ye gitmeden önce Hasan Bey'i eşinin günlük ihtiyaçlarını karşılamak için vekil olarak seçtiğini ancak ihtiyaçlarını karşılamak için herhangi bir nafaka alamadığını belirtip dava açmıştır. Hasan Bey ise savunmasında İbrahim bin Abdurrahman'ın eşini boşayıp öyle gittiğini nafaka hakkı olmadığını söylediği ve mahkemenin de Hasan Bey'i haklı bulduğu dava hüccet kayıdır.

Belge 2: Soğukpınar Mahallesi sakinlerinden Abdüllatifzade Hüseyin Ağa b. Osman Ağa, Kafirni nahiyesine bağlı Karadere isimli köyden bazı kimseler hakkında kereste ticaretinden alacağı olduğu gerekçesiyle mahkemede davacı olmuştur. Daha sonra araya arabulucuların girmesiyle 925 kuruş üzere sulh olup mahkemede birbirlerini ibra ederek ibra hücceti

düzenlenmiştir.

Belge 3: Tokat Kabe Mescid Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden El- Hac Mehmed bin Süleyman'ın mirası küçük oğlu Süleyman'a kalmıştır. Süleyman küçük olduğundan dolayı annesi Hanife bint-i Ahmed'in vasisi olarak belirlendiği hüccet kaydıdır.

142. Sayfa

Belge 1: Tokat Yar Ahmed Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden İsmail bin Ali'nin ardında bıraktığı mirası küçük oğlu Salih'e kalmıştır. Salih daha çocuk olduğundan mirasın korunması ve temel ihtiyaçlarının giderilmesi için annesi Arife bint-i Mehmed vasi olarak tayin edilip nafakaya bağlandığına dair hüccet kaydıdır.

Belge 2: Tokat Hoca Ahmed Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Bogos veled-i Kirkor'un mirası küçük oğulları Kopuyerek ve Arak'a kalmıştır. Çocuklar küçük olduğundan dolayı anneleri Maryem bint-i Manuk vasileri olduğuna dair hüccet kaydıdır.

Belge 3: Yaş Meydan Mahallesi sakinlerinden Pir Ahmed vakfı mütevellisi Yüzbaşı Seyyid İbrahim b. Mehmed'in vakfın mültezimi Kasım Ağazade Seyyid el-Hac Mehmed Ağa b. Seyyid Emin Ağa hakkında açtığı davaya dair muarazadan men hüccet kaydıdır.

143. Sayfa

Belge 1: Tokat Musluhiddin Mahalle sakinlerinden iken vefat eden Fatma bint-i Abdullah'ın mirası kız kardeşi Abide'ye intikal etmiştir. Zeyneb bint-i Mustafa, merhumenin ölmeden önce kendisine ölünceye kadar bakmak şartıyla malını ona hibe ettiği gerekçesiyle Abide'den davacı olmuştur. Mahkeme yargılama sonunda davaya dair muarazadan men kararı vermiştir.

Belge 2: Tokat Keçeciler Mahalle sakinlerinden iken vefat eden Emine bint-i Mehmed'in mirası eşi Mehmed bin Süleyman, amcaları Es- Seyyid Ahmed ve Ali ibn-i Mehmed'e kalmıştır. Ancak bu mirastan kalan arsa ve evlere haksız yere tasarruf eden El Hac Molla Mehmed b. Halil'in dava edildiği hüccet kaydıdır.

Belge 3: Tokat Yaş Meydan Mahalle sakinlerinden iken vefat eden Mumaine bint-i Osman Efendi'nin mirası eşi Ali bin Mehmed ile annesi Şerife bint-i İsmail'e intikal etmiştir. Ancak merhumun babası Es-Seyyid Mehmed bin Mustafa kızından kalan bir evin yarı yarıya hisse edilmesi gerekirken 1/3'ünü kendisine almıştır. Bu durumdan rahatsız olan Ali bin Mehmed kendi payına düşen hisseyi talep ettiği dava hüccet kaydıdır.

144. Sayfa

Belge 1: Tokat Mihmad Hacib Mahallesi sakinlerinden iken Şam dönüşünde vefat eden El-Hac Hüseyin bin Ahmed'in mirası eşi Fatma bint-i El- Hac Hasan ile büyük kızları Fatma ve Rafea'ya kalmıştır. Bu üç hanımın vekili olan Mahmud bin Abdullah El-Hac Hafız Mustafa bin El-Hac Emin'e merhum Hüseyin'in mirasını satıp ailesine teslim etmediğine dair açtığı davanın hüccet kayıdır.

Belge 2: Tokat Zincirli Kuyu Mahallesi sakinlerinden Devlethan bint-i Abdullah adındaki hanımefendinin Es-Seyyid Zeynelabidin bin Abdülvehhâb adlı kişinin evine hiçbir sebep yokken zapt ve tasarruf etmesi üzerine açtığı dava hüccet kayıdır.

145. Sayfa

Belge 1: Tokat Soğukpınar-ı Müslim Mahallesi sakinlerinden Ovannes veled-i Bağos yirmi yıl önce vefat eden babasının mirası annesi Ağnas, bekar kardeşleri Bagos ve Kirkor, kız kardeşi Ahsaperet'e kaldığını belirtmiş, ancak bu mirastan kalan mülkü haksız yere zapt eden Abraham veled-i Sahan'ı mahkemeye şikayet ettiği dava hüccet kayıdır.

Belge 2: Tokat Yaş Meydan Mahalle sakinlerinden iken vefat eden Es-Seyid Osman bin İbrahim'in mirası küçük oğulları Hüseyin ve İbrahim'e kalmıştır. Çocuklar küçük olduğundan dolayı anneleri Rukiye bint-i Ahmet vasileri olarak belirlenip, çocukların ihtiyaçlarının giderilmesi için nafakaya bağlandığını bildiren hüccet kayıdır.

146. Sayfa

Belge 1: Tokat Cedid Mahallesi sakinlerinden Abacı Abraham veled-i Boğusar ile Kirkos veled-i Factor arasında gerçekleşen yorgan, yastık, döşek gibi eşyaların satış hüccet kayıdır.

Belge 2: Tokat Mihmad Hacib Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Yusuf bin Ahmed'in mirası küçük oğlu Mustafa ile küçük kızı Fatma'ya kalmıştır. Çocuklar küçük olduğundan Zeynep bint-i Mustafa'nın vasileri olarak tayin edildiğine dair hüccet kayıdır.

Belge 3: Yukarıdaki hüccetin devamı niteliğinde olup Zeynep bint-i Mustafa'ya nafaka sarf izni verildiğine dair hüccet kayıttır.

Belge 4: Tokat Mihmad Hacib Mahalle sakinlerinden yaralı olarak ölen Yusuf b. Ahmed'in mirası eşi Zeynep bint-i Mustafa ile küçük çocukları Mustafa ve Fatma'ya intikal etmiştir. Zeynep hanım, eşinin ölümü ile mahkemede verdiği ifadesinde üvey oğlu Seyyid Hüseyin b. Abdullah'ın darp ile kocasını öldürmediğini, eşinin tabanca kurşunu ile yaralanarak öldüğünü belirterek kendisinden davacı olmadığını bildirmiştir. Bu husus mahkemede kayıt altına

alınmıştır.

Belge 5: Tokat Kabe Mescidi Mahallesi sakinlerinden Es- Seyid Mustafa bin Mehmed'in iş ortağı El-Hac Sadık bin Hüseyin Efendi'den İstanbul'da sattığı bakırdan elde ettiği kazancın kendine düşen payı talep ettiği hüccet kayıdır.

147. Sayfa

Belge 1: H. 19 Cemaziye'l-evvel 1218 /M. 6 Eylül 1803 tarihli Eylül Menzil Hüccet kayıdır.

Belge 2: Tokat Hacı İbrahim Mahalle sakinlerinden Es-Seyit Mehmed bin Emin'i sağ kolundan bıçak ile yaralayan Mehmed bin Abdullah'tan fetva-yı şerife göre diyet talep ettiği hüccet kayıdır.

148. Sayfa

Belge 1: Tokat Seyyid Necmeddin Mahallesi'nden Hüseyin b. Mehmed'in Es-Seyid Ali Beşe'ye sattığı ev ile ilgili mahkemece düzenlenen mübayaa (satış) hücceti kayıdır.

Belge 2: Tokat Dere Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Kasap Es- Seyyid El- Hac Ömer'in mirası küçük oğlu Es- Seyit Mehmed'e kalmıştır. Mehmed küçük olduğundan dolayı annesi Zahide bint-i Osman'ın vasi tayin edildiğine dair hüccettir.

Belge 3: Dere Mahallesi sakini iken vefat eden kasap Es-Seyyid el-Hac Ömer'in küçük oğlu Es-Seyyid Mehmed'e vasi tayin edilen annesi Zahide Hanım'ın talebi üzerine düzenlenen nafaka ve kisve baha hüccet kayıdır.

Belge 4: Hoca Ahmed Mahallesi sakinlerinden Dalta bint-i Artin vefat eden eşi Karabet veled-i Ohan'ın mal varlığının kendi himayesine geçtiğini, ancak Elmas bint-i Ohan'ın eşinin bazı bağlarına müdahil olduğunu belirtip dava açmıştır. Davada Elmas Hanım Dalta Hanım'ın eşinin vefat etmeden 20 gün önce mevcut bağı 650 kuruşa kendisine sattığını söylemiştir. Bu durumu şahitler ile kanıtlayınca Dalta Hanım'ın şikayeti geçersiz sayılmasına dair muarazadan men hücceti düzenlenmiştir.

149. Sayfa

Belge 1: Tokat Mihmad Hacıp Mahallesi sakinlerinden Mehmet Halil ile Armiye veled-i Menzek arasında cereyan eden bağ davasına dair hüccettir.

Belge 2: Tokat Kaya Mahallesi sakinlerinden Emine bint-i Salih ile Mehmet Emin b. Ali ve eşi Maide bint-i Mehmed arasında gerçekleşen arsa satış hüccetidir.

Belge 3: Rüstem Çelebi Mahallesi'nden olup hacdan dönerken Şam'da vefat eden el-Hac Mehmed el-Mui b. Salih'in mirası varislerine intikali sonrasında küçük varislerin vasisi Es-Seyyid el-Hac Derviş Ağa b. El-Hac Musa'nın merhumun mirasından bütün varislerin hisselerini teslim ettiğine dair ibra hüccetidir.

150. Sayfa

Belge 1: Tokat Cami-i Kebir Mahallesi sakinlerinden Mehmed b. Ebubekir Alemdar ile Mehmed b. Hüseyin arasında cereyan eden darp ve diyet davasında davacı Mehmed'in yaralı bileğinin durumunun netleşmesi için mahkemenin altı ay uzatılmasına dair hüccet kaydıdır.

Belge 2: Tokat Hoca Ahmed Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Şerif Mehmed b. Sabit'in mirasçıları ile Mehmed b. Halil arasında vuku bulan bağ satışına dair ibra hücceti kaydıdır.

Belge 3: Tokat Yaş Meydan Mahallesi sakinlerinden El-Hac Süleyman b. Abdullah ile Es-Seyyid Derviş Mehmed b. Ali arasında cereyan eden tarla nızası hakkında düzenlenen muarazadan men' hücceti kaydıdır.

151. Sayfa

Belge 1: Tokat Mihmad Hacıb Mahallesi sakinlerinden Es-Seyyid Mehmed b. Salih ile İstefan veled-i Menzek arasında vuku bulan yarım hisse mülk bağ nızasında davacı Mehmed lehine sonuçlanan davaya dair düzenlenen hüccet kaydıdır.

Belge 2: Tokat Hacı İbrahim Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Mahmud b. Hüseyin'in mirası küçük oğlu Mustafa'ya kalması üzerine mirası koruma altına almak için vasi olarak ablası Emine'nin görevlendirilmesine dair vasilik hüccetidir.

Belge 3: Tokat Hacı İbrahim Mahallesi sakinlerinden Hüseyin b. Abdurrahman vefat edince mirası çocukları Ebubekir, Abdullah ve Mahmud'a kalmıştır. Çocuklardan Mahmud da vefat edince onun mirası da küçük oğlu Mustafa ve büyük kızı Emine'ye kalmıştır. Mustafa küçük olduğundan dolayı annesi Şerife Hatun vasisi olarak tayin edildiğine dair vasilik hüccetidir.

152. Sayfa

Belge 1: Keçeciler Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Salih bin Ahmed'in mirası küçük oğlu Mehmet Salih'e kalmıştır. Mehmet Salih küçük olduğundan dolayı amcası Mustafa bin Ahmed vasisi olarak tayin edilerek günlük 4 para nafaka verilmesine dair vasilik ve nafaka hüccetidir.

Belge 2: Tokat Gaybi Mahalle sakinelerinden Zahide bint-i Ömer, Ayşe bint-i Ebubekir'e açtığı men'-ı mesil (su geçişi iptali) davasında Ayşe'nin haksız bulunması üzerine su geçişine izin vermesi için kendisine tembih olunmasına dair hüccettir.

Belge 3: Tokat Yar Ahmed Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden demirci Molla Mehmed b. Mustafa'nın mirasçılarında birinci eşi Rafia ile ikinci eşi Nefise hatunlar arasında miras paylaşımı sonucunda birbirlerini ibra ettiklerinde dair düzenlenen ibra hüccetidir.

Belge 4: Tokat Şücaeddin Mahallesi sakinlerinden Şerif Mehmed b. Selim'in küçük olması sebebiyle mülk bağına müdahale eden Halil b. Hüseyin arasında cereyan eden davada tarafların anlaşması üzerinde birbirlerini ibra ettiklerine dair düzenlene ibra hüccetidir.

153. Sayfa

Belge 1: Tokat Soğukpınar-ı Müslim Mahalle sakinlerinden Es-Seyyid Ali Bey ibn-i Es-Seyyid Abdurrahman'ın vefat etmesi üzerine küçük oğlu Sadullah'ın amcası ve vasisi Es-Seyyid Mehmet Bey, yeğeninin temel ihtiyaçlarını gidermek için nafakaya bağlanmasına dair hüccet kayıdır.

Belge 2: Tokat Debbaghane-i Atik Mahallesi sakinlerinden Hatice bint-i Ebubekir'in mülkleri mahkemede vekiller aracılığıyla Es-Seyyid Halil b. Hasan'a satıldığını ve Hatice Hatun'un hiçbir müdahale hakkının kalmadığını belirten satış hüccet kayıdır.

Belge 3: Tokat Musluhiddin Mahallesi sakinlerinden Rukiye bint-i Mehmed ile Hamide bint-i Halil arasında gerçekleşen menzil satış hüccet kayıdır.

Belge 4: Tokat Yar Ahmed Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Demirci Molla Mehmed'in eşi Rafia bint-i Mustafa Hatun kendisine miras kalan mülkü Es-Seyyid Mehmet Efendi ibn-i Feyzullah Efendi'ye sattığına dair hüccet kayıdır.

154. Sayfa

Belge 1: Tokat Hoca Ahmed Mahallesi sakinlerinden Mehmed b. Hasan mahkemeye gelerek Hatice bint-i Abdullah hakkında davada bulunmuştur. Hatice Hatun mevcut bazı dükkânlarını Mehmet Bey'in annesi Emine bint-i El- Hac Abdülatif ve Ömer kızları Emine ile Abide'ye 300 kuruşa satıp parasını aldığını iddia etmiştir. Ancak iddiasını ispat edememesi üzerine mahkeme muarazadan men kararı vermiştir.

Belge 2: Tokat Musluhiddin Mahallesi sakinlerinden Hatice bint-i Abdullah'ın Hoca Ahmed Mahallesindeki mal varlığını Es-Seyyid Osman Efendi ibn-i Mehmed'e sattığına dair hüccet

kaydıdır.

Belge 3: Tokat Soğukpınar-ı Müslim Mahalle sakinlerinden iken vefat eden Es- Seyyid Ali Bey ibn-i Es- Seyyid Abdurrahman Bey'in mirası küçük oğulları Es- Seyyid Seyfullah ve Es-Seyyid Mustafa'ya kalmıştır. Çocuklar küçük olduğundan dolayı amcalarının vasi tayin edildiğini bildiren hüccettir.

155. Sayfa

Belge 1: Tokat Rüstem Çelebi Mahalle sakinlerinden iken vefat eden Mehmed el- Mui Efendi ibn-i Salih'in mirası küçük oğulları; Es-Seyyid Salih, Es-Seyyid Abdürrahim, Arif Mehmed ve Ahmed'e kalmıştır. Çocukların küçük olmasından dolayı nineleri Fatma Hatun'un vasi tayin edildiğine dair hüccet kaydıdır.

Belge 2: Yukarıdaki belgenin devamı niteliindedir. Mehmed el-Mui Efendi'nin vefat etmesi üzerine bütün mal varlığı iki eşi ve oğullarına kalmıştır. Ancak mal dağıtımında yanlışlık olduğunu düşünen eşlerden Abide bint-i Abdürrahim tarafından açılan dava kaydıdır.

Belge 3: Tokat Soğukpınar-ı Müslim Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Es-Seyyid Osman b. Es-Seyyid Salih'in mirası küçük oğulları Hasan ve Mehmed'e kalmıştır. Çocuklar küçük olduğundan dolayı anneleri Şerife bint-i Ali'nin vasi tayin edilmesine dair hüccet kaydıdır.

156. Sayfa

Belge 1: Tokat Mihmad Hacib Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden İbrahim b. Emin'in mirası kızları Zahide ve Ayşe'ye kalmıştır. Kızlar küçük olduğundan dolayı anneleri Fatma bint-i Mustafa Hanım'ın vasi olarak tayin edilmesi ve nafakaya bağlanmasına dair vasilik ve nafaka hüccet kaydıdır.

Belge 2: Tokat Musluhiddin Mahalle sakinlerinden Şerife bint-i Mehmed ile eşi Mustafa'nın vefat etmesi üzerine mirası küçük kızları Narin'e kalmıştır. Narin küçük olduğundan anne ve babasından kalan mirası koruma altına alınması için Es-Seyyid Ömer b. Osman'ın vasi tayinine dair hüccet kaydıdır.

Belge 3: Tokat Çay Mahallesi sakinlerinden Ebubekir b. İdris Çavuş Ağa ile Emine bint-i Hüseyin Ağa arasında gerçekleşen menzil satış hüccet kaydıdır.

Belge 4: Tokat Gaybi Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Urgancı İbrahim Osman'ın mirası küçük oğlu Mehmed'e kalmıştır. Mehmed küçük olduğundan dolayı vasi tayin edilen Şerife Hatun'un talebi üzerine hazırlanan nafaka hüccet kaydıdır.

157. Sayfa

Belge 1: Tokat Debbağhane-i Cedid Mahallesi sakinelerinden Fatma bint-i Abdullah, yarım hisse mülk bahçesini babasının Seyyid el-Hac Mehmed Alemdar ibn-i Ömer'e bilgisi dışında satması sebebi ile davacı olmuştur. Zaman aşımı nedeniyle mahkeme muarazadan men kararı vermiştir.

Belge 2: Tokat Soğukpınar-ı Müslim Mahalle sakinlerinden Kizir Hüseyin b. Abdurrahman'ın vefat etmesi üzerine mirası eşi Zahide bint-i Abdullah, kızı Fatma ve oğlu Mustafa'ya kalmıştır. Mustafa küçük olduğundan dolayı annesi Zahide Hanım vasisi olarak tayin edilmiştir. Mustafa'nın ihtiyaçlarını gidermek için mirastan kalan bir bahçeyi satma talebi uygun bulunarak 130 kuruşa satılmıştır. Bunun için mahkemede satış hücceti düzenlenmiştir.

158. Sayfa

Belge 1: Tokat Çilehane Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Osib veled-i Dimitri'nin mirası küçük oğlu Bavlu'ya kalmıştır. Bavlu küçük olduğundan dolayı amcası Bevani veled-i Dimitri'nin vasi tayin edilmesine dair hüccet kayıdır.

Belge 2: Tokat Beğbağı Mahallesi'nde Karasu altındaki bazı bahçe sahipleri, yine Karasu altındaki diğer bahçe sahiplerinden sulama nöbetine uymadıkları gerekçesiyle mahkemede davacı olmuşlardır. Mahkeme eski usulde sulama yapılmasına karar vermiştir.

Belge 3: Tokat Musluhiddin Mahallesi sakinelerinden Emine bint-i Ömer kız kardeşine olan bin kuruşluk borcuna karşılık bir ev ve eşya verdiğini ve borcuna dair alacak verecek kalmadığını belirten ibra hüccet kayıdır.

Belge 4: Tokat Cami-i Kebir Mahalle sakinlerinden Es-Seyyid Ömer Efendi ibn-i Mustafa ile Saliha bint-i Mehmed arasında gerçekleşen bahçe satış hüccet kayıdır.

159. Sayfa

Belge 1: Tokat Semerkand Mahallesi sakinelerinden Havva bint-i Mustafa Hatun, Kabilî çayı mevkiindeki mülk bağını kocasının bunun izni olmadan Karabet veled-i Simon'a satması sebebiyle mahkemede davacı olmuştur. Ancak şahitler Karabet lehine şahitlik etmeleri sebebiyle mahkeme davanın reddine hüküm vermiştir.

Belge 2: Tokat Debbağhane-i Cedid Mahallesi sakinlerinden Ebubekir b. Alemdar Mustafa'nın vefat etmesi üzerine mirası eşi Fatma bint-i Ömer, küçük oğlu Mustafa, kızları Fatma ve Ümmü Gülsüm'e kalmıştır. Ancak Ebu Bekir b. Alemdar Mustafa'nın alacaklı olduğu El-Hac

Abdurrahman Ağa parayı henüz vermemiştir. Bunun üzerine vefat eden şahsın kızları El- Hac Abdurrahman Ağa'yı mahkemeye verip babalarının alacağı ücreti talep etmesine dair belgedir.

160. Sayfa

Belge 1: Tokat Yaşmeydan Mahallesi sakinlerinden Habibe bint-i Seyyid Salih ile erkek kardeşi Seyyid Hasib Efendi babalarından ve annelerinden intikal eden miras hususunda aralarında anlaşarak birbirlerini ibra etmişlerdir. Talepleri üzerine mahkemede ibra hücceti tertip edilmiştir.

Belge 2: Tokat Yar Ahmed Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Es-Seyyid Salih b. Hazar'ın mirası küçük kızı Abide'ye kalmıştır. Abide küçük olduğundan dolayı annesi Teslime bint-i Osman'ın vasisi olarak tayin edildiğine dair hüccet kayıdır.

Belge 3: Tokat Taşçı Mahmud Mahallesi sakinlerinden Ayşe bint-i Hacı Mehmed tarafından Es-Seyyid El-Hac Ali b. El- Hac Osman'ın haksız yere tarlaya tasarruf etmesi üzerine dava açtığı hüccet kayıdır.

161. Sayfa

Belge 1: Tokat Yazıcık Mahallesi sakinlerinden Mustafa b. Mehmed nişanlısı Arife arasında nikâh akdinin yapılacağı sözü verip ve daha sonra bu sözü tutulmaması üzerine, nişanlısının babası Hamza b. Abdurrahman'ı dava etmesine dair kayıttır.

Belge 2: Tokat Yazıcık Mahallesi sakinlerinden olup borçları mirasından fazla olarak vefat eden Mehmed Emin b. Abdurrahman'ın varislerinin eşi Saliha, oğlu Mehmed ve kızı Ayşe olduğu tespit edilmiştir. Saliha Hanım, çocuklarının vasisi Seyyid el-Hac Halil b. Osman'ın mirası boş yere harcadığı gerekçesiyle üzerine dava açmıştır. Şahitlerin davalı Halil lehine ifade vermeleri sebebiyle mahkeme davanın reddine karar vermiştir.

Belge 3: Tokat Kâbe Mescidi Mahallesi sakinlerinden Abdullah b. Ali 6 sene önce Saliha bint-i Mustafa ile nişanladığını ve masrafların giderilmesi için kızın babası Mustafa b. Osman'a 30 kuruş verdiğine dair kayıttır.

Belge 4: Tokat halkının sâlyâne vergileri ile ilgili hususlara vekil olan Seyyid el-Hac Ömer ve el-Hac Halil adlı kişilerin mahkemeye giderek sâlyâne yükümlüsü taşçı esnafının sıkıntı içinde olması nedeniyle her 500 kuruşta 50 para peşin alınmasını talep etmesi üzerine taşçı esnafından bazı kişiler bu talebe kefil olmuşlardır. Daha sonra bu kefalet mahkemede kayıt altına alınmıştır.

162. Sayfa

Belge 1: Tokat'ta Cedid Mahallesi sakinlerinden Serçukadar Salih Ağa, oğlu Ali'nin sol uyluğunda çıkan uru alan, Sivaslı olup Tokat'ta misafir olarak oturan tabip el-Hac Mustafa'ya dört gün sonra oğlunun ölümü nedeniyle diyet davası açmıştır. Tarafların anlaşması üzerine mahkemede ibra hücceti düzenlenmiştir.

Belge 2: Tokat Çay-ı Müslim Mahallesi'nden Ahmed b. İbrahim'in Aydın'da vefat etmesi üzerine mirası eşi Ayşe bint-i Mehmed ve büyük oğlu Mustafa'ya kaldığı kesinleştikten sonra mirasçılar mahkemeye başvurarak terekenin nakli için Ömer b. Mehmed'e vekâlet vermişlerdir. Mahkemede bu hususta vekâlet hücceti düzenlemiştir.

Belge 3: Tokat'ta Dere Mahallesi'nde sakin iken vefat eden İstefan veled-i Parsik'in mirasından hisse düşen amcası oğlu Oğulık'ın gaip olması sebebiyle mirasını korumak üzere kayınpederi Mardıros'un kayyım tayinine dair hüccettir.

Belge 4: Tokat Zincirli kuyu Mahallesi sakinlerinden Kalender b. Mehmed'in vefat etmesi üzerine mirası kızı Şerife'ye kalmıştır. Şerife küçük olduğundan dolayı annesi Ümmü Gülsüm bint-i Yusuf vasisi olarak tayin edilmesi ve temel ihtiyaçları için günlük ikişer para nafaka bağlanmasına dair vasilik ve nafaka hüccet kayıdır.

Belge 5: Tokat Taşçı Mahmud Mahallesi sakinlerinden Şerife bint-i Mustafa bir kıta bağının olduğunu ve eşinin onu darp ederek bu bağı Karabet veled-i Asador'a 130 kuruşa sattığını söyleyip, bu satışın gerçek olmadığını ve bağı geri istediğine dair kayıttır.

163. Sayfa

Belge 1: Tokat Mihmad Hacıb Mahalle sakinlerinden El- Hac Ali b. Abdullah ile El- Hac Bektaş arasında tarla satışı esnasında meydana gelen problemden dolayı mahkemeye açılan dava kayıdır.

Belge 2: Tokat Terbiye-i Kebir Mahalle sakinlerinden olan Ayşe bint-i Halil, Mustafa b. Mahmud 'un evinde ikamet ederken vefat etmesi üzerine varisi olan kız kardeşi Saliha Hanım ile Mustafa b. Mahmud arasında, kalan mal varlığı konusunda anlaşmazlık yaşanması nedeniyle Saliha Hanım'ın dava açtığına dair kayıttır.

Belge 3: Tokat Yaş Meydan Mahalle sakinlerinden Ahmet b. Mehmed'in mirası eşi Atike bint-i Es- Seyyid Ali ile büyük kızı Emine'ye verilmiştir. Ancak Atike Hanım eşinden iki yüz on dokuz kuruşluk mihrini tam aldığı halde mirastan tekrardan bu meblağı almıştır. Ahmed'in büyük kızı Emine bu durumu fark edip mahkemeye dava açtığına dair kayıttır.

164. Sayfa

Belge 1: Tokat Menice Mahallesi sakinlerinden Es-Seyyid Yahya ibn-i İbrahim Efendi'nin eşi Arife bint-i Hamza'ya arsa satış hüccetidir.

Belge 2: Tokat Cedid Mahallesi sakinlerinden Fatma Hatun bint-i Ahmed kendine ait olan mülkü bin altı yüz kuruşa Es-Seyyid El- Hac Abdullah ibn-i Es-Seyyid Salih'e sattığına dair mubayaa kaydıdır.

Belge 3: Tokat Terbiye-i Kebir Mahallesi sakinlerinde Ayşe bint-i Halil; altın bilezik, altın yüzük, yorgan, döşek, kilim vb. eşyalarını Hasan Ağa ibn-i Ahmed'e hibe⁵⁶ ettiğini belirten kayıttır.

165. Sayfa

Belge 1: Tokat Aleksan Mahallesi sakinlerinden Fatma bint-i Mustafa küçük kızı Şerife Hacer'in zaruri ihtiyaçlarının giderilmesi için eşi Es- Seyyid Mehmet'ten nafaka talebinde bulunduğu dair kayıttır.

Belge 2: Tokat Gaybi Mahallesi sakinlerinden Emine bint-i Mehmed Hatun'un eşi Salih Beşe b. Hasan dört sene önce Kahire yakınlarında bir köye mutasarrıf olarak gittiğini ve bir daha haber alamadığını belirtmiştir. Mahkemeden artık başka biriyle evlenmek için izin verilmesine dair kayıttır.

Belge 3: Tokat Çay Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Es-Seyyid Mehmet bin Halil'in mirası eşi Şerife bint-i Hamza ile anne bir kız kardeşi Hatice bint-i Yusuf'a kalmıştır. Hatice Hanım mahkemeye başvurup erkek kardeşinden ona intikal eden mirasın tam olarak Şerife Hanım'dan alamadığını bildirdiği dava kaydıdır.

Belge 4: Tokat Cami-i Kebir Mahallesi sakinlerinden İsmail ve Osman ibn-i Mehmed Emin kardeşlerin babalarından kalan bağın anneleri Fatma bint-i Osman tarafından Mehmed Emin'e düşük fiyata satılması sonucu bunların bağı geri alarak tekrardan aynı şahsa değeri fiyatına satmaları üzerine düzenlenen satış hüccetidir.

166. Sayfa

Belge 1: Tokat Semerkand Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Raziye bint-i Ahmed'in mirası küçük kızı Şakire'ye kalmıştır. Şakire küçük olduğundan ninesi Fatma bint-i Osman

⁵⁶ Hibe karşılık beklemeden bağış yapmak anlamına gelmektedir. (Ali Bardakoğlu, "Hibe", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınevi, 1998), 17/421.

vasisi olarak atanmıştır. Fatma Hanım Şakire'nin ihtiyaçlarını karşılamak için mallarından bir kısmının satışına dair bey' hüccetidir.

Belge 2: Tokat Aleksan Mahallesi sakinlerinden Es-Seyyid Mehmet b. Mustafa ile eşi Fatma bint-i Mustafa'nın mehir konusunda aralarında anlaşmazlık yaşandığına dair belge kayıdır.

Belge 3: Bu belge yukarıdaki belgenin devamı niteliğindedir. Fatma bint-i Mustafa eşi Es-Seyyid Mehmed b. Mustafa'dan alacağı mehirden feragat ettiğini bildirdiği hüccettir.

167. Sayfa

Belge 1: Tokat Mihmad Hacı Mahallesi sakinlerinden Mehmed b. Abdullah kendine ait bağı Es-Seyyid Ali b. Ahmed'e hibe ettiği ve kendisinin bağ ile hiçbir ilişkisinin kalmadığını belirttiği hibe hüccettir.

Belge 2: Tokat Meydan Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Bağdesar veled-i Abraham'ın mirasından küçük çocukları Arslan ve Osib'e de pay düşmüştür. Çocuklar küçük olduğundan dolayı anneleri Maryem bint-i Bağıs'un vasi tayin hüccet kayıdır.

Belge 3: Tokat Debbağhane-i Cedid Mahallesi sakinlerinden Seyyid el-Hac Ahmed Alemdar b. Ali'nin eşi Şerif ve üvey kızı Abide kendisinden Şerife'nin eski kocasından intikal eden evine ve mirasına el koyması sebebiyle davacı olmuşlardır. Daha sonra araya arabulucular girerek bunları 100 kuruşa uzlaştırmış ve mahkemede ibra hücceti düzenlenmiştir.

168. Sayfa

Belge 1: Tokat 17 Zilkade 1217 (11 Mart 1803) tarihli Mart menzilci tayini hüccet kayıdır.

Belge 2: Tokat Simavon Mahallesi sakinlerinden iken borcu mirasından fazla olarak vefat eden Es-Seyyid Yakub b. Es-Seyyid Hüseyin'in mirası eşi Zülfiye bint-i Hasan, küçük oğulları Hüseyin, Süleyman, küçük kızları Şerife Dudu, Ayşe ve Fatma'ya kalmıştır. Çocuklar küçük olduğundan Hasan b. Hızır vasi olarak belirlenmiştir. Hasan b. Hızır da çocukların ihtiyaçlarını karşılamak için malları elinde bulunduran Kürt Osman Beşe ibn-i Abdulnebi'yi malları vermemesine binaen şikayet etmiştir. Kürt Osman Beşe malların kendisine ait olduğunu ispatlamış ve davanın men olmasına dair hüccettir.

169. Sayfa

Belge 1: Tokat Mehmed Paşa sakinlerinden Abide bint-i El-Hac Emin'in babası ve Es-Seyyid Molla Ahmed b. İshak'ın ortak bir dükkânı vardır. El-Hac Emin vefat edince dükkânın yarısı

kızı Abide'ye kalmıştır. Ancak Abide şehir dışında olduğundan dolayı Molla Ahmed dükkânın tamamına sahipmiş gibi tasarruf etmiştir. Bunu öğrenen Abide'nin Molla Ahmet'i dava ettiği kayıttır.

170. Sayfa

Belge 1: Tokat Meydan Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Perab bint-i Mikail'in mirası küçük oğlu Anuk ve küçük kızı Takuka'ya kalmıştır. Çocuklar küçük olduğundan dolayı akrabada Mıgıdık veled-i Agob'un vasi tayin edildiğine dair hüccet kayıdır.

Belge 2: Tokat Cami-i Kebir Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Süleyman b. Ebubekir'in mirasından küçük oğlu Halil ile küçük kızı Dudu'ya da pay kalmıştır. Çocuklar küçük olduğundan bu paylarını koruma altına almak için anneleri Ayşe bint-i Mehmed'in vasi tayin edildiğine dair hüccet kayıdır.

Belge 3: Tokat Hacı İbrahim Mahallesi sakinlerinden Es- Seyyid Abdi bin İbrahim'in amcası Es- Seyyid Mehmed'in tarlalarının tasarruf hakkı vefat ettiğinden kendisine intikal etmiştir. Ancak tarla üzerindeki tasarruf konusunda Es-Seyyid Ömer b. İsmail ile anlaşmazlık yaşandığına dair kayıttır.

171. Sayfa

Belge 1: Tokat Çilehane Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Hüseyin Alemdar ibn-i Hasan'ın mirası küçük oğlu Ali'ye kalmıştır. Ali küçük olduğundan mirası koruma altına almak için Asiye bint-i Mehmet'in vasi tayin edildiğine dair hüccet kayıdır.

Belge 2: Tokat Hacı İbrahim Mahallesi sakinlerinden Osman ve Mehmed ibn-i Ali ve El- Hac Ömer b. Ali arasında yaşanan tarla satışında yaşanan anlaşmazlığı bildiren belge kayıdır.

172. Sayfa

Belge 1: Tokat Mihmad Hacı Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden İsmail b. Yakup mirasını küçük oğlu Mehmed ile küçük kızları Şerife ve Emine'ye bırakmıştır. Çocukları küçük olduğundan anneleri Hatice bint-i Mustafa'nın vasi tayin edildiğine dair hüccet kayıdır.

Belge 2: Tokat Çilehane Mahallesi sakinlerinden Es- Seyyid El- Hac Mehmed Emin b. El- Hac Hüseyin adlı şahıs belli miktarda eşyası ve beş bin kuruşunun Es-Seyyid Mustafa tarafından gasp edildiği iddiası ile açılan dava kayıdır.

Belge 3: Tokat Rüstem Çelebi Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Abdullah bin El Hac

Ali'nin mirası eşi Zeynep bint-i Ömer, oğlunun oğlu küçük Ahmed, küçük kızları Kerime, Ayşe ve Şerife'ye kalmıştır. Ahmed, Kerime ve Ayşe'nin anneleri Arife bint-i Osman'ın vasi tayin edilip nafaka takdir edildiğine dair hüccet kaydıdır.

173. Sayfa

Belge 1: Tokat İvaz Paşa Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Es-Seyyid El-Hac Ahmed Efendi ibn-i İbrahim'in mirası küçük kızları Ayşe, Şerife ve Hanife'ye kalmıştır. Kızlar küçük olduğundan dolayı anneleri Emetullah bint-i Hüseyin vasi tayin edildiğine dair hüccet kaydıdır.

Belge 2: Yukarıdaki belgenin devamı niteliğinde olup, Es-Seyyid El-Hac Ahmet Efendi'nin kızlarının annesi Emetullah'a nafaka bağlanmasına dair nafaka hüccetidir.

Belge 3: İvaz Paşa Mahallesi'nden olup vefat eden Es-Seyyid El-Hac Ahmed Efendi'den küçük kızlarına intikal eden kalan miras haklarını korumak üzere vasi tayin edilen anneleri Emetullah Hanım'ı denetlemek için Ebubekir ibn-i İbrahim'in nazır olarak tayin edildiği nazırlık hüccet kaydıdır.

Belge 4: Tokat Beybağı Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Vahide bint-i Halil'in mirası eşi İsmail bin Ebubekir, büyük kızı Emine ve babasına kalmıştır. Emine, mahkemede babası İsmail hakkında annesinden kalan mirasın bir kısmını zimmetine geçirdiği için davacı olmuştur. Zaman aşımı nedeniyle dava reddedilmiştir.

174. Sayfa

Belge 1: Tokat Hoca Ahmet Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Fakiyye Zade Hacı Hasan bin Mustafa'nın mirası küçük oğlu Mustafa'ya kalmıştır. Mustafa küçük olduğundan kalan mirası koruma altına alınması için annesi Abide binti El-Hac Ömer'in vasi tayin kaydıdır.

Belge 2: Tokat Soğuk Pınar Mahallesi sakinlerinden iken Hüseyin bin El-Hac Ahmet'in vefat etmesi üzerine ardında kalan mirası küçük oğlu Hüseyin'e kalmıştır. Hüseyin daha çocuk olduğundan dolayı annesi Hamide bint-i Halil'in vasisi olarak belirlendiği hüccet kaydıdır.

Belge 3: Tokat Çekenli Mahallesi sakinlerinden iken Ebubekir bin Abdullah'ın mirası küçük kızı Ümmü Gülsüm'e kalmıştır. Kız küçük olduğundan dolayı mirası güvence altına alınması ve ihtiyaçlarının giderilmesi için annesi Rafia bint-i Ömer vasisi olarak belirlendiği hüccet kaydıdır.

Belge 4: Tokat Mihmad Hacıp Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Es-Seyit Molla Hasan bin Mustafa'nın mirası küçük oğulları; Es-Seyyid Ahmed, Es-Seyit Mustafa ve küçük kızları;

Zeynep, Şerife'ye kalmıştır. Es-Seyyid Molla Hasan'ın çocukları küçük olduğundan dolayı eşi Fatma bint-i Halil vasisi olduğuna dair hüccet kaydı düzenlenmiştir.

Belge 5: Tokat Soğuk Pınar-ı Müslim Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden El- Hac Mustafa Efendi ibn-i Abdullah'ın mirası küçük kızı Munise'ye kalmıştır. Munise'ye Mehmed bin Mustafa vasi tayin edilmiştir. Daha sonra Es-Seyyid Osman Efendi ibn-i Mehmed nazır olarak atanarak nazırlık hücceti düzenlenmiştir.

Belge 6: Tokat Akdeğirmen Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Es-Seyyid Hasan Efendi ibn-i Hüseyin'in mirası küçük oğlu Es-Seyyid Hasan ve küçük kızı Emetullah'a kalmıştır. Çocuklar küçük olduğundan Es- Seyyid Mustafa Ağa'nın vasi olarak belirlenmesi ve temel ihtiyaçlar için nafaka bağlanmasına dair kayıttır.

175. Sayfa

Belge 1: Tokat Yazıcık Mahallesi sakinlerinden Hüseyin b. el Hac Halil'in pederi Üsküdar'da misafir olarak kalır iken vefat etmiştir. El -Hac Halil'in pederinin Mustafa b. Hasan'da alacağı beş kuruşu vermesi için talepte bulunmuştur. Mustafa b. Hasan borcu olmadığını belirtip inkar etmesi üzerine açılan davanın belge kaydıdır.

Belge 2: Tokat Yar Ahmet Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Halil ibn-i Mustafa'nın mirası küçük kızı Şakire'ye kalmıştır. Şakire küçük olduğundan Fatma bint-i Osman'ın vasi olarak tayin edilmesi ve nafaka verilmesine dair hüccet kaydıdır.

Belge 3: Tokat Çay Mahallesi sakinlerinden Bakırcı oğlu El-Hac Mustafa Ağa ile El-Hac Salih Ağa ibn-i Ahmed arasında ticaret yaparken alacak verecek konusunda çıkan anlaşmazlığa dair dava kaydıdır.

176. Sayfa

Belge 1: Horuş Mahallesi sakinlerinden iken yaralanarak vefat eden Halil bin Abdullah'ın mirası eşi Hamide bint-i Abdullah ile büyük kızı Arife ve küçük Emine'ye intikal etmiştir. Arife'nin kocası ve Emine'nin vasisi olan Hasan b. Ahmed ve diğer varisler, mürisleri boynundaki uru çıkarıp ölümüne sebep olan cerahat ilminde mahir Darendeli el-Hac Mustafa b. Hasan üzerine dava açmışlardır. Mahkeme cerrah tarafından izinle ve kasıtsız işlem yapıldığından davanın reddine karar vermiştir.

Belge 2: Tokat Şücaeddin Mahallesi sakinlerinden Hatice bint-i Hasan ile Hüseyin b. Halil arasında bağ ve arsa satışı sırasında yaşanan anlaşmazlığa dair dava hüccetidir.

177. Sayfa

Belge 1: Tokat Semerkand Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Rukiye bint-i İbrahim'in mirası eşi Hasan Beşe ibn-i İsmail, büyük oğlu İbrahim, büyük kızı Rabia, küçük kızları Abide ve Fatma'ya kalmıştır. İbrahim ve Rabia dedeleri İsmail b. Halil'den onlara kalan bir kıta bağda babaları Hasan Beşe'nin hakkı olmadığına dair dava açtıkları hüccet kayıdır.

Belge 2: Tokat Çay-ı Müslim Mahalle sakinlerinden Osman Efendi ibn-i Mehmed, Ali Efendi ibn-i El-Hac Mehmed, Mustafa b. Mustafa ve Mehmed Beşe bir araya gelip mahallelerinde bahçe sahipleri olan Bahar Zade Mustafa Ağa, Samur Kaş Seyyid Mustafa, Hacı Bilal kızı Nefise, Satır oğlu Hafız Ömer ve Garip oğlu Halil Beşe'yi yıllık vermeleri gereken avarız vergilerini vermemeleri nedeniyle açtıkları dava hüccetidir.

Belge 3: Tokat Yaş Meydan Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Hatice bint-i Ahmed'in mirası küçük oğlu Mehmed ve küçük kızı Rukiye'ye kalmıştır. Çocuklar küçük olduğundan dedeleri Ahmet bin Mehmet'in vasileri olarak tayin edildiğine dair hüccettir.

178. Sayfa

Belge 1: Tokat Soğuk Pınar Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Nazar veled-i Atinas'ın mirası eşi Maryem bint-i Anastas ve babası Atinas'a kalmıştır. Merhumun babası Atinas'ın mirastan talep ettiği mallardan sonra yaşanan anlaşmazlığa dair dava hüccetidir.

Belge 2: Tokat Beybağı Mahalle sakinlerinden iken vefat eden El-Hac Ebubekir b. Ahmed'in mirası küçük oğulları Mehmed ve Mustafa'ya kalmıştır. Ebubekir'in oğulları küçük olduğundan ve mirasın güvence altına alınması için anneleri Ayşe bint-i Ahmed'in vasi olarak tayin edildiğine dair hüccet kayıdır.

Belge 3: Tokat Kabe Mescit Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Mustafa b. Yusuf'un mirası küçük oğlu Halil'e kalmıştır. Halil küçük olduğundan annesi Rukiye bint-i Halil vasisi olarak belirlenmiştir. Rukiye'nin oğlunun temel ve zaruri ihtiyaçlarını karşılamak için nafakaya bağlanmasına dair hüccettir.

Belge 4: Tokat Çay Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Hatice bint-i Mehmed'in mirası oğlunun oğlu (torunu) Ahmed b. Mustafa'ya kalmıştır. Mustafa küçük olduğundan annesi Abide'nin vasisi olduğuna dair kayıttır.

Belge 5: Tokat'ta Cedid Mahallesi sakini olup bakıma muhtaç olan Minta bint-i Haçador, mahkemede kendisine bakan üvey oğlu Ohannes veled-i Grekos'un yanında ölürse, mirası

sebebiyle Ohannes'e müdahale etmemelerini kayıt altına aldırıştır.

Belge 6: Tokat Hoca Ahmet Mahallesi sakinlerinden iken vefat eden Anna bint-i Artin'in mirası küçük kızı Şuvakat'a kalmıştır. Kız küçük olduğundan dolayı ninesi Uskuki bint-i Marduh vasisi olarak belirlendiği hüccet kayıdır.

179. Sayfa

Belge 1: Tokat'ta Meydan Mahallesi'nde büyük ve küçük köprünün altındaki karizin (kanalın) temizlenmesinden sorumlu olan mahalleler, hanlar ve hamamların tuttukları ırgatların dökümünü havi defter kayıdır.

Belge 2: Tokat kazasına bağlı Almus köyü sakinlerinden İbrahim Alemdar ibn-i Abdurrahman vekili Hüseyin b. Emin mahkemede vekilinin oğlu Abdurrahman'ı tüfek saçmasıyla yaralayıp ölümüne sebep olan İbrahim b. Mustafa'ya kan diyeti davası açmıştır. Taraflar arasında 6 parça tarla, 2 kıta bahçe ve bazı ev eşyaları karşılığında sulh akdi yapılarak mahkemede ibra hücceti düzenlenmiştir.

180. Sayfa

Belge 1: H.25 Muharrem 1218/ M. 17 Mayıs 1803 tarihli Adana pamuğu hakkında narh kayıtlarıdır.

Belge 2: Tokat Tatar Hacı Mahallesi sakinelerinden Mine bint-i Ali isimli hatunun kendisini nafaka ve elbise parası vermeden terk edip başka diyara giden kocası Salih b. Abdullah hakkında açtığı nafaka ve kisve baha davası kayıdır.

Belge 3: Tokat'ta Kabe Mescidi Mahallesi'nde kira ile oturan İstefan Keşiş veled-i Haçador'un mahkemeye giderek sahip olduğu mal varlığını büyük oğlu Serkiz ve büyük kızları Ahsaperet ve Maryem arasında paylaştırıp kayıt altına aldırıldığı hüccettir.

182. Sayfa

Belge 1: Kasap esnafının 1218 senesinin narh defteri kayıdır.

Belge 2: Tokat Kaya Mahallesi sakinlerinden Emine bint-i Osman'ın tövbe ettiğine dair kayıttır.

Belge 3: Ümmühani bint-i Mehmed'in tövbe ettiğine dair belge kayıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

TOKAT'IN COĞRAFI KONUMU, TARİHİ VE İDARİ YAPISI

1.Tokat'ın Coğrafi Konumu

Tokat, Orta Karadeniz sahil kesimiyle İç Anadolu arasında önemli bir geçit yeri olup Yeşil Irmak havzasında yer alır. Şehir, ortasından Yeşil Irmak'ın geçtiği (bu kesimdeki adıyla Tozanlı suyu) doğu-batı istikametinde uzanan, Kazova adı verilen ovanın güneyindeki dağlar arasından inen Behzat deresinin iki yamacında ve tabanında kurulmuştur⁵⁷.

Tokat'ta, Anadolu'nun kuzey kısmında, kıyı ardındaki konumu itibariyle genellikle Karadeniz iklimi etkin olmakla birlikte, iç kesimlerde karasal iklim etkileri de görülmektedir. 9955 km² olan yüzölçümünün % 41'e yakını tarım arazisi olarak kullanılmaktadır⁵⁸.

2.Tokat İsminin Menşei

Tokat isminin menşei hakkında birçok görüş vardır. Bu görüşlerden biri, şehrin Togayit Türkleri tarafından kurulduğu ve adının Togay teriminden türediği söylenmektedir. Bir diğer görüş, şehir adının “surlu şehir” anlamını ifade eden toh- kat veya “besili at” anlamına gelen tok-at kelimesinden geldiği yönünde düşünceler vardır⁵⁹.

Paul Wittek, Tokat'ın Bizans Şehri Dokeia/ Tokat olduğunu ileri sürmüş ve ileri sürdüğü çeşitli delillerle bunu ispatlamaya çalışmıştır. Sargon Erdem de Tokat kelimesinin ne anlama geldiğini çeşitli görüşlerle ispatlamaya çalışmıştır. Sargon, Paul Wittek'in görüşü çerçevesinde Dokeia kent adının çanak memleket anlamına geldiğinin söylenebileceğini, “etrafını çevreleyen dağlar arasında, gerçek bir çanak görünümünde olan ve devamlı surette içine su dolmak yani sel gelmek tehdidi altında yaşayan bu memleket için verebilecek en uygun ismin” de bu olduğunu belirtmektedir (Beşirli, 2005,s. 7).

Tokat kalesini ‘Amalika kavminden Dok-‘ad adlı birinin inşa ettiğini söyleyen Evliya Çelebi ise, Arap dilinde Dokat (bu bölgede çok yetişen bakla gibi bir çeşit nebat olup, toz haline getirildikten sonra el yıkamak için kullanılır), Acem’de Kân-ı cev (arpa vilayeti), eski Türklerde Tok-at, Ermeniler tarafından da Tohat denildiğini kaydeder (Altıntakan, 2014,s. 109).

3.Tokat Tarihi

Tokat'ın Türkler tarafından hakimiyeti Danişmendliler'in şehri 1074 tarihinde ele geçirmesiyle başlar. Danişmend Gazi zamanında Tokat bir kültür merkezi haline gelmiştir. 12.

⁵⁷ Ali Açık, “Tokat”, *DİA* (İstanbul: TDV Yayınevi, 2012), 41/226-227.

⁵⁸ Tokat İl Yıllığı, Tokat, 1967,38-39.

⁵⁹ Açık, “Tokat”, *DİA*, 41, 227.

Yüzyılın ortalarına gelindiğinde Tokat ve çevresi Anadolu Selçuklu Devleti'ne bağlandı. Selçuklu döneminde Tokat eğitim-öğretim ve kültür merkezi olarak devam etmiştir. Taşköprü, Sünbül Baba zaviyesi, Halef Sultan medresesi ve Vezir Ahmed Paşa mescidi ile türbesi Selçuklu döneminde yapılan kültür ve eğitim müesseselerindendir⁶⁰.

Tokat 14. yüzyılın ortalarından itibaren İlhanlı Devleti hakimiyetine geçmiştir. 1335 tarihine gelindiğinde ise Tokat Eretna Bey'in hakimiyetine geçti. 1381'de Kadı Burhaneddin tarafından Tokat ve çevresi ele geçirilmiştir. 1398 tarihinde Kadı Burhaneddin'in Akkoyunlu Karayülük Osman Bey tarafından mağlup ve öldürülmesi üzerine mahalli emirler arasındaki çatışmalardan yorulan ve bıkan halkın davetiyle hareke geçen Osmanlı Sultanı Yıldırım Bayezid, Sivas ve Tokat şehirlerini rahat bir şekilde ele geçirmiştir⁶¹.

1402 Ankara Savaşı'ndan sonra kuvvetleriyle birlikte Amasya'ya çekilen Mehmed Çelebi kardeşlerine karşı mücadelede Amasya ve Tokat'ı hareket üssü olarak kullandı. 1418 tarihinde Tokat'tan Bursa'ya kadar uzanan yerlerde çok büyük bir deprem yaşanmış, depremden sonra 3 ay kadar burada yaşayan halk çadırlarda kalmışlar⁶².

II. Murad döneminde Kızılcağoca oğulları Tokat ve Amasya çevresinde eşkıyalık yaparak isyan etmişlerdir. 1426 yılında Amasya valisi Yörgüç Paşa tarafından isyanlar bastırılıp, ortadan kaldırılmışlardır. 1435'te Karakoyunlu Hükümdarı İskender Mirza, Timurlu Hükümdarı Şâhruh karşısında yenilince II. Murad'dan Tokat' ta kalmak için izin istemiştir. Ancak İskender Mirza'nın adamları Tokat ve yöresine zarar vermesi üzerine Tokat'ı terk etmesi istenmiştir⁶³.

II. Mehmed döneminde Tokat, Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan tarafından 1473 tarihinde yaktırılmıştır⁶⁴. II. Bayezid devrinde Safevi Hükümdarı Şah İsmail Şiiliği Anadolu'da yayabilmek için birçok yerde harekete geçmiştir. Bu yerlerden birini oluşturan Tokat'a 1505 yılında gelmesi yörede ayaklanmalara neden oldu. Şah İsmail'in halifelerinden Nur Ali'nin 1512 tarihinde Tokat'a gelmesiyle bu bölgelerde isyanlar çıkmaya başlamıştır. Nur Ali Halife, Alevilerden oluşan 4000 kişilik ordusuyla, Osmanlı ordusunu mağlubiyete uğrattıktan sonra, Tokat'ı ele geçirerek burada Şah İsmail adına hutbe okutmuştur. Çevredeki aşiretler tarafından da desteklenen bu ayaklanma Yavuz Sultan Selim'in başa geçmesiyle bastırılmıştır. Ancak

⁶⁰ Mehmet Beşirli, *Orta Karadeniz Kentleri Tarihi I: Tokat (1771-1853)* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Yayınları, 2005),9.

⁶¹ Açıkel, "Tokat", 41/ 220.

⁶² Açıkel, "Tokat", 41/220.

⁶³ Açıkel, "Tokat", 41/220.

⁶⁴ Beşirli, *Orta Karadeniz Kentleri Tarihi I: Tokat (1771-1853)*, 9.

Yavuz Sultan Selim'in son yıllarına kadar süren bu ayaklanmalar Tokat halkına ve çevresine ciddi zararlar vermiştir. Özellikle Bozoklu Celâl'in çevresine topladığı büyük grupla çıkardığı isyan bölgeye aşırı zarar vermiştir.

17.yüzyılın ortalarına kadar Tokat'ta isyanlar ve ayaklanmalar devam etmiştir. 18. yüzyıla gelindiğinde Rus ve İran Savaşlarında Tokat'ın kavşak noktası yani yolların bu noktada kesişmesinden ötürü ağır vergilere ve yağmalamalara maruz kalmışlardır. 17. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde toprak, devletin denetim sisteminden çıkıp güçlü ailelerin ve beylerin mâlikaneleri olmaya başlamıştır.18. yüzyılın sonlarına doğru Tokat ve çevresindeki bazı iller Çapanoğlu denetimi altına girmiştir⁶⁵.

4. Tokat'ın İdari Yapısı

Tokat, Osmanlı Devleti'nde Rum Beylerbeyliğine bağlıydı. Rum beylerbeyliğinde Tokat, Amasya ve Sivas şehirleri merkez konumunda olduğundan öneminin anlaşılması için "Eyâlet-i Rûmiyye-i Suğra" olarak ifade edilmiştir. 1520 yılında Rum eyaletinin merkezi Sivas olarak belirlendi, Tokat şehri de kaza konumuna getirilmiş oldu⁶⁶. Tokat'a bağlı yerler, idari olarak Tokat'ın merkezi, nahiyeleri ve bu nahiyelere ait köylerden oluşmaktaydı⁶⁷.

4.1. Nahiyeler

Nahiye sözlükte "taraf, cihet, yöre, bölge" anlamına gelmektedir⁶⁸. Osmanlı Devleti'nde farklı biçimde karşımıza çıkan nahiye tabirinin tam olarak ne zaman ortaya çıktığı bilinmemektedir. 15. yüzyıldan itibaren Taşra teşkilâtında yoğun bir şekilde kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Osmanlı Devleti'nde XVI. yüzyıldan itibaren nahiyelerin taşra teşkilatlarında idari, coğrafi ve askeri olarak daha da belirginleşip düzenli bir şekilde yapılanma içerisine girdiği görülmektedir⁶⁹. Osmanlı döneminde her nahiyenin kendine özgü bir ismi vardı. Çoğu da yerleşim yerini almakla birlikte bazı nahiyeler coğrafi konumu ve ekonomik özelliğine göre isim alırdı. İncelediğimiz şer'iyye sicilinde geçen nahiye isimleri;

1. Dönekseâbad Nahiyesi⁷⁰
2. Venk Nahiyesi⁷¹

⁶⁵ Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1997),12.

⁶⁶Beşirli, *Orta Karadeniz Kentleri Tarihi I: Tokat (1771-1853)*, 22.

⁶⁷ Ali Açık, *XVII. Ve XVIII. Yüzyıl Tokat Tarihine Dair Bir Kaynak: 119 Numaralı İcmal Şer'iyye Sicili* (Ankara: Berikan Yayınevi,2022), 48.

⁶⁸ İlhan Şahin, "Nahiye", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, 2006), 32/306-308.

⁶⁹Şahin, "Nahiye", 32/307.

⁷⁰ TŞS. 8, 114-117.

⁷¹ TŞS. 8, 137/1.

3. Kâfirni Nahiyesi⁷²
4. Komanat Nahiyesi⁷³
5. Tozanlı Nahiyesi⁷⁴
6. Yıldız Nahiyesi⁷⁵

İncelediğimiz şer’iyye sicilinde nahiye isimleri genellikle sâlyâne kayıtlarında karşımıza çıkmıştır. Nahiyelelere bağlı köylerden alınması gereken vergi miktarları belirtilmiştir.

4.2. Mahalleler

Mahalle, birbirini tanıyan ve birbirlerinin davranışlarından sorumlu kişilerin bir araya gelerek oluşturduğu yaşam yerleşkeleridir. Osmanlı Devleti’ndeki tanımı ise, aynı mescitte ibadet eden, birbirini tanıyan ve cemaatin aileleri ile birlikte yaşamakta olan şehir kesimidir⁷⁶.

Tokat’ın 15. Yüzyılın ortalarında 56 mahallesi mevcuttu. İlerleyen zamanlarda bu sayının arttığı görülmektedir. 1772 tarihindeki avarız ve nüzul vergi kayıtlarının bize sunduğu bilgiye göre 75 adet mahallenin varlığından söz edilmektedir. 19. yüzyıla gelindiğinde ise nüfusun artmasıyla birlikte yeni mahalleler kurulmamış, var olan mahallelere yerleşilmiştir⁷⁷.

İncelediğimiz şer’iyye sicilinde mahalle isimlerinin tereke, vasi’, nafaka, tayin gibi belgelerde kişilerin nereden ve kimlerden olduğu belirtmek için yazıldığı görülmektedir. Mahalle isimlerinin bir arada bulunduğu belge türü ise avarız vergi defterleridir. Avarız vergilerinde Tokat’ta bulunan mahalle isimleri teker teker yazılıp vermeleri gereken vergi miktarları belirtilmiştir⁷⁸ ve karşılaştığımız toplamda 75 mahalle olmuştur. İsimlerini aşağıda Tablo 4’te listelenmiştir.

Tablo 4. 8 Numaralı Sicildeki Tokat Mahalleleri

<u>Acebsir</u> ⁷⁹	<u>Hacı İbrahim</u> ⁸⁰	<u>Sarı Güllük</u> ⁸¹
<u>Akdeğirmen</u> ⁸²	<u>Hacı İvaz Paşa</u> ⁸³	<u>Semer kand</u> ⁸⁴

⁷² TŞS. 8, 65/1.

⁷³ TŞS. 8, 16/1.

⁷⁴ TŞS. 8, 86/1.

⁷⁵ TŞS. 8, 118.

⁷⁶ Ömer Düzbakar, “Osmanlı Döneminde Mahalle Ve İşlevleri”, *Uludağ Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.5 (Şubat 2003): 99.

⁷⁷ Beşirli, *Orta Karadeniz Kentleri Tarihi I: Tokat (1771-1853)*, 300.

⁷⁸ TŞS. 8, 113-117/1.

⁷⁹ TŞS. 8, 80/2.

⁸⁰ TŞS. 8, 80/3.

⁸¹ TŞS. 8, 14/2.

⁸² TŞS. 8, 24/2.

⁸³ TŞS. 8, 21/1.

⁸⁴ TŞS. 8, 82/2.

<u>Akdeğirmen-i Müslim⁸⁵</u>	<u>Hoca Ahmet⁸⁶</u>	<u>Seyfettin⁸⁷</u>
<u>Akdeğirmen-i Zımmi⁸⁸</u>	<u>Horuş⁸⁹</u>	<u>Seyyid Necmeddin⁹⁰</u>
<u>Alaca Mescid⁹¹</u>	<u>İçme Su⁹²</u>	<u>Simavon Keşiş⁹³</u>
<u>Aleksan⁹⁴</u>	<u>İplik Pazarı⁹⁵</u>	<u>Siyah Puş⁹⁶</u>
<u>Baba Osib⁹⁷</u>	<u>İsa Fakih⁹⁸</u>	<u>Soğukpınar⁹⁹</u>
<u>Beybağı¹⁰⁰</u>	<u>İvaz Paşa¹⁰¹</u>	<u>Soğukpınar-ı Müslim¹⁰²</u>
<u>Cami-i Kebir¹⁰³</u>	<u>Kabe-i Mescid¹⁰⁴</u>	<u>Su İçmez¹⁰⁵</u>
<u>Cedid¹⁰⁶</u>	<u>Kaya¹⁰⁷</u>	<u>Sufuyiddin¹⁰⁸</u>
<u>Cemaleddin¹⁰⁹</u>	<u>Keçeciler¹¹⁰</u>	<u>Şucaeddin¹¹¹</u>
<u>Çâhkenli¹¹²</u>	<u>Mehmed Paşa¹¹³</u>	<u>Taşcı Mahmud¹¹⁴</u>
<u>Çaşnigir¹¹⁵</u>	<u>Melik Danışmend¹¹⁶</u>	<u>Tatar Hacı¹¹⁷</u>
<u>Çay¹¹⁸</u>	<u>Menice¹¹⁹</u>	<u>Terbiye-i Kebir¹²⁰</u>
<u>Çay-ı Müslim¹²¹</u>	<u>Meydan¹²²</u>	<u>Terbiye-i Sağır¹²³</u>
<u>Çay-ı Zımmi¹²⁴</u>	<u>Meydan-ı Müslim¹²⁵</u>	<u>Veled-i Avas¹²⁶</u>

⁸⁵ TŞS. 8, 31-32/1.

⁸⁶ TŞS. 8, 12/1.

⁸⁷ TŞS. 8, 31-32/1.

⁸⁸ TŞS. 8,31-32/1. Bu belge Mart menzil hüccetidir. Burada yer alan Mahallelerden vergiler alınmıştır.

⁸⁹ TŞS. 8, 11/2.

⁹⁰ TŞS. 8, 148/1.

⁹¹ TŞS. 8, 31-32/1.

⁹² TŞS. 8,31-32/1.

⁹³ TŞS. 8, 35/1.

⁹⁴ TŞS. 8, 165/1.

⁹⁵ TŞS. 8,31-32/1.

⁹⁶ TŞS. 8, 31-2/1.

⁹⁷ TŞS.8, 31-32/1.

⁹⁸ TŞS. 8, 68/1.

⁹⁹ TŞS. 8, 7/1.

¹⁰⁰ TŞS. 8, 136/3.

¹⁰¹ TŞS. 8, 125/1.

¹⁰² TŞS. 8, 29/2.

¹⁰³ TŞS. 8, 129/1.

¹⁰⁴ TŞS. 8, 36/1.

¹⁰⁵ TŞS. 8, 31-32/1.

¹⁰⁶ TŞS. 8, 34/2.

¹⁰⁷ TŞS. 8, 11/1.

¹⁰⁸ TŞS. 8, 31-32/1.

¹⁰⁹ TŞS. 8, 33/1.

¹¹⁰ TŞS. 8, 143/2.

¹¹¹ TŞS. 8, 106/1.

¹¹² TŞS. 8, 14/1.

¹¹³ TŞS. 8, 169/1.

¹¹⁴ TŞS. 8, 160/3.

¹¹⁵ TŞS. 8, 82/1.

¹¹⁶ TŞS. 8, 69/1.

¹¹⁷ TŞS. 8, 31-32/1.

¹¹⁸ TŞS. 8, 8/3.

¹¹⁹ TŞS. 8, 164/1.

¹²⁰ TŞS. 8, 13/2.

¹²¹ TŞS. 8, 162/2.

¹²² TŞS. 8, 25/2.

¹²³ TŞS. 8, 28/2.

¹²⁴ TŞS. 8, 31-32/1.

¹²⁵ TŞS. 8, 31-32/1.

¹²⁶ TŞS. 8, 31-32/1.

<u>Çilehane¹²⁷</u>	<u>Meydan-ı Zımmi¹²⁸</u>	<u>Veled-i Ayni¹²⁹</u>
<u>Debbağhane-i Atik¹³⁰</u>	<u>Mihmad-ı Hacib¹³¹</u>	<u>Yahudiyan¹³²</u>
<u>Debbağhane-i Cedid¹³³</u>	<u>Mihmad-ı Hacib-i Müslim¹³⁴</u>	<u>Yar Ahmed¹³⁵</u>
<u>Dere¹³⁶</u>	<u>Mihmad-ı Hacib-i Zımmi¹³⁷</u>	<u>Yaş Meydan¹³⁸</u>
<u>Dıraz-ı Müslim¹³⁹</u>	<u>Musluhiddin¹⁴⁰</u>	<u>Yaş Meydan-ı Reis Cedid¹⁴¹</u>
<u>Draz-ı Geblan¹⁴²</u>	<u>Paskal¹⁴³</u>	<u>Yazıcık¹⁴⁴</u>
<u>Gaybi¹⁴⁵</u>	<u>Rüstem Çelebi¹⁴⁶</u>	<u>Zaim¹⁴⁷</u>
<u>Geyras¹⁴⁸</u>	<u>Sabunhane¹⁴⁹</u>	<u>Zileli Hacı¹⁵⁰</u>
<u>Güzel Aşçı¹⁵¹</u>	<u>Samyeli¹⁵²</u>	<u>Zincirli Kuyu¹⁵³</u>

Yukarıda verilen mahalle isimlerine baktığımız zaman bazı mahallelerin Müslim mahallesi mi gayrimüslim mahallesi mi olduğu isminden anlaşıyor. Örneğin, Aleksan Mahallesi, Paskal Mahallesi ve Simavon Keşiş Mahallesi gayrimüslimlere ait iken Kabe Mescidi Mahallesi, Alaca Mescid Mahallesi ve Seyfettin Mahallesi Müslimlere aittir. Ancak bu mahalleler dini olarak kurulmuş olsa da Müslim Mahallesinde gayrimüslimler, gayrimüslim Mahallerinde Müslimler de yaşamaktaydı. 8 numaralı Tokat şer’iyye sicilinde de buna sıkça rastlanılmıştır. Örneğin; Terbiye-i Sağır Mahallesi bir Müslüman mahallesi olarak bilinmektedir. Sicildeki belgede burada ikamet eden Hanım bint-i Mardaros adlı gayrimüslim bir kadının tereke kaydı vardır¹⁵⁴. Bir başka örnek ise Simavon Keşiş Mahallesi gayrimüslimlere ait olmasına rağmen burada ikamet eden kişinin Çörekçi Yakub b. Hüseyin’in

¹²⁷ TŞS. 8, 72/1.

¹²⁸ TŞS. 8, 31-32/1.

¹²⁹ TŞS. 8, 31-32/1.

¹³⁰ TŞS. 8, 20/1.

¹³¹ TŞS. 8, 7/2.

¹³² TŞS. 8, 31-32/1.

¹³³ TŞS. 8, 159/2.

¹³⁴ TŞS. 8, 31-32/1.

¹³⁵ TŞS. 8, 34/1.

¹³⁶ TŞS. 8, 40/1.

¹³⁷ TŞS. 8, 31-32/1.

¹³⁸ TŞS. 8, 37/2.

¹³⁹ TŞS. 8,31-32/1.

¹⁴⁰ TŞS. 8, 89/2.

¹⁴¹ TŞS. 8, 19/1.

¹⁴² TŞS. 8, 31-32/1.

¹⁴³ TŞS. 8,31-32/1.

¹⁴⁴ TŞS. 8, 81/2.

¹⁴⁵ TŞS. 8, 49/2.

¹⁴⁶ TŞS. 8, 13/1.

¹⁴⁷ TŞS. 8, 73/3.

¹⁴⁸ TŞS. 8, 112/1.

¹⁴⁹ TŞS. 8, 140/3.

¹⁵⁰ TŞS. 8, 71/1-2.

¹⁵¹ TŞS. 8, 31-32/1.

¹⁵² TŞS. 8, 58/5.

¹⁵³ TŞS. 8, 113/1.

¹⁵⁴ TŞS. 8, 28/2.

gurema usulü miras dağıtımı belgesi mevcuttur¹⁵⁵. Son örnek olarak, Soğukpınar-ı Müslim Mahallesi adından anlaşılacağı üzere bir Müslim mahallesidir. Karşılaştığımız belge kaydında burada yaşayan kişinin Serpuk bint-i Karabet adında bir gayrimüslime ait tereke yer almaktadır¹⁵⁶. Bu örneklerle bakarak Müslim ve gayrimüslimlerin bir arada yaşadıklarını görmekteyiz. Bu durumda Tokat şehrinde farklı etnik yapıların saygı ve hoşgörü çerçevesinde bir arada yaşadığı söylenebilir.

Ayrıca, aynı ismi taşıyan mahalle isimleri de mevcuttur. Bu durumlarda mahalle isimlerinin sonlarına “Müslim” ve “Zımmi” kelimeleri getirilerek mahalle sakinlerinin Müslim mi gayrimüslim mi olduğu anlaşılır hale gelmektedir. İncelenen sicilde yer alan gayrimüslim mahalle isimleri toplu bir şekilde aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo 5. 8 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicilinde Yer Alan Gayrimüslim Mahalle Adları¹⁵⁷

Akdeğirmen-i Zımmi
Aleksan
Baba Osib
Çay-ı Zımmi
Meydan-ı Zımmi
Mihmad-ı Hacib-i Zımmi
Paskal
Simavon Keşiş
Veled-i Avas
Valed-i Ayni
Yahudiyan

4.3. Köyler

Farsça “kûy” kelimesinden gelen köy terimi Türkçede yerleşim yerlerinin en küçüğü olarak ifade edilir. Orta Asya’da köy terimi yerine kent kelimesi kullanılmıştır¹⁵⁸. İncelediğimiz şer’iyye sicilinde köy tabiri yerine Arapça kökenli “karye” kelimesi kullanılmıştır. 1772-1840 yılları arasında Tokat’ta toplam 148 köy vardır. Bu köylerden 44 tanesi Komanat nahiyesine, 40 tanesi Kafirni nahiyesine, 43 tanesi Tozanlu nahiyesine, 9 tanesi Döneseâbad nahiyesine ve

¹⁵⁵ TŞS. 8, 35/1.

¹⁵⁶ TŞS. 8, 29/2.

¹⁵⁷ TŞS. 8, 31-32/1.

¹⁵⁸ Osman Gümüşçü ve Mustafa S. Küçükbaşçı, “Köy”, *DİA* (Ankara: TDV Yayınevi, 2019), Ek-2/85.

12 tanesi Yıldız nahiyesine bağlı olduğu şer'iyye sicil kayıtlarında geçmektedir¹⁵⁹. Örneğin 17. sayfanın birinci belgesinde Komanat Nahiyesine bağlı Köylerin transkripsiyonu şu şekilde yer almaktadır:

Nâhiye-i Komanat tabi-i Tokat

Karye-i Gegsi 160 kuruş, Karye-i İzbesti 210 kuruş, Karye-i Difye 210 kuruş, Karye-i Yelpe 50 kuruş, Karye-i Zazara 40 kuruş, Karye-i İze 70 kuruş, Karye-i Kemkez 80 kuruş, Karye-i Esdiğin 100 kuruş, Karye-i Cincife 100 kuruş, Karye-i Kızıl 160 kuruş, Karye-i Tekye ve Tazular 40 kuruş, Karye-i Hulvar 110 kuruş, Karye-i Ohtab 110 kuruş, Karye-i Dönekse ba fermanı ali maktu 50 kuruş, Karye-i Armus 110 kuruş, Karye-i Omala 120 kuruş, Vizeri 263 kuruş, Karye-i Acı Pınar 100 kuruş, Karye-i Boyalı 130 kuruş, Karye-i Çördük 40 kuruş, Karye-i Sideni 170 kuruş, Karye-i Kevahlık 100 kuruş, Karye-i Gevrek 100 kuruş, Karye-i Firadoksi 519 kuruş, Karye-i Fenk 600 kuruş, Karye-i Mordos Oba 300 kuruş, Karye-i Kikoros 300 kuruş, Karye-i Bayram 60 kuruş, Karye-i Beş Viran 160 kuruş, Karye-i Eski 40 kuruş, Karye-i Zodu 40 kuruş, Karye-i Gevle 100 kuruş, Karye-i Çöreği Büyük 60 kuruş, Karye-i Üçgöl 250 kuruş, Karye-i Kızıl Dere 40 kuruş, Karye-i Kadı Vakfı 180 kuruş, Karye-i Mamu mea Tut 100 kuruş, Karye-i Dekseci 15 kuruş, Karye-i Beğli 30 kuruş¹⁶⁰.

İncelediğimiz şer'iyye sicilinde geçen köy isimleri sâlyâne kayıtlarında geçmektedir ve aşağıdaki gibi bağlı bulundukları nâhiye isimleriyle birlikte yer almaktadır. Aşağıdaki nahiyeler arasında Venk nahiyesi ve köyleri yer almamaktadır. Bunu sebebi, nahiyelerin köy dağılımını gösteren salyane kaydının tutulduğu 7 Muharrem 1219/18 Nisan 1804 tarihi öncesinde Venk nahiyesinin kaldırılarak köylerinin Kafirni ve Komanat nahiyelerine aktarılmış olmasıdır.

Tablo 6. Dönekseâbad Nahiyesine Tabi Köyler¹⁶¹

1.Esdikin	4.İze	7.Tazular
2.Gireni	5.Kemkez	8.Üçgöl
3.İfede	6.Ohtab	9.Yenice

Tablo 7. Kâfirni Nahiyesine Tabi Köyler¹⁶²

1.Alemdar	13. Hafıza	25. Şehiler
-----------	------------	-------------

¹⁵⁹ Ali Açıklı ve Abdurrahman Sağır, *Osmanlı Döneminde Tokat Merkez Vakıfları-Vakfiyeler*, (Tokat: GOP Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2005),18.

¹⁶⁰ TŞS. 8, 17/1.

¹⁶¹ TŞS. 8, 117/2.

¹⁶² TŞS. 8, 116-117.

2. Çat	14. İbavlu	26. Şık
3. Çeğçek	15. Karadere	27. Teknecik
4. Çeğetler	16. Kınık	28. Teyeri
5. Çiftlik	17. Matos	29. Toğarım
6. Daduhta	18. Meğüllü	30. Tomara
7. Eftelit	19. Menkir	31. Topalak
8. Ekseri	20. Muhad	32. Varzıllar
9. Filtise	21. Oncan	33. Yabacak
10. Gevle	22. Ömerli	34. Yazıcık
11. Gök	23. Pir Hasan	35. Yoldacı
12. Gölgeci	24. Sideni	36. Zafırı

Tablo 8. Komanat Nahiyesine Tabi Köyler¹⁶³

1. Acıpınar ve Kışla	12. Cincife-i Sağır	23. Gevrek	34. Komanat-ı Zımmi
2. Ahmedalanı	13. Çalkuru	24. Hulvar	35. Mamu maa Tut
3. Aluç	14. Çördük	25. İzbesti	36. Martosoba
4. Armus	15. Daylıhacı	26. Kadıvakfı	37. Mülk
5. Bayram	16. Difye	27. Kevahlık	38. Omala
6. Beğlü	17. Dihoy	28. Kızıl	39. Saltuk
7. Beşviran	18. Eski	29. Kızıldere	40. Sideni
8. Bizeri	19. Fenk	30. Kızıllöz	41. Şeyh
9. Boyalı	20. Firadökse	31. Kireni	42. Yelpe
10. Bula	21. Geksi	32. Kirkoros	43. Zarara
11. Cincife-i Kebir	22. Gevle	33. Komanat-ı Müslim	44. Zodu

Tablo 9. Tozanlu Nahiyesine Tabi Köyler¹⁶⁴

1. Abdurrahmanlu	15. Ficek	29. Ohturum
2. Adamlı	16. Gölcük	30. Oyukuru
3. Alan ma'a Karkın	17. Günkese	31. Pusat
4. Alanyurdu	18. Hisarcık	32. Rumcuk

¹⁶³ TŞS. 8, 115-116.

¹⁶⁴ TŞS.8, 117.

5.Buhya	19. Hize	33.Sarıöyük
6.Boyalı	20.İpsele	34.Sarsı
7.Bozkuş	21.Karadiz	35.Semayıl
8.Cermeş	22.Kebes	36.Şik
9.Çalica	23.Kızıkapın	37.Tafennes
10.Değeryeri	24.Kol	38.Tarukolu
11.Divriğin	25.Kozağacı	39.Tomanud
12.Ermenis	26.Kozluca	40.Tovza
13.Eski	27.Kökse	41.Yavşancık
14.Eyüb	28.Müsile	42.Zora

Tablo 10. Yıldız Nahiyesine Tabi Köyler¹⁶⁵

1.Aslandoğmuş	4.Geçdinhacı	7.Sarıyar	10.Yakub Oğlanı
2.Beduhtun	5.Herkele	8.Şeyh Çobanı	11.Yıldıs
3.Çiftlik maa Karkın	6.Killik ma'a Köpek	9.Yakub	12.Yusuf Oğlanı

4.4. Tokat'taki İdari Görevliler

4.4.1. Ehl-i Örf ve Askeri Görevliler

Osmanlı Devleti'nde toplum askeri (yönetenler) ve reâyâ (yönetilenler) olmak üzere iki başlık altında sınıflandırılır. Askeri grup yetiştirme tarzlarından ve üstlendikleri sorumluluklardan dolayı ehl-i şer' ile ehl-i örf olarak kendi içinde ikiye ayrılır. Ehl-i örf padişahın yürütme gücünü temsil etmektedir. Bu gruba ait olan kişilere ehl-i seyf de denilmekteydi¹⁶⁶. Ehl-i Seyf kılıç sahibi ve kılıç kullanımında ustalaşmış kişiler anlamında da kullanılmaktaydı. Ehl-i örf idare memurları için de kullanılan bir tabirdir¹⁶⁷. Bu gruba mensup kişiler, hizmetleri karşılığında Timar Sistemi¹⁶⁸ çerçevesinde reayadan vergiler toplayarak maaşlarını alırlardı.

4.4.1.1. Mutasarrıf

Mutasarrıf, Osmanlı Devleti idari teşkilatı altında bulunan makamların memuriyet ve

¹⁶⁵ TŞS. 8, 118.

¹⁶⁶ Mehmet İpşirli, "Ehl-i örf", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınevi, 1994), 10/519.

¹⁶⁷ Levent Şahin, *26 No'lu Amasya Şer'iyye Sicil Defterinin Analizi* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 74.

¹⁶⁸ Tımar: bakım, ilgi manalarına gelir. Tımar Sistemi ise, Osmanlı Devleti'nin askeri- idari yapısını desteklemek amacıyla kurulmuştur. Bu sistem sayesinde devlete ait olan miri araziler düzenli bir şekilde işletilmiş, bu arazilerden atlı askerler yetiştirilmiş ve vergiler toplanmıştır. Halil İnalcık, "Tımar", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41/168-173.

görevlerini üstlenen kişilere denir¹⁶⁹. Mutasarrıflar sancakların başındaki en büyük idareci konumunda olan görevlilerdi. Mutasarrıf olan kişilerin; dürüst, güvenilir, yönetimde deneyimli, zeki ve dindar olmaları gerekmektedir.

Sancağın en büyük idarecileri olduğundan görev kapsamı da oldukça geniştir. Örneğin mutasarrıflar bulunduğu sancağın asayişini sağlama, o bölgeye atanan memurlara yardımcı olmak, savaş zamanlarında askerleri hazır hale getirmek gibi birçok görevi vardır. İncelediğimiz şer’iyye sicilinde mutasarrıflar hakkında herhangi bir belgeye rastlanılmamıştır.

4.4.1.2. Mütesellim

Mütesellim, sözlük anlamı “teslim edilen şeyi alan, kabul eden” olarak tanımlanmaktadır. Osmanlı Devleti’nde birden fazla idari görevler için kullanılan bir tabirdir. Beylerbeyinin ve sancak beyinin büyük yardımcıları konumunda olan mütesellimler, beyleri yerine vekil olarak sefere katılırlar ya da sefere katılmadıklarında onların yeri boş kalmasın, görev aksamasın diye yerlerinde duran, yeri geldiğinde vergileri toplayan kişilerdir¹⁷⁰.

Mütesellim tayinleri belirli bir merkeze iki farklı şekilde yapılırdı. Birinci olarak bir görevlinin geçici olarak görev yerinden başka bir yere gitmesi üzerine “Kaimmakâm” adı verilen kimseleri yerlerine tayin etmeleri idi. İkinci olarak ise sancaklara devamlı bir şekilde tayin edilenlerdi. Mütesellimlerin tayinlerini ve görevlerinden azl etme görevi reisü’l-küttablara aitti¹⁷¹.

Beylerbeyi veya sancak beyinin mütesellim tayin edeceği kişinin bir ferman ile İstanbul’dan onaylanması gerekmektedir. Mütesellim olarak tayin edilecek kişi dilekçe yazarak kapı kethüdâsı aracılığıyla merkeze bildirip ferman talep ederdi. Beylerbeyi veya sancak beyinden gelen buyruldu ilgili sancağın kadısına bildirilirdi.

Bilindiği üzere Osmanlı Devleti’nde 17. yüzyılın ikinci yarısından sonra birçok kurumda bozulmalar meydana gelmiştir. Özellikle 18. yüzyılda yoğun savaşların yaşanması ve bu savaşların uzun zaman alması nedeniyle sancak beyleri görev yerlerinde bulunamamıştır. Bu nedenle sayıları fazlaşan vezirlere sancakların çoğu arpalık olarak verilmiştir. Bu sancaklara da mütesellim tayin edip İstanbul’da oturmaları sonucunda mütesellim sayısı hızlıca artmıştır. Bunun sonucunda önemli ve kudretli ailelere mensup mütesellimler ile bölgenin ileri gelenleri arasında çatışmalar çıkmıştır. Böylece bozulmaya başlayan Mütesellimlik kurumu

¹⁶⁹ Ali F. Örenç, “Mutasarrıf”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınevi, 2020), 31/377.

¹⁷⁰ Yücel Özkaya, “Mütesellim”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınevi, 2006), 32/ 203-204.

¹⁷¹ Gülten Altıntakan, *1 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicilinin Analizi*, (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 119.

Tanzimat'tan sonra ıslah edilmeye çalışılmıştır. Ancak ıslah edilmesi pek mümkün olmadığı anlaşıncı ortadan kaldırılmıştır¹⁷².

İncelediğimiz şer'iyye sicilinde mütesellim tayini ve vergileri toplamalarına dair belgelere rastlanılmıştır¹⁷³. Ele alınan bir sicil kaydında ağnam vergisinin usulünce toplanması için mütesellim, ayan ve zabitanın tayin edildiği bilgisi yer almaktadır¹⁷⁴. Tespit edilen bir başka belge kaydında, Sivas eyaleti valiliğine tayin olunan eski Diyarbakır valisi el- Hac Mehmed Paşa'nın Sivas'a gelişine kadar işleri görmek üzere Sivas eşrafından Lütfullah Bey'in mütesellim tayin edildiğini bildirilmiştir¹⁷⁵.

4.4.1.3. Yeniçeri Serdarı

Kanuni Sultan Süleyman ile oğlu Bayezid arasında çıkan anlaşmazlık sonucunda Bayezid isyan etmiştir. 1559 yılında yaşanan bu vakadan dolayı Kanuni Sultan Süleyman asayiş sağlamak için yeniçerileri taşralara göndermeye başlamıştır. Yeniçerilerin gittikleri eyalet ve sancaklarda düzenli bir biçimde kalmaları için başlarına Yeniçeri Ocağı'ndan serdar da seçilmiştir. Yeniçeri Serdarı, Yeniçeri Ağasının mektubu ile ilgili bölgelere tayin olunurdu.

İncelediğimiz şer'iyye sicilinde Yeniçeri Serdarı karşımıza şu şekilde çıkmaktadır; Anadolu Eyaleti valiliğine atanan Alaaddin Paşa'nın görev yerine varıncaya kadar ihtiyaç duyacağı yük hayvanları ile zahirenin hazır edilmesi ve asayişin sağlanması için güzergahtaki kazaların yetkililerine yazılan buyruldu kaydı mevcuttur. Bu yetkililer arasında Yeniçeri Serdarı da yer almaktadır¹⁷⁶.

4.4.1.4.Şehir Kethüdâsı

Şehir kethüdâları, Osmanlı Devleti'nde şehir ve kasaba gibi yerleşim yerlerinde mali konularda devletle halk arasında bir köprü niteliğindedir. Şehir kethüdâlarının başlıca görevlerini şu şekilde sıralayabiliriz: Vergilerin adaletli dağıtılmasını sağlamak, yönetici kesiminden gelen görevlilerin ve yola çıkan askeri birliklerin konaklamalarına yardımcı olup güzel bir şekilde ağırlamak¹⁷⁷.

Şehir kethüdâları şehrin ileri gelenleri tarafından seçilirdi. Seçilen kethüdânın resmen tayini ise kâdının arzı üzerine merkezden berât alındıktan sonra olurdu. Şehir kethüdâlığı için

¹⁷² Özkaya, "Mütesellim", *DİA*, 32, 204.

¹⁷³ TŞS. 8, 67/1, 77/2.

¹⁷⁴ TŞS. 8, 67/1.

¹⁷⁵ TŞS. 92/1.

¹⁷⁶ TŞS. 8, 71/3.

¹⁷⁷ Şahin, 26 No 'lu Amasya Şer'iyye Sicil Defterinin Analizi, 81-82.

özel bir özelliğin aranmadığı, halk tarafından ve şehrin ileri gelenleri tarafından onay alınmanın yeterli olduğu görülmektedir¹⁷⁸.

Şehir Kethüdâları 17. yüzyılın sonlarından itibaren ayanların güç kazanmasıyla birlikte önemini yitirmeye başlamışlardır. 19. yüzyıla gelindiğinde ise sayılarının oldukça azaldığı görülmektedir.

İncelediğimiz şer’iyye sicilindeki belgelerde kethüdâ sade kullanımı çoğunlukta olup, bizzat şehir kethüdâsı olarak adlarının geçtiği bir belgeye rastlanılmıştır¹⁷⁹.

4.2.Ehl-i Şer’ ve Ulemâ Mensupları

Osmanlı hukuku şer’i hukuk ile örfi hukuk olmak üzere iki temel başlık altında şekillenmektedir. Örfi hukuk padişahın bizzat oluşturduğu hukuk kurallarından meydana gelirken, şer’i hukuk İslam’ın oluşturduğu yani temeli Kur’an ve sünnete dayanan hukuk kurallarıdır. Şer’i hukuk ve örfi hukuk farklı alanlarda kendini göstermektedir. Kadı, naip, müftü gibi görevliler kaza bölgesinde başlıca ehl-i şer’ mesuplarıdır.

4.2.1. Kadı

Kadı, Kur’an-ı Kerim’in Taha Suresinde (20/72) “hükmünü, sözünü geçiren” anlamında kullanılmıştır¹⁸⁰. Kadı Osmanlı Devleti’nin, mahkemelerinde hakimlik görevini üstlenen kişidir. Bazı belgelerde kadı yerine “hakimü’l- vakt” veya hakimü’ş-şer” olarak da geçmektedir. Bu isimlerin yanı sıra kent ve kasabaların günümüzde belediyelerin yaptığı birçok işleri yapan, noterlik işleri ile de uğraşan, kararlarının ve yetkilerinin önemli olduğu kişiye de kadı denirdi¹⁸¹. Kadılar Osmanlı’da şer’i ve hukuki bütün meseleler, şer’i mahkemelerde Hanefi fikhî temel alınarak çözüme kavuşturulurdu.

Osmanlı Devleti’nin temelini oluşturan en önemli kavram adaletti. Bu nedenle kurulduğu ilk dönemlerden itibaren fethettiği bölgeleri adaletli bir şekilde yönetmek için kadı tayin ederdi.

Kadılık İslam hukuk tarihinin merkezinde yer alan bir memuriyettir. Osmanlı Devleti’nde ise kadı, genişleyen görevleriyle son Osmanlı çağına kadar en önemli mülki amir ve yargıçtır (Ortaylı, 2019, s. 19).

Bir kişinin kadı olması için bazı özellikler taşıması gerekmektedir. Bu özellikler şunlardır: erkek olması, reşit olması, adaletli ve dinine düşkün olması, objektif bir şekilde

¹⁷⁸ Şenol Çelik, “Şehir Kethüdâsı”, *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/451-453.

¹⁷⁹ TŞS. 8, 86/3.

¹⁸⁰ Fahrettin Atar, “Kadılkudat”, *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/70.

¹⁸¹ Zekeriya Bülbül, *Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti ve Tarihi* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2013), 201.

olayları ele alması, medrese eğitimini tamamlamış İslam hukukuna hakim biri olması, temyiz gücüne sahip olması, vb.¹⁸². 16. yüzyılın ortalarına kadar, kazaskerlik ilmiye sınıfının yüksek makamı olduğundan mevleviyet adı verilen büyük kadılıklar dahil olmak üzere bütün kadıların tayinleri kazaskerler tarafından yapıldı. Divan-ı Hümayun toplantılarında kadı tayinleri padişaha sunulur ve onay alınmasıyla tayinler gerçekleşirdi. Ancak mevleviyet denilen büyük kadıların tayin arzları sadrazam tarafından padişaha yapıldı.

Osmanlı Devleti'nde idari teşkilat vilayet, sancak ve kaza olarak 3 kısma ayrılır. İdari teşkilat içerisindeki kaza bir diğer adıyla kadılıklar, Osmanlı Devlet idaresinin temelini oluşturan yapılarındandır. Kadılıklar sancak ve eyalet olarak iki sınıftan meydana gelirken kaza kadılıkları, Anadolu, Rumeli ve Mısır kazaları olarak 3 sınıftan oluşmaktaydı. Rumeli'de kadılık yapanlar Rumeli Kazaskeri Defteri'nde kayıt altına alınırken, Anadolu kazalarında kadılık yapanlar Anadolu Kazaskeri Defteri'nde kayıt altına alınıyorlardı. Medreseden icazet alarak mülazım olanlar müderrislik ya da kadılık yapmak için yollarını seçerlerdi. Müderrisliği seçen kişiler daha sonradan kadılığa da geçebilirlerdi. Kadılıklar derecelerine göre şu şekilde sıralanabilir¹⁸³:

- Nahiye Kadılıkları
- Kaza Kadılıkları
- Sancak Kadılıkları
- Eyalet Kadılıkları
- Taht Kadılıkları

Kadılar hizmet süreleri, derecelerine göre değişirdi. Süresi dolan kadılık boşalmış sayılırdı. Boşalan kadılık makamına en kıdemli kadılardan biri gönderilirdi¹⁸⁴.

Kadı kaza merkezi olan kasabada oturup çevresindeki nahiyelere naip atar o bölgede nahiye mahkemesi açtırırdı. Kadının öncelikli görevi şeriatı ve kanunu uygulayan yargı hakimliği idi. Bu görevinin yanı sıra padişahın idari ve mali emirlerinin yerine getirilmesi hususunda gözetlemeler yapmak görevleri arasındaydı. Kadılar aynı zamanda bulundukları bölgelerin belediye işlerini de üstlenmişlerdi. Günümüzde de noterlikte yapılan işlemlerin kadılar tarafından da yapıldığını görmekteyiz. İncelediğimiz şer'iyye sicilinde de bunu net bir

¹⁸² İlber Ortaylı, *Kadı* (İstanbul: Kronik Yayınları, 2019), 21.

¹⁸³ İsmail H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı* (Ankara: TTK Basımevi, 1988), 91.

¹⁸⁴ Bülbül, *Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi*, 201.

şekilde görmekteyiz. Örneğin; alım satım işlemleri¹⁸⁵, vasi tayini¹⁸⁶, miras paylaşımı¹⁸⁷ vb.

Kadınların görevlerini yaptıkları zamana “müdde-i ittisâl” ya da “zaman-ı ittisâl” denilirdi. Kadınların belirli süre aralığında görev yapma hakkı vardı. Bu süre büyük kadınlar için bir yıl olarak belirlenirken kaza kadınları için iki yıl ya da 20 ay olarak belirlenmişti. Kadınlar maaşlarını bizzat devletten almazlardı. Geçimlerini baktıkları dava ve yaptıkları işlemler üzerinden alınan harçlardan sağlardı¹⁸⁸.

4.2.2.Nâ'ib

Nâ'ib sözlükte “birini temsil etmek, birine vekalet etmek” anlamına gelmektedir¹⁸⁹. Terim olarak da bir yerin asıl sahibi yani sorumlusu yerine geçici olarak görevi üstlenen kişidir. Osmanlı Devleti’nde nâib, kadı yerine görevlendirilen vekillerdir. Nâibler de kadınlar gibi ilmiye sınıfına mensup olup fıkıh alanında ihtilafları çözebilecek kadar bilgili kişilerdi. Nâ'ib kadı yardımcıları olarak kadı tarafından belirlenir ve Anadolu Kazaskerliği ya da Rumeli Kazaskerliği tarafından onaylatılırdı. Osmanlı’da kadı tayin edilirken nasıl itinalı bir şekilde dikkat ediliyorsa nâib atamasında da o denli dikkat ediliyordu. Kadıda aranan bilgi birikimi, ahlak güzelliği, güvenilirliği gibi özellikler nâiblerde de aranırdı¹⁹⁰.

Nâiblerin görev süreleri belirli değildi, süresiz olarak tayin edilirdi. Fakat belirli süreler içerisinde görev değişiklikleri gerçekleşirdi. Bazı istisnai durumlarda yirmi beş ve otuz yıl aynı yerde nâiblik yapan görevliler de mevcuttu. Nâibler, görevlerinde yetersiz ve bilgisiz kalırlarsa ve yahut yolsuzluk gibi yollara karışırlarsa görevlerinden azledilirdi¹⁹¹.

Nâiblik zaman içerisinde giderek yaygınlaşmıştır. Osmanlı Devleti kadınları yerlerine atadıkları nâibleri çoğunlukla sorgu hakimleri olarak görevlendirmişlerdi. Bunun yanı sıra yargı yetkisi olan nâibler de mevcuttu. Görevlerinden dolayı nâibler üç başlık altında ele alınmaktadır:

1. Kaza Nâibleri : Kaza kadınlarının, kazalarına bağlı nahiyelere tayin ettikleri nâib memurlarıdır. Nâibler burada şer-i muamelelere bakarlardı¹⁹².
2. Mevâli Nâibleri: Büyük kadınların bizzat gitmeyip yerlerine vekil olarak

¹⁸⁵ TŞS. 58/2 ,137/3.

¹⁸⁶ TŞS. 130/ 2, 141/3, 149/1.

¹⁸⁷ TŞS. 10/2, 26/2 .

¹⁸⁸ Şahin, 26 No’lu Amasya Şer’iyye Sicil Defterinin Analizi, 82-84

¹⁸⁹ Casim Avcı, “Nâib”, *DİA* (İstanbul: TDV Yayınevi, 2006), 32/312.

¹⁹⁰ Mehmet İpşirli, “Nâib”, *DİA* (İstanbul: TDV Yayınevi, 2006), 32/312.

¹⁹¹ Şahin, 26 No’lu Amasya Şer’iyye Sicil Defterinin Analizi, 84.

¹⁹² Bülbül, *Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi*, 204.

gönderdikleri memurlara denir¹⁹³.

3. Arpalık Nâibleri: Ulemaya arpalık olarak verilen şer'i işleri yapmak için görevlendirilen nâib memurlarıdır¹⁹⁴

İncelediğimiz 8 numaralı Tokat şer'iyye sicilindeki bir belgede Tokat nâibi olan Es-Seyyid Mevlana Abdurrahman Efendi'nin görevine devam etmesine dair mektup kaydı mevcuttur¹⁹⁵. Bir başka belge kaydında ise Es-Seyyid İsmail Zühdü Efendi'nin Tokat şehrine nâib olarak atama mektubu kaydı bulunmaktadır¹⁹⁶.

4.2.3. Müftü

Müftü, Osmanlı Devleti'nde dini ve hukuki danışmanlık hizmetinde bulunan kişidir. Müftüler genellikle fetva verdiklerinden dolayı bu ismi almaktadır. Müftüler, kadıların vermiş olduğu hükümlerin şer'i hukuka uyup uymadığı hususunda yardımcı olurdu. Bizzat mahkemede bulunmayan müftüler, davaları inceleyip haklı bulduğu tarafı mahkemeye ibraz ederek bildirirdi. Bazı durumlarda kadı bizzat müftüye başvurup fetva aldığı olurdu. Mahkemede karar verirken fetvaya uygun olmasına dikkat ederdi. Kadıların verdiği kararlarda adaletsizlik yaşanmaması için müftülere danışmaları müftülerin önemini artırmıştır. Müftüler kazalarda sadece dini konularda değil, sosyo- ekonomik, idari konularda meydana gelen sorunların çözümleri için de ilk başvuru kişilerdendi.

Müftüler, Şeyhülislam'ın arzı ve padişahın onayıyla atanırlardı. Şehrin ileri gelenleri kadı ve yöneticilere başvurarak müftü önerisinde bulunabilirdi¹⁹⁷.

İncelediğimiz 8 Numaralı Şer'iyye Sicili'nde, müftü Seyyid Osman Efendi'nin yerine Hafız Ali Efendi'nin Tokat Müftülüğüne atanmasına dair belge kaydı mevcuttur¹⁹⁸.

4.2.4. Şuhûdu'l-hâl

Şuhûdu'l-hâl, mahkemede yargılama yapılacağı sırada hazır olarak bulunan şahitlerdir. Bu şahitler şehrin ileri gelenlerinden olup, toplumca güvenilir, dürüst ve bilirkişi olarak tanınırlardı. Mahkemede bir gözlemci niteliği de taşımaktaydı¹⁹⁹. Şuhûdu'l-hâl grubunun sayıları farklılık göstermekteydi. Kimi zaman birkaç kişi iken kimi zaman yirmiye kadar çıktığı görülmektedir.

¹⁹³ Bülbül, *Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi*, 205.

¹⁹⁴ Şahin, *26 No'lu Amasya Şer'iyye Sicil Defterinin Analizi*, 85.

¹⁹⁵ TŞS. 8, 45/1.

¹⁹⁶ TŞS.8, 58/1, 58/2 . Bu sayfadaki birinci belgedeki nâib atama belgesi tamamen Arapça diliyle yazılmıştır. Ancak ikinci belgede Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

¹⁹⁷ Şahin, *26 No'lu Amasya Şer'iyye Sicil Defterinin Analizi*, 86.

¹⁹⁸ TŞS. 8, 96/3.

¹⁹⁹ Açıkel, *XVII. Ve XVII. Yüzyıl Tokat Tarihine Dair Bir Kaynak: 119 Numaralı İcmal Şer'iyye Sicili*, 6.

Kadılar şer'i hukuk ile örfi hukuku çok iyi bilmelerine rağmen gittikleri bölgelerdeki yörelere ait yerli örf ve adetlerde yabancılık yaşamalarından dolayı karar verirken tereddütler yaşadıkları olmuştur. Bu yüzden şuhûdu'l-hâl grubunun mahkemede bulunması hem kadı için hem de orada bulunan davalı- davacı için yararlı olmuştur²⁰⁰.

İncelenen sicilde şuhûdu'l-hâl grubu vasi belgelerinde²⁰¹, vakfiye senetlerinde²⁰², alacak- verecek ve şikayet konulu belgelerde²⁰³ karşımıza çıkmaktadır. Belgelerin en son kısmında yer almaktadır. Karşılaşılan şuhûdu'l-hâl isimleri şu şekildedir: Es- Seyyid Şaban Çelebi ibn-i Hamza, El-Hac Ebu Bekir Serdar mezbur, Musa b. Abdulkerim, El- Hac Mustafa tabi şeyh²⁰⁴. Bir başka belgede ise şuhûdu'l-hâl grubu isimleri: Hafız Ali Efendi Elbistani, Ali Efendi Dedeli, Es- Seyyid Osman Efendi Müezzîn Zade, Ömer Efendi an Molla Tabi, Molla İbrahim b. Mehmet Berber²⁰⁵.

Yukarıda gördüğümüz üzere mahkemede hazır bulunan şahitler seyyid kökenli, hafız, hacca gitmiş kişilerden seçilmiştir. Buradan da kolay kolay yalan söylemeyen dinine bağlı kimselerden seçildiği söylenebilir.

²⁰⁰ Altıntakan, *1 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicilinin Analizi*, 125.

²⁰¹ TŞS. 8, 129/2, 129/3, 130/2, 142/1, 142/2.

²⁰² TŞS. 8, 28/1, 99/1, 99/2, 120/1, 122//1.

²⁰³ TŞS. 8, 130/1, 30/1.

²⁰⁴ TŞS. 8, 99/2.

²⁰⁵ TŞS. 8, 28/1.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TOKAT'IN SOSYO-EKONOMİK YAPISI VE MÜESSESELERİ

İncelediğimiz H. 1218-1219 (M. 1803-1804) tarihli 8 numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nde iktisadi ve sosyal yapıyı ortaya koyacak olan aile hayatı, Müslim- gayrimüslim ilişkileri, vakıflar, eşkıyalık olayları ve asayiş ile ilgili çok az sayıda belge bulunmaktadır. Eldeki belgeler çerçevesinde sosyal ve iktisadi yapı hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır.

1. İktisadi Yapı

Orta Karadeniz sahil kesimiyle İç Anadolu bölgesi arasında önemli bir yere sahip olan Tokat, Selçuklular döneminde ticaret açısından altı büyük şehirden biriydi. Daha sonraları İlhanlıların baskısı altında kalsa da 14. yüzyıl sonlarına doğru Osmanlı hakimiyetine girdi. Osmanlı Devleti'nin yükselme döneminde Tokat şehri yeniden tarım ve ticaret merkezlerinden biri olmuştur. Özellikle Tokat yolcuların, tüccarların, kervanların geçiş yolu üzerinde olması sebebiyle 17. yüzyılda transit ticaret merkezi haline gelmiştir. 1701 yılında Tokat'a gelen Batılı seyyah Turnefort şu sözlerle Tokat'ı ifade etmektedir:

Tokat, küçük Asya Ticaretinin merkezi sayılmalıdır (Özgen, 2008, 142).

Bir diğer Batılı seyyah olan İnciciyan 18. Yüzyılda Tokat'a gelip, şu sözleri söylemiştir:

Tokat, Türkiye'nin en faal ticaret merkezidir ve her taraftan oraya kervanlar gelir, Kayseri'den on günlük yolla gelen kervanlar, kök boya ve bir nevi sarı boya, Ankara'dan on üç günde gelen kervanlar saf ve diğer emtia, İzmir yolunu yirmi beş günde kat eden kervanlar muhtelif mallar getirip Tokat'tan bez, bakır ve demir mâmulatı vs. götürür. Erzurum'dan on beş günde gelen kervanlar, işlenerek mâmul halde tekrar Erzurum'a götördükleri bakır ve demir eşya, Diyarbakır'dan 18 günde gelen kervanda bez ve palamut getirirler. Eskiden, Musul yolu Hint'ten ve İran'dan da tacirler Tokat'a gelirlerdi. Fakat hayli zamandan beri artık gelmiyorlar (Özgen, 2008, s.142).

Tokat bulunduğu konumun etkisiyle yani birçok ticari yolun ortak noktası olması sebebiyle esnaf bakımından farklı gruplara ev sahipliği yapmıştır. Özellikle ipek işlemeciliği, deri imalatı, bakır işletmeciliği, pamuk işletmeciliği ve Tokat'a özgü basma imalatı ile ön plana çıkmaktadır. Tokat'ın en gelişmiş esnaf dallarının başında dokumacılık gelmektedir. Bu kentte 18. yüzyılın sonlarına kadar dokumacılık sürekli olarak yükseliş göstermiştir.

İncelediğimiz 8 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicilinde isimleri geçen esnaflar şu şekildedir: Bakkalan (bakkallar), Penpeciyan (pamukçular), Setenciyan (tahıl dövenler) , Nalcaciyan (nal satıcıları), Kirişçiyan, Nalbandan, Temürciyan, Boyaciyan, Attaran, Kassaban (kasaplar),

Kumciyan, Arpacıyan, Kassaran (çamaşır yıkayıcı), Basmacıyan (dokumacılar), Urgancıyan, Hurdacıyan, Semerci, Keçeci, Bezzezan (bezçiler), Koltukçu, Keresteci, Debbağan (dericiler), Duhancıyan (tütüncüler), Kazğancı, Haffafan (ayakkabıcılar), Manav, Kalbakçı, Kavukçu, Manav, Peştamalci, vb²⁰⁶.

İncelediğimiz şer'iyye sicilinden yola çıkarak Tokat'ın iktisadi yapısını tam manasıyla ele alamazsak da sicilde yer alan belgeler doğrultusunda fikir sahibi olmak mümkündür. 8 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicilinde düzenli olarak vergilerin toplandığı söylenebilir. Şer'iyye Sicili 1803 ile 1805 yılları arasını kapsamakla birlikte, sicilde toplamda 7 adet sâlyâne yani yıllık vergi kaydı mevcuttur²⁰⁷. Bu vergi kayıtları dışında Osmanlı Devleti'nde 6 ayda bir alınan Mart Menzil Hüccetinden 4 adet belge²⁰⁸, Eylül Menzil Hüccetinden 3 adet belge vardır²⁰⁹. Bu vergilerden ayrı olarak sicilde ale'l-hisap olarak geçen vergi kaydı ile de karşılaşmıştır²¹⁰. Bu vergi incelemiş olduğumuz 8 No'lu Şer'iyye Sicilindeki belge kaydında esnaflardan alınması gereken verginin hesaplandığı defter olarak karşımıza çıkmaktadır²¹¹. Belgeler arasında vergi kaçakçılığına dair bir belgeye de rastlanılmıştır. Çay-ı Müslim mahalle sakinlerinden bir kısım kişiler komşularının bir kısmını yıllık vermeleri gereken avarız vergilerini vermedikleri dair dava açtıklarına dair kayıt mevcuttur²¹². Bir başka belge ise avarız vergisi ve harcamalar hakkında müfredat defteri vardır²¹³. İncelediğimiz şer'iyye sicilinde vergi türlerinden olan imdad-ı hazariyye dair 3 belgeye rastlanılmıştır²¹⁴. İmdad-ı hazariyye Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde savaş zamanı savaş masraflarını karşılamak, barış zamanında da bütçe açığını kapatmak amacıyla toplanan vergidir²¹⁵. 8 numaralı şer'iyye sicilinde de Tokat kazası ve nahiyeleri için imdad-ı hazariyye için belirlenen meblağ kaydı mevcuttur²¹⁶.

2. Sosyal Statü

Osmanlı Devleti, denildiğinde birçok kişinin aklında kozmopolit bir yapı canlanır. Yani birden fazla ulusu bünyesinde barındıran bir devlet. Osmanlı döneminde Tokat şehrine baktığımızda da bu kozmopolit yapıyı net bir şekilde görmekteyiz. İncelediğimiz sicilde de farklı dinlere ve ırklara mensup kişilerin bir arada yaşadığını görmekteyiz. Yine, incelediğimiz

²⁰⁶ TŞS. 8, 61/1.

²⁰⁷ TŞS. 8, 5/3, s. 16/1, s. 62/2, s. 85/1, s.89/1, s.102/1, s. 123/2.

²⁰⁸ TŞS. 8, 31/1, s.108/2, s.134/2, s.168/1.

²⁰⁹ TŞS. 8, 69/2, s.83/1, s.147/1.

²¹⁰ TŞS. 8, 30/1.

²¹¹ TŞS. 8, 5-6.

²¹² TŞS. 8, 177/1.

²¹³ TŞS. 8, 113-117.

²¹⁴ TŞS. 8, 78/1, 78/2, 97/3.

²¹⁵ Ahmet Tabakoğlu, "İmdâdiyye", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/221-222.

²¹⁶ TŞS. 8, 78/1.

şer’iyye sicilinde sosyal statüyü belirleyen unvanlar kullanıldığı anlaşılmaktadır. Örneğin Müslüman olan kişilerin isimlerinin başında El-Hac veya Es-Seyyid ibareleri vardır. El-Hac ifadesi genel olarak hac farızasını ifa edenler için kullanılmıştır. Seyyidler Osmanlı toplumunda ayrı bir yere sahiplerdir. Çünkü peygamber soyundan geldikleri için kıymet verilip vergilerden muaf tutulmuşlardır. Bir diğer unvan ise “Efendi” ‘dir. Genellikle yüceltme ifadesi olan Efendi, Osmanlı Devleti’nde okumuşlara ve din erbâbı için kullanılmıştır. Belgelerde karşılaştığımız bir diğer unvan ise isimlerin sonlarında kullanılan “Ağa” ibaresidir. Ağa günümüzde de kırsal kesimlerde kullanılan ve bulunduğu bölgenin ileri gelen bir kimsesi olduğunu bize göstermektedir. Bazı belgelerde de kişilerin yaptığı meslekler üzerinden isimlerinin zikredildiği söylenebilir. Örneğin müderris Ömer, hafız Ahmed, terzi Ali, defterdâr Abdurrahman, vb. gibi.

Gayrimüslimler için ise, belgelerde zımmi ifadesinin geçtiği söyleyebiliriz. Zımmi sözlükte “koruma altına alınan, kendisine güvence verilen kimse²¹⁷” anlamlarına gelir. Osmanlı Devleti’nin hakimiyeti altında olan yerlerde yaşayan, Müslüman olmayan kimseler için kullanılan bir terimdir. Özellikle mahalleleri sınıflandırırken Müslüman olmayan toplulukların yaşadığı yerlerde bu ifadeyi sık görmekteyiz. Bizzat Ermeni mi, Yahudi mi, Rum mu diye belirtmeler olmamıştır. Belgede yazılan isimler doğrultusunda hangi etnik kökene ait olduğu hakkında fikir türetebiliriz.

3. Müslim-Gayrimüslim İlişkileri

Osmanlı Devleti’nde birbirinden farklı etnik kökene sahip Müslümanlar ile birlikte, birbirinden farklı etnik kökenli gayrimüslim bir arada yaşamaktaydı. Osmanlı toplumunun sınıflandırılması, mensup oldukları dine göre belirlenirdi. Yani Müslim ve gayrimüslim olarak şekillenmiştir.

Müslüman olmayan ve ehl-i kitaba sahip (Hristiyanlar ve Yahudiler) devlet güvencesiyle “zımmi” adı altında özgür bir şekilde dinlerini, kültürlerini koruyarak yaşamışlardır. Osmanlı toplumunun bir parçası olmak için kişi kendi etnik kökenini veya dinini terk etmek zorunda değildi. Bu nedenle Osmanlı Devleti’nin uyguladığı bu politika sayesinde Müslümanlar ve Müslüman olmayanlar barış içerisinde yüzyıllarca kardeşçe yaşamışlardır.

8 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicilinde gayrimüslimlere ait toplam 69 belgenin dava kaydı olduğu tespit edilmiştir. Gayrimüslimlere ait bu belgelerin çoğunluğu tereke kaydı ve vasilik davalarından oluşmakla birlikte aralarında alacak-verecek, satış hüccetleri hakkında da belgeler mevcuttur. Belgeler doğrultusunda anlaşılabileceği üzere Tokat şehrinde gayrimüslimlerin

²¹⁷ Fayda, “ Zımmi”, 44/428-429.

Müslümanlar ile bir arada yaşadığını, birlikte satış yaptıklarını, kendi içlerinde bulunan sorunları bile şer’iyye mahkemelerinde çözüme kavuşturduklarını görmekteyiz. Ancak incelediğimiz 8 nolu şer’iyye sicili doğrultusunda Müslim ve gayrimüslimlerin hangi oranda mahallelere köylere dağılışı gösterdiğini tespit etmek pek mümkün değildir. Bu konuya dair tapu tahrir defterlerinin daha aydınlatıcı bilgiler bizlere sunmaktadır.

İncelediğimiz sicilin 3 belge kaydında gayrimüslim kişilerin Müslüman olduklarına dair kayıt vardır²¹⁸. Buradan da az sayıda gayrimüslimin İslam inancından etkilendiği söylenebilir.

4. Aile Hayatı

Toplumun temel birimini oluşturan aile, evlilik ahdiyle başlayan karı-koca ile daha sonra çocukların dünyaya gelmesiyle oluşan sosyal yapının en küçük birimidir. Bir toplumun sosyal hayatı, ahlakı, gelişmişlik düzeyini öğrenmek için öncelikle o toplumun aile yapısı ele alınarak incelenmelidir. Bu konuda Auguste Comte adlı önemli düşünür aile kavramını toplum hayatının “edebi okulu” olarak tanımlamaktadır²¹⁹.

Osmanlı aile yapısına bakıldığında zaman, büyük şehirlerde çekirdek ailenin çoğunlukta, küçük şehirlerde ve kırsal yerleşmelerde geniş ailenin çoğunlukta olduğunu görülmektedir. Osmanlıdaki bu aile yapıları, İslam hukuku ve Türk örf-adetleri çerçevesinde şekillenmiştir. İslam hukukuna göre aile, iki bireyin şahitler huzurunda evlilik ve nikah ahdi vermeleriyle başlardı. Evlenme sırasında erkek eşine mehir adı altına belirli miktarda para veya mal verir ya da ödeme borcu altına girerek daha sonra verirdi. Mehrin kadına verilme amacı, iktisadi olarak güç sahibi olmasını sağlamakla birlikte suistimallere karşı korumaktır. Mehir bizzat evlenilen kadına verilirdi. Bu hak Müslüman bir erkek Müslüman olmayan yani zımmi bir kadın ile evlenirse de geçerli sayılırdı.

İncelediğimiz şer’iyye sicilinde mehir hakkında iki adet belgeye ulaşılmıştır. Bu belgelerin birincisinde Aleksan Mahallesi sakinlerinden Fatma bint-i Mustafa ile eşi Es-Seyyid Mehmed b. Mustafa arasında mehir yüzünden anlaşmazlık çıktığına dair kayıt mevcuttur²²⁰. Bir diğer belgede bu davanın devamı niteliğinde olup Fatma Hanım’ın mehir hakkından feragat ettiğine dair kayıttır²²¹.

Mehir dışında da erkek tarafı nişanlanma zamanında kız tarafına belirli miktarda ödeme

²¹⁸ TŞS. 8, 1/1, 1/2, 1/3.

²¹⁹ Ali Açikel ve Şule Sema Alkoç, “Şer’iyye Sicillerine Göre Tokat’ta Aile (1811-1826)”, *History Studies* 13/2 (Nisan 2021):379-406.

²²⁰ TŞS. 8, 166/2.

²²¹ TŞS. 8, 166/3.

yaparlardı. Günümüzde de bazı bölgelerde bu adetin devam ettiği bilinmektedir. Başlık parası olarak geçen bu ödeme Osmanlı döneminde “Namzedlik akçesi” olarak kayıtlarda yer almaktadır²²². İncelediğimiz 8 Numaralı Şer’iyye Sicilinde namzed akçesi hakkında bir belgeye rastlanılmıştır. Bu belgede Tokat Kabe Mescidi Mahalle sakinlerinden Abdullah b. Ali 6 sene önce nişanlandığı Saliha bint-i Mustafa’nın babasına masrafların karşılanması için 30 kuruş verdiğini kayıt altına almıştır²²³.

İslam hukukunu temel prensip olarak alan Osmanlı toplumunda evliliğin sürdürülemediği noktada kişilerin boşanma hakları vardı. Boşanma hem Osmanlı toplumunda hem de İslam hukukunda hoş karşılanmayan bir durumdur. Ancak evliliklerde ciddi problemler var ise boşanmaya izin verilmiştir. Belgeler çok nadir de olsa boşanma davalarıyla karşılaşmak mümkündür. İncelediğimiz şer’iyye sicilinde 1 adet boşanmaya ait belge vardır. Fakat boşanma sebebi eşler arasında meydana gelen anlaşmazlık değildir. Belgeye göre boşanma davası şu şekildedir: Tokat Gaybi Mahalle sakinlerinden Emine bint-i Mehmed Hatun’un eşi Salih Beşe b. Hasan dört sene evvel Kahire yakınlarında bir köye gitmiştir. Gittiği günden beri haber alınamamıştır. Bu nedenle Emine Hatun mahkeme tarafından eşinden boşanıp başka bir kişi ile evlenmek için lehine fetva alarak boşanma davası açmıştır. Fetvaya istinaden hakim boşanma kararı vermiştir²²⁴.

Osmanlı aile yapısı hakkında bize bilgi veren bir diğer belge türü de tereke yani miras kayıtlarıdır. İncelediğimiz şer’iyye sicilinde toplamda 116 tereke belgesi tespit edilmiştir. Terekeler bize Osmanlı ailesinde genellikle tek eşliliğin olduğunu göstermekle beraber nadir de olsa iki²²⁵ ve 3²²⁶ eşli kişilerin varlığı hakkında bilgi sunmaktadır. Çocuk sayıları ise 3-5 sayıları arasında değişmektedir. Gayrimüslim ailelerde ise tek eşliliğin olduğu ve genellikle 2-3 çocukları olduğu görülmektedir²²⁷.

İncelediğimiz şer’iyye sicilinde aile reisinin vefat etmesinden sonra küçük çocukları koruma altına almak için vasi tayinleri yapılmıştır. Bu sayede çocuklar güvence altına alınmış olurlardı. Vasi tayinin hem Müslümanlarda hem de gayrimüslimlerde olduğunu belgeler bize aktarmaktadır²²⁸. 8 numaralı şer’iyye sicilinde toplam 48 tane vasi’ tayini kayıt altına alınmıştır.

²²² İlber Ortaylı, *Osmanlı Toplumunda Aile* (İstanbul: Pan Yayıncılık, 2006), 66-67.

²²³ TŞS. 8, 161/3.

²²⁴ TŞS. 8, 165/2.

²²⁵ TŞS. 8, 7/2, 14/1, 46/2, 47/1.

²²⁶ TŞS. 8, 26/1.

²²⁷ TŞS. 8, 13/1, 13/2, 14/2, 27/2.

²²⁸ TŞS. 8, 127/1, 133/1, 151/2.

Tablo 11. Vasi Tayininin cinsiyet, Çocuk Sayısı ve Etnik Unsura Göre Sınıflandırılması

Sıra No	Sayfa	Belge No	Çocuk Sayısı	Etnik Unsur	Cinsiyet
1	50	2	1	Müslim	Erkek
2	127	2	1	Gayrimüslim	Erkek
3	129	2	1	Müslim	Kız
4	129	3	3	Gayrimüslim	1 Kız/ 2 Erkek
5	130	2	1	Müslim	Erkek
6	133	1	2	Müslim	Kız
7	133	3	1	Müslim	Erkek
8	139	2	2	Müslim	1Kız/ 1Erkek
9	140	1	2	Müslim	Erkek
10	141	3	1	Müslim	Erkek
11	142	1	1	Müslim	Erkek
12	142	2	2	Gayrimüslim	Erkek
13	145	2	2	Müslim	Erkek
14	146	3	2	Müslim	1Kız/1Erkek
15	148	2	1	Müslim	Erkek
16	151	2	1	Müslim	Erkek
17	151	3	1	Müslim	Erkek
18	152	1	1	Müslim	Erkek
19	154	3	2	Müslim	Erkek
20	155	1	4	Müslim	Erkek
21	155	3	2	Müslim	Erkek
22	156	1	2	Müslim	Kız
23	156	2	1	Müslim	Kız
24	156	4	1	Müslim	Erkek
25	157	2	1	Müslim	Erkek
26	158	1	1	Gayrimüslim	Erkek
27	160	2	1	Müslim	Kız
28	162	4	1	Müslim	Kız
29	166	1	1	Müslim	Kız
30	167	2	2	Gayrimüslim	Erkek

31	168	2	3	Müslim	Kız
32	170	1	2	Gayrimüslim	1Kız /1 Erkek
33	170	2	2	Müslim	1Kız/1 Erkek
34	171	1	1	Müslim	Erkek
35	172	1	3	Müslim	2Kız/1Erkek
36	173	1	3	Müslim	Kız
37	174	1	1	Müslim	Erkek
38	174	2	1	Müslim	Erkek
39	174	3	1	Müslim	Kız
40	174	4	4	Müslim	2Kız/2 Erkek
41	174	5	1	Müslim	Kız
42	174	6	2	Müslim	1Kız/1Erkek
43	175	2	1	Müslim	Kız
44	177	3	2	Müslim	1Kız/1Erkek
45	178	2	2	Müslim	Erkek
46	178	3	1	Müslim	Erkek
47	178	4	1	Müslim	Erkek
48	178	6	1	Gayrimüslim	Kız
Aile başına ortalama çocuk sayısı			77/48=1,60		

48 adet vâ'si tayini belgesinden 41 tanesi Müslimlere, 7 tanesi gayrimüslimlere ait kayıt içermektedir. Bu kayıtlara göre toplam 77 çocuğa vâ'si tayin edilmiştir. Bu çocukların 12'si gayrimüslim iken 65 kişisi Müslim'dir. Toplam 48 aileninden geriye kalan 77 çocuk aile başına bölündüğünde ortalama 1,60 çocuk sayısına ulaşılmaktadır. Genel kanaatlerin aksine bu ortalama rakamın oldukça düşük kaldığı düşünülebilir.

Bu vasi tayin belgelerinin içerisinde bazı kimselere ihtiyaçlarından dolayı nafaka verildiği görülmektedir. İncelediğimiz sicilde 25 adet nafakaya dair kayıda rastlanılmıştır. Nafakaya dair bir belgenin özeti şu şekildedir: Tokat Zileli Mahalle sakinlerinden Ağya oğlu Kivork'un vefat etmesi üzerine mirası küçük çocuğu Serpuk'a kalmıştır. Serpuk'un kıyafet ve

diğer temel ihtiyaçları için nafaka ve kisve hücceti düzenlenmiştir²²⁹.

5. Cürüm ve Cinayet Hadiseleri

8 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicilinin ihtiva ettiği 1803 ile 1805 yılları arasında pek fazla suç kaydına rastlanılmamıştır. İncelemiş olduğumuz sicilde 1 adet istismar suçlamasına dair kayıt bulunmuştur. 58. Sayfanın 5 numaralı belgesinde Tokat Samyeli Mahalle sakinlerinden Ali b. Hasan adlı bir çocuğun ustası tarafından istismar suçlaması üzerine gelen i'lâm kaydı yer almaktadır²³⁰.

Cinayete dair bir belgede ise; Tokat Mihmad Hacıp Mahalle sakinlerinden Hasan b. Ali Zileli oğlu Ali tarafından öldürülmüş ve bu sırada olay yerinde olup müdahalede bulunmayan kişiler maktulün annesi Fatma Hanım tarafından şikayet edildiğine dair dava kaydı bulunmaktadır²³¹. Dava sonucunda kadı davacıları da dinledikten sonra davayı men etmiştir.

İncelediğimiz kayıtlarda 1 adet gaspa dair belge bulunmaktadır. Belge kaydında olay bize şu şekilde aktarılmaktadır: Tokat Çilehâne Mahallesi sakinlerinden Es-Seyyid El-Hac Mehmed Emin b. El-Hac Hüseyin isimli kişi belirli miktarda parasının Es- Seyyid Mustafa tarafından gasp edildiğini iddia ederek dava etmiştir. Ancak iddiasını ispat edemediğinden davası reddedilmiştir²³².

Osmanlı Devleti ve Tokat şehri içerisinde huzursuzluk çıkaran ve halkı rahatsız edip zarar veren kişilere ait incelenen sicilde 2 adet belge vardır. Bunlardan birincisi karşımıza şu şekilde çıkmaktadır: Eski Çıldır valisi Şerif Paşa'nın firari delilbaşısı olan Sarban oğlu İsmail'in uzun zamandır Erzurum kazalarında serserilik, hırsızlık ve fukara halka zarar vermesi nedeniyle idam kararı alınmıştır²³³. Bu kişi Sivas tarafına gelir ise hemen yakalanmasına dair Tokat kadısına buyruldu yazılmıştır. İkinci kayda göre ise; Sivas valileri ve mütesellimlerin maaşlarını toplamak için bir grup tüfenkçi ve deliller Tokat halkını darp edip, perişan hale getirmişlerdir. Ayrıca halktan fazla vergi toplamışlardır. Bu durum Divan-ı Hümayun'a arz edilince, bir daha bu durumun tekrarlanmaması için, halkı incitmeden vergilerin usulüne göre toplanması için bir hatt-ı hümayun yazılmıştır²³⁴.

İncelemiş olduğumuz Şer'iyye Sicilinde suç kapsamına giren vergi usulsüzlüğüne dair bir belge kaydına rastlanılmıştır. Bu kayda göre Tokat Çay-ı Müslim Mahallesi sakinlerinden

²²⁹ TŞS. 8, 127/2.

²³⁰ TŞS. 8, 58/5.

²³¹ TŞS. 8, 30/1.

²³² TŞS. 8, 172/2.

²³³ TŞS. 8, 49/1.

²³⁴ TŞS. 8, 77/2.

bir kısım kişiler mahkemeye başvurmuşlardır. Mahallelerinde oturan komşulardan; Baharzade Mustafa Ağa, Samurkaş Seyyid Mustafa, Hacı Bilal Kızı Nefise, Satiroğlu Hafız Ömer ve Halil Beşe'yi yıllık vermeleri gereken avarız vergisini vermemeleri nedeniyle mahkemeden bu kişilere gereğinin yapılmasını talep etmişlerdir²³⁵.

Mahalle huzurunun ve düzeninin bozulmasına sebebiyet verdiği iddiası ile açılan bir dava kaydı da incelediğimiz sicilde karşımıza çıkmaktadır. Dava kaydına göre Tokat Çilehâne Mahalle sakinlerinin bir kısmı toplanarak mahkemeye gitmişlerdir. Mahallerinde oturan Maryem adlı gayrimüslim kadının yolsuzluk yaptığını iddia edip, mahalle huzurunu kaçırdığı için mahalleden ihraç edilmesini talep etmişlerdir. Mahkeme tarafından araştırılan bu olayda mahalle sakinlerinin haklı olduğuna ve gayrimüslim kadının mahalleden ihraç edilmesine karar verilmiştir²³⁶.

Genel olarak cürüm ve cinayet olaylarına baktığımızda incelenen 1803-1805 arasında pek fazla suç kaydına rastlanılmamıştır. Bu nedenle Tokat şehrinde asayişin ve huzurun iyi olduğu söylenebilir.

6. Tokat Ve Çevresinde Eşkîyâlık Hareketleri

Eşkîyalık, silâh veya insanları korkutacak başka bir cisim ile zor kullanarak yol keserek baskın yapıp mala ve cana tecavüz edip kamu düzenini ve asayişi ihlâl etmektir. Osmanlı Devleti'nde bu faaliyette bulunan kişilere şaki ya da çoğulu olan eşkıya ifadeleri sıkça kullanılmıştır. Bu ifadelerin yanı sıra eşkıyalar için celali, harami, haydut, türedi, haramzade gibi terimler de kullanılmıştır²³⁷.

XVI. yüzyılın son yıllarına doğru Osmanlı Devleti'nde yaşanan sosyal, siyasal, askeri ve iktisadi bozulmalar neticesinde eşkıyalık faaliyetleri de baş göstermeye başlamıştır. Büyük Celali liderlerinden olan Karayazıcı ve kardeşi Deli Hasan'a ait birlikler 1600-1601 yılları arasında Tokat dahil Rum eyaletinde ayaklanmalar yaparak halka zarar vermişlerdir. Bu olaylar neticesinde 1601 senesinde Tokat'ta birçok kişi evlerini barklarını terk etmek zorunda kalmışlardır. Evlerini terk eden insanların bir kısmı Kefe ve Erzurum'a gitmişlerdir²³⁸.

İncelemiş olduğumuz şer'iyye sicilinde bir adet eşkıyalığa dair belge kaydına rastlanılmıştır. Bu belge; eski Çıldır valisi olan Şerif Paşa'nın delilbaşısı olan kaçak Sarban oğlu

²³⁵ TŞS. 8, 177/2.

²³⁶ TŞS. 8, 138/3

²³⁷ Mücteba İlgürel, "Osmanlılar'da Eşkîyalık Hareketleri", *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 11/ 466.

²³⁸ Ali Açıklı, "Tokat Örneğinde XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Sosyal Yapısındaki Buhran", *Türkler Ansiklopedisi* (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), 10/355.

İsmail uzun zamandır halka zarar verdiğini, hırsızlık ve serserilik yaptığından dolayı idam kararı alındığını bildirilip, ardından bu kişinin Sivas ve çevresine gelir ise hemen yakalanması için Tokat kadılığına dair yazılan buyruldu kaydını içermektedir²³⁹.

7. Vakıflar

Vakıf, Arapça kökenli bir kelime olup sözlükte “durma”, “durdurma”, “alıkoyma” manalarına gelmektedir²⁴⁰. Genel manasıyla vakıf, bir kimsenin Allah’ın rızasını kazanmak amacıyla, mal varlığının bir kısmı veya tamamını kamu hizmetine sunmasına denir. Vakıf aynı zamanda demokratik sivil toplum kuruluşu olup, insana yardımlaşma, birlik olma ve dayanışma içerisinde yaşama duygularını aşılamaktadır²⁴¹.

Bu müessese Osmanlı Devleti’nin keşfedip meydana getirdiği kurumlardan değildir. Osmanlı Devleti’nden önce de varlığı bilinen vakıf kurumu, İslâm ve Türk Devletlerinde de önemli müesseseler arasındaydı. Atalarımızın bizlere bıraktığı en güzel miraslar içerisinde olan vakıflar, Osmanlı döneminde idari yönetimin desteği ile erdemli şehirlerin kurulmasına vesile olmuş ve diğer İslâm devletlerine nazaran daha başarılı olmuştur²⁴².

Osmanlı vakıfları birçok alanda (ekonomik, dini, kültürel, sağlık, toplum...vb.) kamu yararı için hizmet vermiştir. Örneğin câmi, medrese, kütüphane, kervansaray, hanlar, çeşmeler, hamamlar, şifahânelar gibi yerleri yaptırmışlardır. Vakıfların yapmış olduğu bu hizmetler sayesinde gayrimüslimler Osmanlı Devleti’ne ısındırılmıştır²⁴³.

Osmanlı döneminde hemen hemen her vakfa ait vakfiye ya da vakıfname olarak adlandırılan senedi veya kuruluş belgesi vardı. Bu senet vakıf hakkında bizlere genel bilgi vermektedir. Senette vakfın kurucusunun adı, nasıl idare edileceği, amacı, akarları, giderleri, görevlileri ve görevli ücretleri hakkında bilgiler yer almaktadır²⁴⁴.

Tablo 12. 8 Numaralı Şer’iyye Sicilinde Yer Alan Vakıf Senetleri

Kabili Mehmed Paşa Ve İbrahim Paşa Vakıflarının Vakıf Senedi ²⁴⁵
El- Hac Halil Ağa’nın Vakıf Senedi ²⁴⁶

²³⁹ TŞS. 8, 49/1.

²⁴⁰ Hacı Mehmet Günay, “Vakıf”, *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/ 475.

²⁴¹ Nazif Öztürk, “Osmanlı Döneminde Vakıflar”, *Türkler Ansiklopedisi* (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları 2002), 10/434.

²⁴² Öztürk, “Osmanlı Döneminde Vakıflar”, 10/433-434.

²⁴³ Şahin, *26 No’lu Amasya Şer’iyye Sicilinin Analizi*, 98.

²⁴⁴ Ali Açık ve Abdurrahman Sağır, *Osmanlı Döneminde Tokat Merkez Vakıfları- Vakfiyeler* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları 2005), 1.

²⁴⁵ TŞS. 8, 18/1.

²⁴⁶ TŞS. 8, 27/1.

Mustafa Efendi İbn-i İbrahim'in Vakıf Senedi ²⁴⁷
El- Hac Halil Ağa İbn-i Ömer'in Vakıf Senedi ²⁴⁸
Ayşe Bint-i El- Hac Mehmed B. Molla Osman'ın Vakıf Senedi ²⁴⁹
Hamza Bey Zaviyesi Şeyhi Abdullah Efendi B. Ebu'l-Kasım Efendi Vakıf Senedi ²⁵⁰
El- Hac Abdurrahman İsmail'in Vakıf Senedi ²⁵¹
Fatma Bint-i Abdullah'ın Vakıf Senedi ²⁵²
Odabaşı Oğlu ²⁵³

Tablo 12 görüldüğü üzere incelediğimiz Şer'iyye Sicilinde 9 adet vakıf senedi vardır. Bu vakıf senetlerinden bir tanesi Ayşe bint-i El Hac Mehmed İbn-i Molla Osman'a aittir. Senette hayrat sahibinin Ayşe Hatun olduğu belirtilip, elinde bulunan mülklerinin vakıf için nerelerde ve nasıl kullanılması gerektiği belirtilmiştir²⁵⁴. Bir diğer örnek, Tokat Cemaleddin Mahalle sakinlerinden El-Hac Halil Ağa ibn-i Ömer'in ev eşyalarını başka bir vakfa bağış yaptığını gösteren Vakıf kayıdır²⁵⁵.

İncelediğimiz şer'iyye sicilinde de karşımıza vakıflara ait toplamda 17 adet belge kaydı çıkmıştır²⁵⁶. Bu belgeler içerisinde vakıflara ait muhasebe defterleri ve vakıf görevli beratları önem arz etmektedir. Muhasebe defterlerine örnek olarak, Tokat Emir Mahmud Yıldızı vakfının 21 Ekim 1803 muhasebe defteri verilebilir²⁵⁷. Bu tür belgelerde vakfın gelir giderleri, görevliler ve görevli ücretleri hakkında kapsamlı hesaplamalar yapılmaktadır.

8. Terekeler

İncelediğimiz 8 numaralı şer'iyye sicilinde toplamda 119 tereke kaydına ulaşılmıştır. Bu da incelenen sicil kayıtları arasında en fazla belge türünün tereke olduğunu göstermektedir. Tereke, ölen kişinin ardında bıraktığı mirasa verilen addır²⁵⁸. Terekeleri varisler arasında paylaştıran memura “kassam” denilirdi. Kassam vefat eden kişinin mal varlığını birer birer hesaplardı. Ardından kassam cenaze masrafları ve kendi alacağı parayı mirastan ayırıp, kalan

²⁴⁷ TŞS. 8, 28/1.

²⁴⁸ TŞS. 8, 33/1.

²⁴⁹ TŞS. 8, 99/1.

²⁵⁰ TŞS. 8, 99/2.

²⁵¹ TŞS. 8, 120/1.

²⁵² TŞS. 8, 122/1.

²⁵³ TŞS. 8, 125/2.

²⁵⁴ TŞS. 8, 99/1.

²⁵⁵ TŞS. 8, 33/1.

²⁵⁶ TŞS. 8, 3/2, 3/3, 4/1, .4/2 , 18/1, 27/1, 28/1, 33/1, 65/1, 72/2, 77/1, 78/4, 92/2, 99/1, 99/2, 120/1, 122/1, 125/2.

²⁵⁷ TŞS. 8, 77/1.

²⁵⁸ Hamza Aktan, “Miras”, *DİA* (Ankara: TDV Yayınevi, 2020), 30/143.

miktar ile vârisler arasında İslam hukukuna göre paylaştırdı. Paylaşım gerçekleşmeden önce vefat eden kişinin borçları var mı diye kontrol edilirdi. Borcu var ise öncelikle borçları ödenir ardından varislerine miras dağıtılırdı. Ölen kişinin borcunu ödenmesi Osmanlı hukukunda “Gurema” olarak geçmektedir. İncelediğimiz sicilde bu usule dair bir kayıt şu şekildedir: Tokat Simavon Keşiş Mahalle sakinlerinden Çörekçi Yakub b. Hüseyin vefat etmiştir. Miras dağıtımı sırasında borçlarının terekeden fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunun üzerine mahkeme mirası gurema usulüyle alacaklılara dağıtılmasına dair kayıt tutmuştur²⁵⁹. Terekelerde karşılaştığımız bir başka durum ise vefat eden kişinin varisinin bulunmamasıdır. Böyle durumlarda ölen kimsenin mirası beytülmale kalırdı. Yani devlet hazinesine geçerdi²⁶⁰. İncelediğimiz şer’iyye sicilinde 7 tane beytülmal kaydına rastlanılmıştır²⁶¹. Bu kayıtların iki adeti gayrimüslimlere ait iken 5 tanesi Müslimlere aittir.

Terekelerde miras bırakılan bağ, bahçe ve evin yanı sıra yastık, döşek, altın, mutfak araç-gereçleri, elbise gibi birçok eşya da miras olarak bırakılmıştır. İncelediğimiz tereke kayıtlarında miras bırakılan yaygın eşya isimleri²⁶²:

Tablo 13. Tereke Kayıtlarına Göre Miras Bırakılan Eşya İsimleri

Aba	Hırdavat	Minder
Abdestlik	Kahve ibriği	Peştamal
Cübbe	Kaliçe	Sandık
Çapa	Kalpak	Sarık
Çuval	Kase	Şalvar
Don	Kaşık	Şamdan
Döşek	Kazgan	Tabak
Entari	Kilim	Terazi
Fes	Kuşak	Tesbih
Fincan	Kuzu kürkü	Tüfenk
Gömlek	Kürek	Yastık
Hamam Takımı	Mısır Hasırı	Yorgan

²⁵⁹ TŞS. 8, 35/1.

²⁶⁰ Altıntakan, *1 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicilinin Analizi*, 146-145.

²⁶¹ TŞS. 8, 34/1, 37/3, 74/2, 75/1, 105/1, 113/1.

²⁶² Bu kısımda yer alan eşya isimleri incelediğimiz şer’iyye sicili belgelerinden alınmıştır. TŞS. 8, 10/2, 14/1, 14/2, 15/1, 21/1.

Toplam 119 tereke kaydı içerisinde 43 adet tereke belgesi gayrimüslimlere , 76 adeti de Müslimlere aittir. Terekelerde Müslimleri ve gayrimüslimleri birbirinden ayırt edecek kelimeler kullanılmıştır. Bu ayırt edici özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Belgelerde Müslim ve gayrimüslim arasında temel farklılıkların başında şahıs isimleri gelmektedir. Örneğin Müslim isimlerinde genel olarak Mustafa, Ahmed, Mehmed, Halil, Ömer, Ayşe, Fatma, Hatice... vb. yaygınken, gayrimüslim isimlerinde Agob, Ohan, Ohannes, Aksaperet, Maryem, Anuk... vb. isimleri yaygındır.

İkinci olarak karşılaştığımız farklılık Müslimlerde vefat eden kişiler için “fevt oldu” denilirken, gayrimüslimler için “hâlik oldu” denilmiştir.

Üçüncü olarak ise “oğlu” manasına gelen terim Müslimler için “bin, ibn-i, ibn” olarak kullanılırken (Mehmed bin Ebu Bekir²⁶³, Osman Efendi ibn-i Mehmed²⁶⁴), gayrimüslimlerde “veled-i” olarak kullanılmıştır (Osib veled-i Dimitri²⁶⁵, Karabet veled-i Ohan²⁶⁶).

Dördüncü farklılık ise kişilerin yaşadıkları mahallelerden bahsedilirken Müslimler için “sakin” terimi kullanılırken, gayrimüslimler için “mütemekkin” terimi kullanılmıştır.

Son olarak ise belgelerde aynı ismi tekrardan yazmamak için adı geçen kişiyi ifade etmek için terimler kullanılmıştır. Müslimler için kullanılan terim “mezbûr” iken gayrimüslimler için kullanılan terim “mersûm” dur.

İncelemiş olduğumuz sicildeki tereke kayıtları bizlere aile yapısı, ekonomi, kültürel açıdan bilgiler sunması sebebiyle önemli belgeler arasındadır.

9. İhtidâ Ve Tövbe

İhtidâ sözlükte, “hüdâ, hidayet” kökünden türeyen “doğru yolu bulma, gerçeğe ulaşma” anlamlarına gelir. Terim manası ise başka dine mensup veya inançsız bir kimsenin İslam dinini seçmesine denir ²⁶⁷ . İhtidânın bir şartı vardır. O da kelime-i şehâdet getirmektir. Yani Allah’ın birliğine ve peygamberin Hz. Muhammed (s.a.s) olduğunu kabul etmektir²⁶⁸. Müslümanlığı tercih eden kişi herhangi bir tören ile duyurmasına veya bir din adamının önünde bunu belirtmesine gerek yoktu. Ancak Osmanlı Devleti’nde Müslimler ile gayrimüslimlere farklı

²⁶³ TŞS. 8, 150/1.

²⁶⁴ TŞS. 8, 177/2.

²⁶⁵ TŞS. 8, 158/1

²⁶⁶ TŞS. 8, 148/4

²⁶⁷ Ali Köse, “İhtidâ”, *DİA* (İstanbul: TDV Yayınevi, 2000), 21/554.

²⁶⁸ Köse, “İhtidâ”, *DİA*, 32,355.

hukuki statülere sahiptiler. Bu nedenle Müslüman olan kimse hukuksal olarak Müslüman haklarını almak için mahkemelerde din değiştirdiklerini kayıt altına alırlardı²⁶⁹.

Ele alınan sicilde 3 adet ihtidâ kaydına rastlanılmıştır. İlk kayıta Tokat'ın Ankara Mahallesinde yaşayan Sahak veled-i Kirkor adlı gayrimüslimin Müslüman olup, İslam ile şereflendiğini ve Mehmed adını aldığı belirtilmiştir²⁷⁰. İkinci kayıta ise Hatoş veled-i Hacer ve üçüncü kayıta da Kirkor veled-i Kirkoz'un Müslüman olup din değiştirdikleri yer almaktadır²⁷¹.

Şer'iyye Sicillerinde karşılaşılan ve oldukça dikkat çekici konulardan birisi de kadınların mahkemeye gelip tövbe etmesini kayıt altına aldırması. Bu durumun gerekçesi olarak kadınların isimlerinin kötü bir şekilde anılarak mahalleli tarafından baskıya maruz kalmalarıdır. Genellikle zina suçlamaları sonucu kadınlar kendilerini aklamak için mahkemede tövbelerini kayıt altına alırlardı²⁷².

İncelenen sicilde 3 tane tövbe örneği vardır. birincisi Emir Yusuf gelini Şerife bint-i Abdullah²⁷³, ikicisi Emine bint-i Osman²⁷⁴, üçüncüsü de İmhani bint-i Mehmed'e aittir²⁷⁵. Bu üç kayıta da kadınların hangi sebeple tövbe verdiği belirtilmemiştir. Sadece tövbeleri kayıt altına alınmıştır.

²⁶⁹ Ali Açık, "Şer'iyye Sicillerine Göre Tokat'ta İhtida Hareketleri (1772-1897)", A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S.23 (2004),173.

²⁷⁰ TŞS. 8, 1/1.

²⁷¹ TŞS. 8, 1/3, 1/4.

²⁷² Alparslan Demir, "Mahalle Baskısından Kaçış: Tövbe İstiğfar", *Geçmişten Günümüze Şehir Ve Kadın*, ed. Osman Köse (Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları, 2016), 1/577-579.

²⁷³ TŞS. 8, 1/2.

²⁷⁴ TŞS. 8, 182/2.

²⁷⁵ TŞS. 8, 182/3.

SONUÇ

Bu çalışmada, genel Osmanlı tarihi konuları yerine, yerel kaynak olan şer'iyye siciline dayalı bir analiz yapılmıştır. Şehir tarihçiliği açısından şer'iyye sicillerinin önemi pek büyüktür. Bu nedenle, bulunduğu coğrafi konum itibarıyla Osmanlı Devleti'nin önemli şehirleri arasında yer alan Tokat şehrine ait 8 numaralı Tokat Şer'iyye Sicili inceleme konusu yapılarak bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

8 numaralı Tokat Şer'iyye Sicili 1803-1805 yılları arasında tutulmuştur. Sicildeki kayıtlardan, Tokat'ın idari olarak Sivas eyâletine bağlı olduğu ve toplamda 6 nâhiye (Dönekseabad, Venk, Kâfirni, Komanat, Tozanlu ve Yıldız) ve 75 mahalleden oluştuğu tespit edilmiştir. Bu mahallelerin bir kısmı müslim bir kısmı ise gayrimüslim mahalleleridir. Gayrimüslim mahallelerde Müslimler, Müslim mahallelerde ise gayrimüslim kişilerin yaşadığı görülmektedir. Müslim ve gayrimüslimler arasındaki ilişkilerin genel olarak iyi olduğu söylenebilir.

İncelenen kayıtlarda en sık karşılaşılan belge türü terekelerdir. Diğer şer'iyye sicillerine de baktığımızda bu durumun böyle olduğu görülmektedir. Örneğin 16 numaralı Tokat Şer'iyye Sicilinde 147 adet tereke kaydı, 1 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicilinde 297 adet tereke kaydı ve 3 numaralı Tokat Şer'iyye Sicilinde 62 adet tereke kaydı yer almaktadır. Buradan şu sonuca varabiliriz; Şer'iyye sicillerinde yer alan kayıtların çoğunluğunu terekeler oluşturmaktadır. Terekeler fazla olması nedeniyle bizler Osmanlı aile yapısı ve miras hukuku hakkında geniş bilgilere ulaşmaktayız. Terekeler genel çerçevede bizlere aile yapısı, şehrin nüfusu, ekonomisi ve kültürü hakkında bilgiler sunmaktadır. Özellikle vârislere bırakılan miras eşyaları bizleri farklı açılardan bilgilendirmektedir. Biz bu durumun Tokat'a ait diğer şer'iyye sicillerinde de olduğunu görmekteyiz. Örneğin 1 numaralı Şer'iyye Sicilinde toplamda 297 adet tereke kaydı, 16 numaralı Şer'iyye Sicilinde ise 147 adet tereke kaydı, 3 numaralı şer'iyye sicilinde 62 adet tereke kaydına rastlanılmıştır.

İncelemiş olduğumuz 8 nolu Tokat şer'iyye sicilinde vergilerin düzenli toplanmasına dikkat edildiği ve birçok esnaf grubunun varlığı dikkat çeken noktalar arasındadır. Esnaf grubunun fazla olmasının temel sebebi Tokat'ın bulunduğu konum ile birçok ırka ve dine ev sahipliği yapması denilebilir. Aynı zamanda esnaf grupları arasında Tokat'ta basmacılık, kumaşçılık işlerinin yoğun olduğu görülmektedir.

8 numaralı Tokat şer'iyye sicilindeki belgeler doğrultusunda Tokat şehrinin huzurlu bir

kent olduğu söylenebilir. Kentin huzurunu kaçırın büyük olayların çok az olduğu ve bu olayların da mahkeme tarafından önlendiği görölmektedir. Davaların çoğunluğu günümüzde de olduğu komşular arasında veya alacak-verecek sırasında gerçekleşen küçük çaplı anlaşmazlıklardır. Bunlar mahkeme sonucunda ibra yani karşılıklı barış içerisinde çözüme kavuşturulmuştur.

Ele aldığımız şer’iyye sicili bölge tarihçiliği ve Tokat’ı sosyal, kültürel, idari ve iktisadi olarak incelemek isteyen araştırmacılara katkı sağlayacağı düşüncesindeyiz.

KAYNAKÇA

- Abacı, N.(1994). *1812 Tarihli Şer’iyye Siciline Göre 19. Yüzyıl Başında Tokat Şehrinin Sosyo-Ekonomik Durumu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi.
- Açıkel, A. (2002), “Tokat Örneğinde XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Sosyal Yapısındaki Buhran”, *Türkler*, C.10. Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, 355.
- Açıkel, A. (2004). Şer’iyye Sicillerine Göre Tokat’ta İhtida Hareketleri (1772-1897). Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. (S.23). 171-193.
- Açıkel, A. (2012), “Tokat”, *DİA*, C. 41. İstanbul.
- Açıkel, A. (2022), XVII. Ve XVIII. Yüzyıl Tokat Tarihine Dair Bir Kaynak: 119 Numaralı İcmal Şer’iyye Sicili, Ankara, Berikan Yayınları.
- Açıkel, A., Alkoç Ş.S. (2021), Şer’iyye Sicillerine Göre Tokat’ta Aile (1811-1826), *History Studies*.
- Açıkel, A., Sağırılı, A. (2005), *Osmanlı Döneminde Tokat Merkez Vakıfları- Vakfiyeler*, Tokat, GOP Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Akgündüz, A.(1988), Şer’iyye Sicilleri- Mahiyeti Toplu Kataloğu Ve Seçme Hükümler, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını.
- Akın, Z.(2004). *25 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nin (1234-1236/ 1819-1821) Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Aktan, H. (2020), “Miras”, *DİA*, C.30. Ankara.
- Alkoç. Ş.S.(2015). *Osmanlı Döneminde Ev Eşyalarının Şer’iyye Sicillerine Göre Sosyal ve İktisadi Açidan Değerlendirilmesi: Tokat Örneği(1811-1850)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Altıntakan, G.(2014). *1 Numaralı Şer’iyye Sicilinin Analizi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi.
- Apaydın, H.-Y. (2009), “Siyâset-i Şer’iyye”, *DİA*, C.37. İstanbul.
- Asıl, H.(2006). *18 Numaralı (H.1253-1254/M.1837-1839) Tokat Şer’iyye Sicili’nin*

Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi.

Atar, F. (2001), “Kadılkudat”, DİA, C.24. İstanbul.

Avcı, C. (2006), “Nâib”, DİA, C.32. İstanbul.

Bardakoğlu, A. (1998), “Hibe”, DİA, C.17. İstanbul.

Belge, H.(2002). *80 Numaralı ve (H.1296-1301;M. 1813-1814)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi.

Beşirli, M. (2005), *Orta Karadeniz Kentleri I (1771-1853)*, Tokat.

Bilirli, T.(2006). *111 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi.

Bozdoğan, F.(2024). *64 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi.

Bülbül, Z. (2013), *Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi*, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), MŞH Meşihat (MŞH. Ş.S.C. Defterleri), Defter No: 8, Tarih: H. 29.12.1219/ M. 31 Mart 1805.

Çadırcı, M. (1997). *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri’nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*. Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara, 1997.

Çelik, B.N.(2007). *Tereke Defterlerine Göre II. Mahmud Döneminde Tokat’ın Sosyal ve Ekonomik Yapısı* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi.

Çelik, Ş. (2010), “Şehir Kethüdâsı”, DİA, C.38. İstanbul.

Çolakoğlu, E. F.(2022). *106 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi.

Demir, A.(2016). *Mahalle Baskısından Kaçış: Tövbe İstiğfar. O. Köse (Ed.). Geçmişten Günümüze Şehir Ve Kadın İçinde (577-584)*. Canik Belediyesi Kültür Yayınları.

Demir, Ş.(2010). *10 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi.

- Demirci, A.(2007). *3 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Demirtaş, H.(2007). *12 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Develioğlu, F. (2010). *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (26. Baskı). Aydın Yayınevi.
- Ekici, O.(2010). *33 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Erdoğan, A.(2008). *Osmanlı Aile Araştırmaları Bakımından Tokat ve Tarsus Şer'iyye Sicillerinin Karşılaştırmalı İncelemesi (1805-1845)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi.
- Fayda, M. (2013), "Zimmi", DİA, C.44. İstanbul.
- Günay, H.-M. (2012), "Vakıf", DİA, C. 42. İstanbul.
- Hallaçoğlu, Y. (2004), "Menzil", DİA, C.29. Ankara.
- Hanılçe, M.(2013). 1812-1813 Tarihli (16 Numaralı) Tokat Şer'iyye Sicili, Ankara, Türk Tarih Kurumu.
- İlgürel, M. (1995), "Osmanlılarda Eşkıyalık Hareketleri", DİA, C.11. İstanbul.
- İnalcık, H. (2012), "Timar", DİA, C.41.İstanbul.
- İpşirli, M. (1994), "Ehl-i Örf", DİA, C.10. İstanbul.
- İpşirli, M. (2006), "Nâib", DİA, C. 32. İstanbul.
- Kaplan, Ç.(2011). *55 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Karabey, K.(2007). *63 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sütçü İmam Üniversitesi.
- Keleş, M.(2003). *Tokat'ın 18 Numaralı Şer'iyye Sicili (1229/1813-1814)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Kızıkaparan, A.(2009). *Şer'iyye Sicillerine Göre XIX. Yüzyılda Tokat'ta Gayr-i Müslimler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi.

- Köse, A.(2000). “İhtidâ”. DİA. C.21. İstanbul.
- Kütükoğlu, M. (2018). Osmanlı Belgelerinin Dili (4. Baskı). Kubbealtı Neşriyatı.
- Oğul Gündüz, M. (2024), Tereke Kayıtlarına Göre Guremâ Usulü Ve Servet- Borç İlişkisi Bursa Örneği, Osmanlı Mirası Araştırma Dergisi, C.11,S.29, Burdur.
- Ortaylı, İ. (2000), Osmanlı Toplumunda Aile, İstanbul, Pan Yayıncılık.
- Ortaylı, İ. (2019), Kadı, İstanbul, Kronik Yayınevi.
- Örenç, A.-F. (2020), “”Mutasarrıf”, DİA, C. 31. Ankara.
- Özgen, M. (2008), Tokat Kenti’nin Ticaret Mekanları “19, 20. Yüzyılda Meydan Semtinde Ticari Yaşam, Vakıflar Dergisi, S.XXXI. Ankara.
- Özkaya, Y. (2006), “Mütesellim”, DİA, C. 32. İstanbul.
- Öztürk, N. (2002), “Osmanlı Döneminde Vakıflar”, Türkler, C.10. Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, 434.
- Sahillioğlu, H. (1991), “Avârız”, DİA, C.4. İstanbul.
- Sarıbal, İ.(2004). *23 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Seyrek, A.(1996). *117 Nolu Şer’iyye Siciline Göre Tokat-Pazar Nahiyesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi.
- Soy, Z.(2023). *83 No’lu Tokat Şer’iyye Siciline Göre Gayrimüslim Davaları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Subaşı, B.(2010). *60 Numaralı (H. 1265-1266/ M.1848-1850) Tokat Şer’iyye Sicili’nin Metni ve Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Üniversitesi.
- Şahin, L. (2008), 26 No’lu Amasya Şer’iyye Sicil Defterinin Analizi, G. Ü. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Tabakoğlu, A. (2000), “İmdâdiyye”, DİA, C.22. İstanbul.
- Uğur, Y. (2010), “Şer’iyye Sicilleri” DİA, C.39. İstanbul.
- Uzunçarşılı, İ.-H. (1988), Osmanlı Devleti’nin İlmiye Teşkilatı, Ankara, TTK Basımevi.
- Ünal, N. (2020), Osmanlı Şemhaneleri Ve Mumcu Esnafı, USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler

Akademi Dergisi 2(3).

- Yazıcı, E.(2011). *47 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Yeşilay, M.(1992). *H.1217/M.1812 Tarihli Tokat Sicil Defterinin Transkripsiyonu ve İndeksi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Yıldırım, Ö.(2007). *1797-1798 Yıllarına Ait Tokat Şer'iyye Sicilinde Yer Alan Belgelerin Sosyal ve Ekonomik Yönden Tahlili* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Yıldız, H.(2007). *50 Numaralı (H. 1254/M. 1838-1839) Tokat Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi.
- Yılmaz, Y.(2010). *82 Numaralı (H. 1304-1313/M. 1886-18969 Tokat Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi.

Ek- 2 TŞS. 8, s. 67-68. Ağnam İçin Gelen Emir Kaydı; TŞS. 8, 68/1 Agob Veled-i Serkiz'in Tereke Kaydı; TŞS. 8, 68/ Erzurum Valiliğine Atanan Abdülmakzun'dan Gelen Buyruldu Kaydı.

Ek-3 TŞS. 8, 7/1 Sagire Fatma'nın Miras Defteri

Medine-i Tokat'da Sovukpınar Mahallesi sâkinelerinden Fatma bint-i Mehmed nâm sagirenin ba-hüccet-i şer'iyye vâsi-i mensûbu Hüseyin Efendi ma'rifeti ve ma'fret-i şer'le sagire-i mezbûre Fatma'nın babası Mehmed ve kız karındaşı Ayşe ve validesi Fatma'dan bi'l-ırsi's- şer'i isâbet ve intikâl eden emvâl-i mevrûselerinin defter müfredâtıdır ki ber vech-i âti zikr olunur. Hurrire fi'l'-yevmi'l-hâdi ve'l-ışrin min şehr-i Cemaziye'l-evvel sene seba' aşer ve mi'eteyn ve elf.

Menzil der mahalle-i mezbûre 800 gurûş, yorgan 2 adet 10 gurûş, döşek 5 gurûş, yastık 9 [adet] 40 gurûş, minder 30 gurûş, kaliçe seccade 3 [adet] 10 gurûş, publa 4 [adet] 4 gurûş, kutni çiçekli entari 10 gurûş, keşan bohça 1 [adet] 5 gurûş, peştamal 2 gurûş, dolama peşkir 2 gurûş, yan kilim 2[adet] 8 gurûş, ketan bürüğü 2 gurûş, alaca entari 6 gurûş, sandık 4 gurûş, çarşeb 2 gurûş, mısır hasırı 6 gurûş, nuhas 30 kıyyesi 45 gurûş, hırdavat 10 gurûş,

Der zimmet-i İncir oğlu 150 gurûş, der- zimmet-i Kalcı kefere 50 gurûş, der zimmet-i kuyumcu 20 gurûş, der zimmet-i Kiracı kefere 22 gurûş, der zimmet-i Semerci karyesi 23 gurûş, der zimmet-i Yahudi 11 gurûş, der- zimmet-i bedir kızlı? 10 gurûş, der zimmet-i hamamcı 5 gurûş, der zimmet-i düğmecî kefere 65 gurûş, menzil kirası 60 gurûş, nakid der- kise 14 gurûş

Yekun 1431 gurûş

Minha'l-ıhrâcât

Zevce-i mezbûre Fatma'nın teşhiz ve tekfini 100 gurûş, resm-i kısmet 17 gurûş, katibiyye 5 gurûş, çukadariyye 5 gurûş, emniyye ve hüddamiyye 2 gurûş, ihzariyye ve kaydiyye 2 gurûş, menzili mezbûrun ta'mir ve termimi masârifî 155 gurûş, vâsi-i mezbûrun üç senede nafaka ve kisvesi 100 gurûş

Yekûn 386 gurûş

Sahû'l-bâki 1045.

Ek-4 T.Ş.S. 19/1 Hoca Zade Es-Seyyid Abdurrahman Efendi'nin Tevcih Beratı

Berât-ı şerîf-i âlişân-ı sâmi mekân-ı sultân-i ve tuğrây-ı ve garrâ-yı cihân-ı sitân-ı hâkânî hükmi oldur ki

Medine- i Tokat'da Yaş Meydan-ı Reis Mahalle-i Cedidde vaki' mescid-i şerifte evkât-ı selâse yevmi bir akçe vazife ile imâm ve kurbunda mebni mua'llimhanede mua'llim-i sıbyân Esseyyidü'l-hac Ömer fevt olub yeri hali ve hidmet-i lâzimesi mahlûl olmağla yerine müteveffa-yı mezbûrun sulbi sağır oğlu işbu raf'i tevkii refi's-şan-ı hâkânî Es-seyyidü'l Abdu'r-rahman halifenin istikâkî zâhir ve nümâyân oluncaya değin medine-i mezbûre sükkânından ve müderrisin-i kirâmdan Ömer Efendi sagir-i mezbûrun vekâleti hidmetine mütea'hhid olub mûmâ-ileyh dahi medine-i mezbûre mahkemesinde ulemâ-yı belde hazır oldukları halde lede'l-imtihân istikâkî nümâyân olmakla ciheteyn-i mezbûreteyni müteveffâ babası mahlûlünden tevcih olunub yedine berât-ı şerif-i âlişânım virilmek bâbında nâibi Mevlana müftü-zâde Es-Seyyid Abdu'r-rahman el-müderris zide i'lmuhu arz itmeğin mucebince merkume tevcih ve sadaka edüb bu berât-ı hümayun-ı sa'âdet makrunu virdim ve buyurdum ki ba'de'l- yevm merkûm Es-seyyid Abdu'r-rahman halife varub zikr olunan mescid-i şerife müteveffâ babası yerine evkât-ı selâsede imâm ve kurbunda mebni mua'llimhanede dahi mua'llim-i sıbyan olub hidmed-i lâzımeleri mer-i' ve müeddi kıldıktan sonra yevmi 1 akçe vazifesiyle mutasarrıf olub vâkıfın ruhu ve devam-ı ömrü devlet için duaya müdâvemet göstere bu babda taraf-ı aherden ferdi mâni' ve müzâhim ve mâ'arız olmayub asla dahl ve ta'arruz kılmayalar. Şöyle bileler a'lâmat-ı şerife i'timâd kılalar tahriren fi'l-yevmi's-sâdis aşer Cemâzie'l- evvel sene seba' aşer ve mi'eteyn ve elf.

Ba makam-ı kostantiniyye-i mahrûse.

Ek-5 TŞS 31-32/1 Mart Menzil Defteri

İşbu bin iki yüz on yedi senesi mâh-ı Zilkâde'nin on sekizinci günü vaki' olan Mart ibtidâsından altı aylık menzil icârâtı ve eminiyye ve hüddamiyye ve tertib-i defter ve yafte kalemiyyesi ve kaydiyye cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le hisâb olundukda mebâliğ-i mezbûrun defter müfredatıdır ki ber vech-i âti zikr olunur. Hurrire fi'l-yevmi's-sâbi aşer min şehr-i Zilkâde sene seb'a aşer ve mi'eteyn ve elf.

Altı aylık menzil icârâtı 7825 gurûş, ber-mutad eminiyye ve hüddamiyye 70 gurûş, tertib defter kalemiyyesi 35 gurûş, kaydiyye 3 gurûş.

Yekûn: 7933 gurûş.

Mahâllât

Mahalle-i Yazıcık 111 gurûş, Mahalle-i Melik Danişmend 51 gurûş, Mahalle-i Baba Osib 21 gurûş, Mahalle-i Paskal 21 gurûş, Mahalle-i Simavon 35 gurûş, Mahalle-i Sücaeedin 83 gurûş, Mahalle-i Çasnigir 25 gurûş, Mahalle-i Ovannes 21 gurûş, Mahalle-i Semerkandi 60 gurûş, Mahalle-i Meydan-ı Müslim 73 gurûş, Mahalle-i Meydan-ı Zımmi 15 gurûş, Mahalle-i Zincirli kuyu 55 gurûş, Mahalle-i Çahkenli 45 gurûş, Mahalle-i Mihmad Hacib-i Müslim 135 gurûş, Mahalle-i Mihmad Hacib-i Zımmi 81 gurûş, Mahalle-i Mihmad Hacib menzil iştira eden Müslim bölüğü 75 gurûş, mahalle-i Mihmad Hacib Zımmiden Hacı Hasan Bölüğü 131 gurûş, Mahalle-i Samyeli 51 gurûş, Mahalle-i Sovukpınar-ı Müslim 600 gurûş, Mahalle-i Musuhiddin 56 gurûş, Mahalle-i Mehmed Paşa 57 gurûş, Mahalle-i Çay-ı Müslim ..., Mahalle-i Çay-ı Zımmi 93 gurûş, mahalle-i Horuş 65 gurûş, Mahalle-i Mahmud Paşa 81 gurûş, Mahalle-i Sovuk Pınar 80 gurûş, Mahalle-i Geyras 73 gurûş, Mahalle-i Beybağı 127 gurûş, Mahalle-i Ak Değirme-i Müslim 30 gurûş, Mahalle-i Ak Değirmen-i Zımmi 42 gurûş, Mahalle-i Aleksan 17 gurûş, Mahalle-i Seyfettin 75 gurûş, Mahalle-i Terbiye-i Kebir 273 gurûş, Mahalle-i Terbiye-i Sagir 198 gurûş, Mahalle-i Sabunhane 43 gurûş, Mahalle-i Güzel Aşçı 65 gurûş, Mahalle-i Cemaleddin 161 gurûş, Mahalle-i Tatar Hacı 21 gurûş, Mahalle-i Hacı İbrahim 55 gurûş, Mahalle-i Hoca Ahmed 725 gurûş, Mahalle-i Su İçmez 105 gurûş, Mahalle-i İçme Su 185 gurûş, Mahalle-i Dere 280 gurûş, Mahalle-i Seyyid Necmeddin 91 gurûş, Mahalle-i Ankara 17 gurûş, Mahalle-i Gaybi 95 gurûş, Mahalle-i Veled-i Aynı 31 gurûş, Mahalle-i Keçeciler 65 gurûş, Mahalle-i Hacı İvaz Paşa 45 gurûş, Mahalle-i Acebşir 45 gurûş, Mahalle-i Sufuyiddin 32 gurûş, Mahalle-i Taşçı Mahmud 85 gurûş, Mahalle-i kaya 151 gurûş – 30 gurûş kalan 121 gurûş, Mahalle-i Sarı Güllük 73 gurûş, Mahalle-i İsa Fakih 55 gurûş, Mahalle-i Rüstem Çelebi 63 gurûş, Mahalle-i Allaca Mescid 15 gurûş, Mahalle-i İplik Pazarı 21 gurûş, Mahalle-i Cilfek 21 gurûş, Mahalle-i Molla Bektaş 16 gurûş, Mahalle-i Cami-i Kebir 101 gurûş, Mahalle-i Zaim 118 gurûş, Mahalle-i Hoca İbrahim 40 gurûş, Mahalle-i Taş Nerdiban 127 gurûş, Mahalle-i Halid 15 gurûş, Mahalle-i Yahudiyan 41 gurûş, Mahalle-i Kabe Mescidi 220 gurûş, Mahalle-i Yaş Meydanı 141 gurûş, Mahalle-i Çile Han 241 gurûş, Mahalle-i veled Ayas 25 gurûş, Mahalle-i Zileli Hacı 101 gurûş, Mahalle-i Debbağhane-i Cedid 45 gurûş, Mahalle-i Yar Ahmed 130 gurûş, Mahalle-i Debbağhane-i Âtik 141 gurûş, Mahalle-i Cedid 141 gurûş, Mahalle-i Menice 347 gurûş, Mahalle-i Siyah Puş 78 gurûş, Mahalle-i Dıraz-ı Müslim 74 gurûş, Mahalle-i Dıraz-ı Gebran 141 gurûş,

Yekûn: 7958 Gurûş.

Balada mestur mahâllât ahalileri inha olunur ki bin iki yüz on yedi senesi mâ-ı Zilkâde'nin sekizinci günü vâki olan mart ibtidâsından altı aylık menzil icârâtı ve hüddamiyye ve tertib-i defter ve yafte kalemiyyesi ve kaydiyye cümle ma'rifet ve ma'rifet-i şer'le hisâb olundukda mebâliğ-i mezbûrun defter müfredatıdır ki ber vech-i âti zıkr olunur. Hurrire fi'l-yevmü's-sâbi aşer min şehri Zilkâde sene seb'a aşer ve mi'eteyn ve elf.

